

ΕΡΓΟ: «Καθορισμός Μεθοδολογίας και σύνταξη προδιαγραφών για την αξιολόγηση περιοχών και το χαρακτηρισμό τους ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας, με πιλοτική εφαρμογή σε 10 περιοχές»

ΦΑΣΗ Β: Τεύχος προδιαγραφών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης Ζωνών Ειδικής Προστασίας

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ: Αναστάσιος Δημαλέξης

Ευστράτιος Μπουρδάκης

Έλενα Χατζηχαράλαμπος

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Καζαντζίδης Σ. και Έλενα Χατζηχαράλαμπος

Θεσσαλονίκη

Μάιος 2004

Το έργο *«Καθορισμός μεθοδολογίας και σύνταξη προδιαγραφών για την αξιολόγηση περιοχών και το χαρακτηρισμό τους ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας με πιλοτική εφαρμογή σε 10 περιοχές»*, υλοποιήθηκε από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων–Υγροτόπων (ΕΚΒΥ) με χρηματοδότηση από το «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον» του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

Η πλήρης αναφορά στην παρούσα έκδοση είναι:

Δημαλέξης Α., Ε. Μπουρδάκης και Έλενα Χατζηχαραλάμπους. 2004. Προδιαγραφές χαρακτηρισμού και οριοθέτησης Ζωνών Ειδικής Προστασίας. ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα και Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων (ΕΚΒΥ), Θέρμη. 119 σελ. + i παράρτημα.

This document may be cited as follows:

Dimalexis A., S. Bourdakis and Helena Hadjicharalambous. 2004. Specifications for the delimitation of Special Protection Areas. Hellenic Ministry for the Environment, Physical Planning and Public Works, Athens and Greek Biotope / Wetland Centre (EKBY), Thermi. 119 p. + i annex.

Συντομογραφίες

IBA: Important Bird Areas

ICBP: International Council for Bird Preservation

RSPB: The Royal Society for the Protection of Birds

SPA: Special Protection Areas

SPEC: Species of European Conservation Concern

ΔΕΚ: Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΖΔ: Ειδικές Ζώνες Διατήρησης

ΖΕΠ: Ζώνες Ειδικής Προστασίας

ΜΚΟ: Μη Κρατικές Οργανώσεις

ΥΕΖΕΠ: Υπο-Επιτροπή για τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας

ΤΚΣ: Τόποι Κοινοτικής Σημασίας

Ευρετήριο πινάκων στο κείμενο

- Πίνακας 1.1.** Κριτήρια Κατηγορίας Α – Παγκοσμίως απειλούμενα είδη. ....σελ. 28
- Πίνακας 1.2.** Κριτήρια Κατηγορίας Β – Είδη απειλούμενα στην Ευρώπη. ....σελ. 29
- Πίνακας 1.3.** Αντιπαραβολή των κριτηρίων του IBA 2000 με άλλα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν στη δεκαετία του 1980 στην Ε.Ε. ....σελ. 42
- Πίνακας 2.1:** Τα είδη χαρακτηρισμού και τα είδη οριοθέτησης ΖΕΠ για την Ελλάδα («εθνικός κατάλογος ειδών χαρακτηρισμού και ειδών οριοθέτησης»).
.....σελ. 67
- Πίνακας 3.1.** Κριτήρια χαρακτηρισμού ΖΕΠ τα οποία προτείνεται να υιοθετηθούν από την Ελλάδα. ....σελ. 75
- Πίνακας 4.1.** Υπολογισμός των διαφορετικών επιπέδων πληθυσμιακών ορίων τα οποία θα πρέπει να εφαρμόζονται για είδη που ανήκουν στις κατηγορίες VU, CD, DD και NT (κατά Heath & Evans 2000). σελ. 89
- Πίνακας 4.2.** Πληθυσμιακά όρια κριτηρίων 1 έως 6 για τα είδη χαρακτηρισμού και οριοθέτησης. ....σελ. 94

Ευρετήριο πινάκων στο παράρτημα

- Πίνακας I.** Κατάλογος των ειδών που απαντούν στην Ελλάδα, καθεστώς παρουσίας τους και κατηγοριοποίηση με βάση την Οδηγία των πτηνών.....σελ. 120
- Πίνακας II:** Α' Στάδιο αξιολόγησης ειδών του Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών.....σελ. 129
- Πίνακας III.** Β' Στάδιο αξιολόγησης ειδών Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών.....σελ. 134
- Πίνακας IV:** Είδη κατάταξης και είδη οριοθέτησης του Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών.....σελ. 137

- Πίνακας V:** Αξιολόγηση των μεταναστευτικών ειδών του άρθρου 4.2 της Οδηγίας των πτηνών.....σελ. 140
- Πίνακας VI.** Πληθυσμιακά όρια παγκοσμίως απειλούμενων ειδών.....σελ 144
- Πίνακας VII.** Πληθυσμιακά δεδομένα και όρια για μεταναστευτικά και υδρόβια είδη.
.....σελ. 145
- Πίνακας VIII.** Πληθυσμιακά δεδομένα και όρια για τα είδη χαρακτηρισμού και για τα είδη οριοθέτησης.....σελ. 149
- Πίνακας IX.** Τυποποιημένο πρότυπο για τη δημιουργία του πίνακα *«ορνιθολογικών δεδομένων και αξιολόγησης των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης»* κάθε περιοχής.....σελ. 157

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΖΩΝΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	10
1.1. Η Οδηγία των πτηνών και οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας	10
1.2. Οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας και το Δίκτυο NATURA 2000	14
1.3. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την εφαρμογή της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ	19
1.4. Η εξέλιξη των ορνιθολογικών κριτηρίων για την επιλογή ορνιθολογικά σημαντικών περιοχών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	26
1.4.1 Περιγραφή κριτηρίων αναγνώρισης περιοχών διεθνούς ορνιθολογικής σημασίας, που έχουν χρησιμοποιηθεί στην Ευρώπη	29
1.4.2 Περιγραφή κριτηρίων αναγνώρισης περιοχών διεθνούς ορνιθολογικής σημασίας και ΖΕΠ, που έχουν χρησιμοποιηθεί στην Ε.Ε.....	36
1.5. Κατευθύνσεις για την οριοθέτηση των υποψήφιων περιοχών	54
2. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	62
2.1. Η Ορνιθοπανίδα της Ελλάδας	62
2.2. Διαμόρφωση του εθνικού καταλόγου των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης. 65	
2.2.1. Εθνικός κατάλογος των ειδών για τα οποία θα δημιουργηθεί το δίκτυο ΖΕΠ στην Ελλάδα: Είδη του Παραρτήματος I της Οδηγίας	66
2.2.2. Εθνικός κατάλογος των ειδών για τα οποία θα δημιουργηθεί το δίκτυο ΖΕΠ στην Ελλάδα: Μεταναστευτικά είδη του Άρθρου 4.2 της Οδηγίας	69
3. ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ ΖΕΠ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ...	77
3.1 Κριτήρια επιλογής υποψήφιων ΖΕΠ στην Ελλάδα.....	77
3.2. Κατευθύνσεις οριοθέτησης υποψήφιων ΖΕΠ στην Ελλάδα.....	85

4. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΟΡΙΑ ΕΙΔΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ	91
4.1. Πληθυσμιακά δεδομένα αναφοράς.....	91
4.2 Ανάλυση πληθυσμιακών ορίων για κάθε κριτήριο.....	93
5. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΖΕΠ.....	107
5.1 Η διαδικασία σε θεσμικό επίπεδο	107
5.2. Η διαδικασία σε επιστημονικό επίπεδο	111
5.2.1. Τύπος και ποιότητα ορνιθολογικών δεδομένων	111
5.2.2. Συλλογή και αξιοποίηση ορνιθολογικών δεδομένων – Παραγωγή τελικών παραδοτέων	113
5.3. Η διαδικασία βήμα προς βήμα	116
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	121
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	124

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι παρούσες προδιαγραφές εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του έργου «Καθορισμός μεθοδολογίας και σύνταξη προδιαγραφών για την αξιολόγηση περιοχών και το χαρακτηρισμό τους ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας με πιλοτική εφαρμογή σε 10 περιοχές», το οποίο υλοποιήθηκε από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΕΚΒΥ) με χρηματοδότηση από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

Σκοπός των προδιαγραφών είναι ο καθορισμός των κριτηρίων και η περιγραφή της διαδικασίας για τον χαρακτηρισμό και την οριοθέτηση Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) στην Ελλάδα. Το μέσον για την επίτευξη του σκοπού είναι η ανάλυση των κριτηρίων χαρακτηρισμού και των κατευθύνσεων οριοθέτησης ΖΕΠ που έχουν χρησιμοποιηθεί σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), βάσει των απαιτήσεων της Οδηγίας των πτηνών (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ).

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης παρατίθενται οι απαιτήσεις της Οδηγίας των πτηνών, όπως αυτές διατυπώνονται στο κείμενο της Οδηγίας αλλά και με βάση την ερμηνεία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) που έχει δημιουργήσει νομολογία σχετική με την εφαρμογή της Οδηγίας. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα κριτήρια του BirdLife International και η εξέλιξή τους στην τελευταία εικοσαετία, καθώς και κριτήρια χαρακτηρισμού που έχουν υιοθετηθεί από διάφορες χώρες. Παρατίθενται, επίσης, γενικές κατευθύνσεις οριοθέτησης περιοχών που έχουν υιοθετηθεί είτε από το BirdLife International, είτε από τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης Ραμσάρ, είτε από χώρες με εμπειρία στον χαρακτηρισμό ΖΕΠ όπως η Μεγάλη Βρετανία και η Ολλανδία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο α) αναλύεται η διαδικασία που ακολουθήθηκε για τη διαμόρφωση του καταλόγου των ειδών πτηνών, για τις ανάγκες διατήρησης των οποίων η χώρα μας έχει υποχρέωση χαρακτηρισμού ΖΕΠ (αποκαλούνται εφεξής «είδη χαρακτηρισμού») και β) παρατίθεται ο κατάλογος των ειδών αυτών για την Ελλάδα, με τεκμηρίωση των επιλογών που έγιναν για τη διαμόρφωσή του.

Στο τρίτο κεφάλαιο προτείνονται τα κριτήρια χαρακτηρισμού και οι κατευθύνσεις οριοθέτησης ΖΕΠ για τη χώρα μας, με βάση την ανάλυση που έγινε στα προηγούμενα κεφάλαια.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα πληθυσμιακά δεδομένα των «ειδών χαρακτηρισμού», σε επίπεδο εθνικού πληθυσμού, βιογεωγραφικού πληθυσμού και πληθυσμού Ευρωπαϊκής Ένωσης (25 χωρών), τα οποία θα χρησιμοποιηθούν κατά την εφαρμογή των κριτηρίων χαρακτηρισμού των ΖΕΠ.

Στο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφεται σε αδρές γραμμές, η διαδικασία χαρακτηρισμού των ΖΕΠ και επισημαίνονται κάποιες από τις σημαντικές παραμέτρους της. Επίσης, διευκρινίζονται πρακτικά ζητήματα της διαδικασίας, τα οποία δεν έχουν καλυφθεί στα προηγούμενα κεφάλαια και προτείνονται κάποια πρακτικά βήματα που εκτιμάται ότι θα διευκολύνουν την εφαρμογή της διαδικασίας χαρακτηρισμού ΖΕΠ στη χώρα μας και θα επιτρέψουν την εναρμόνιση με τις απαιτήσεις της Οδηγίας των πτηνών.

Ακολουθεί παράθεση της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε και Παράρτημα με πίνακες των ειδών πτηνών που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διαμόρφωση του καταλόγου των «ειδών χαρακτηρισμού».

1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΖΩΝΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1.1. Η Οδηγία των πτηνών και οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας

Στις 2 Απριλίου 1979, το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υιοθέτησε την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ «περί της διατηρήσεως των άγριων πτηνών», γνωστή και ως «Οδηγία για τα πτηνά». Η Οδηγία αυτή καθορίζει τις βασικές κατευθύνσεις προστασίας της орνιθοπανίδας σε επίπεδο Ε.Ε., καθώς και τις υποχρεώσεις που απορρέουν για τα κράτη μέλη, προκειμένου να διασφαλισθούν οι βασικές απαιτήσεις της. Μεταξύ των σημαντικότερων μέτρων που προτείνονται είναι η δημιουργία ενός συνεκτικού δικτύου Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις προστασίας των ειδών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η Οδηγία (Άρθρο 4).

Για να γίνουν κατανοητές οι βασικές έννοιες που διέπουν την επιλογή, τη θεσμοθέτηση και τη διαχείριση των ΖΕΠ, είναι σκόπιμο να γίνει αναφορά στα τέσσερα πρώτα άρθρα της Οδηγίας:

Στο Άρθρο 1 αναφέρεται ότι η Οδηγία αφορά σε όλα τα είδη πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στα ευρωπαϊκά εδάφη της κρατών μελών της Ε.Ε. Έχει ως αντικείμενο την προστασία, τη διαχείριση και τη ρύθμιση των πληθυσμών των ειδών αυτών και θέτει κανόνες για την εκμετάλλευσή τους. Εφαρμόζεται στα πτηνά, τα αυγά, τις φωλιές και τα ενδιαίτημα¹ των πτηνών.

---

¹ Διευκρινίζεται ότι στην παρούσα μελέτη ο όρος ενδιαίτημα (habitat) χρησιμοποιείται στο πλαίσιο που θέτει η Οδηγία των πτηνών, σε αντιδιαστολή με την έννοια που έχει ο όρος habitat type (ενδιαίτημα/τύπος οικοτόπου) στο πλαίσιο της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Συνεπώς, στην παρούσα μελέτη ο όρος ενδιαίτημα δεν αναφέρεται στους τύπους οικοτόπων που απαντούν σε μια περιοχή αλλά στο περιβάλλον που ορίζεται από βιοτικούς και αβιοτικούς παράγοντες και μέσα στο οποίο ζει ένας οργανισμός καλύπτοντας μέρος ή το σύνολο των αναγκών του στα διάφορα στάδια του βιολογικού κύκλου του (δηλαδή τόπος για αναπαραγωγή, τροφοληψία, ανάπαυση, καταφύγιο, κ.ό.κ.). Το ενδιαίτημα προσδιορίζεται με βάση τις ανάγκες ενός είδους (π.χ. ενδιαίτημα της βαλτόπαπιας) και έχει έννοια ευρύτερη εκείνης του «οικοτόπου» όπως η τελευταία χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της Οδηγίας 92/43ΕΟΚ, για να χαρακτηρίσει συγκεκριμένες φυτοκοινωνιολογικές ενώσεις (π.χ. τυρφώνες, ερικώνες, θίνες, παράκτια ενδιαίτηματα, συλλογές γλυκού νερού). Όπως είναι προφανές, το ενδιαίτημα κάποιου είδους (π.χ. ενδιαίτημα φωλεοποίησης της βαλτόπαπιας), μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερους του ενός τύπους οικοτόπων (π.χ. τυρφώνες, καλαμώνες, υγρολίβαδα κ.λπ).

Σύμφωνα με το Άρθρο 2 της Οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη υιοθετούν όλα τα αναγκαία μέτρα με σκοπό να διατηρηθεί ή να προσαρμοσθεί ο πληθυσμός όλων των ειδών των πτηνών που αναφέρονται στο Άρθρο 1 σε ένα επίπεδο που να ανταποκρίνεται ιδιαίτερα στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψη τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις».

Στο Άρθρο 3 αναφέρεται ότι:

«1. Λαμβάνοντας υπόψη τις αναφερόμενες στο Άρθρο 2 απαιτήσεις, τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα με σκοπό να διαφυλαχθεί, διατηρηθεί ή αποκατασταθεί, για όλα τα αναφερόμενα στο Άρθρο 1 είδη πτηνών, μία επαρκής ποικιλία και επιφάνεια ενδιαιτημάτων.

2. Η διαφύλαξη, η συντήρηση και η αποκατάσταση των βιοτόπων και των ενδιαιτημάτων περιλαμβάνουν προπάντων τα ακόλουθα μέτρα:

- α) δημιουργία ζωνών προστασίας·*
- β) συντήρηση και διευθέτηση σύμφωνα με τις οικολογικές απαιτήσεις των ενδιαιτημάτων που βρίσκονται στο εσωτερικό και στο εξωτερικό των ζωνών προστασίας·*
- γ) αποκατάσταση των κατεστραμμένων βιοτόπων ·*
- δ) δημιουργία βιοτόπων».*

Πρώτο μεταξύ των αναγκαίων μέτρων προστασίας είναι η δημιουργία ζωνών προστασίας για τα αναφερόμενα στο Άρθρο 1 είδη πτηνών.

Οι προβλέψεις του Άρθρου 3 εξειδικεύονται στο Άρθρο 4 ως εξής:

«1. Για τα είδη που αναφέρονται στο παράρτημα I προβλέπονται μέτρα ειδικής διατήρησης, που αφορούν το ενδιαίτημά τους, για να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η αναπαραγωγή των ειδών αυτών στη ζώνη εξάπλωσής τους.

Για το σκοπό αυτό λαμβάνονται υπόψη:

- α) τα είδη που απειλούνται με εξαφάνιση·*
- β) τα είδη που είναι ευπαθή σε ορισμένες μεταβολές των ενδιαιτημάτων τους·*
- γ) τα είδη που θεωρούνται σπάνια διότι οι πληθυσμοί τους είναι μικροί ή η τοπική τους εξάπλωση περιορισμένη·*
- δ) άλλα είδη που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης προσοχής, λόγω ιδιοτυπίας του ενδιαιτηματός τους.*

Για να πραγματοποιηθούν οι εκτιμήσεις θα ληφθούν υπόψη οι τάσεις και οι μεταβολές των επιπέδων του πληθυσμού.

Τα κράτη μέλη κατατάσσουν κυρίως σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας τα εδάφη τα πιο κατάλληλα, σε αριθμό και επιφάνεια, για τη διατήρηση των ειδών αυτών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία έχει εφαρμογή η παρούσα Οδηγία».

Με την παράγραφο 1 του Άρθρου 4, διευκρινίζεται ότι, μέτρα ειδικής διατήρησης λαμβάνονται για τα πλέον απειλούμενα είδη (είδη Παραρτήματος I), για τον τρόπο επιλογής των οποίων παρατίθενται τέσσερα γενικά κριτήρια. Γίνεται επίσης σαφής αναφορά στην ανάγκη χαρακτηρισμού σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας των πλέον κατάλληλων σε αριθμό και επιφάνεια περιοχών, για τη διατήρηση των ειδών του Παραρτήματος I, στα εδάφη των κρατών μελών.

«2. Ανάλογα μέτρα υιοθετούνται από τα κράτη μέλη για τα αποδημητικά είδη που δεν μνημονεύονται στο παράρτημα I, των οποίων η έλευση είναι τακτική, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες προστασίας στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η παρούσα Οδηγία, όσον αφορά τις περιοχές αναπαραγωγής, αλλαγής φτερώματος και διαχειμάσεως, και τις ζώνες όπου βρίσκονται οι σταθμοί κατά μήκος των οδών αποδημίας. Για το σκοπό αυτό τα κράτη μέλη αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των υγροτόπων, και ιδίως όσων έχουν διεθνή σπουδαιότητα».

Με την παράγραφο 2 του Άρθρου 4, στα είδη του Παραρτήματος I για τα οποία τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση λήψης ειδικών μέτρων προστασίας και χαρακτηρισμού των πλέον κατάλληλων περιοχών σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας, προστίθενται και τα μεταναστευτικά είδη, τα οποία έχουν τακτική παρουσία στα εδάφη της Ε.Ε. Γίνεται μάλιστα ιδιαίτερη αναφορά στην ανάγκη προστασίας των υγροτόπων, ως σημαντικών ενδιαιτημάτων για τα είδη αυτά.

«3. Τα κράτη μέλη διαβιβάζουν στην Επιτροπή όλες τις αναγκαίες πληροφορίες για να μπορεί αυτή να παίρνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για τον αναγκαίο συντονισμό ώστε οι αναφερόμενες στις παραγράφους 1, αφενός, και 2, αφετέρου, του παρόντος άρθρου ζώνες να αποτελούν ένα συνεκτικό δίκτυο, που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις προστασίας των ειδών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η παρούσα Οδηγία».

«4. Τα κράτη μέλη υιοθετούν κατάλληλα μέτρα για να αποφύγουν στις ζώνες προστασίας που προβλέπονται από τις παραγράφους 1 και 2 τη ρύπανση ή την φθορά των οικοτόπων, καθώς και τις επιζήμιες για τα πτηνά διαταράξεις, όταν αυτές έχουν σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς στόχους του παρόντος άρθρου. Τα κράτη μέλη θα προσπαθήσουν επίσης να αποφύγουν τη ρύπανση ή την φθορά των οικοτόπων και έξω από τις ζώνες προστασίας».

Με την παράγραφο 3 του Άρθρου 4, γίνεται σαφής αναφορά στην ανάγκη το δίκτυο των ΖΕΠ να είναι συνεκτικό, ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις προστασίας των ειδών. Αυτή η αναφορά προσθέτει μια σημαντική παράμετρο στη διαδικασία επιλογής των ΖΕΠ, αυτή της διασφάλισης της επαρκούς διασποράς τους, ώστε να καλύπτεται επαρκώς η γεωγραφική κατανομή των υπό προστασία ειδών. Ιδιαίτερη σημασία έχει επίσης η πρόβλεψη για διαβίβαση, από τα κράτη μέλη στην Επιτροπή, όλων των απαραίτητων πληροφοριών ώστε αυτή να μπορεί να παίρνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες προκειμένου οι ΖΕΠ να αποτελούν ένα συνεκτικό δίκτυο. Η πρόβλεψη αυτή, σχετίζεται με την εκτίμηση ότι ένα κράτος μέλος δεν είναι πάντοτε σε θέση να γνωρίζει την ακριβή κατάσταση ενός είδους στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ζώνης εξάπλωσής του, ώστε να μπορεί να λαμβάνει τις κατάλληλες αποφάσεις για τη διασφάλιση της συνεκτικότητας του δικτύου των ΖΕΠ. Το καθήκον αυτό, ανατίθεται στην Επιτροπή, η οποία θα πρέπει όμως να τροφοδοτείται με όλη την απαραίτητη πληροφορία για να λαμβάνει τις σωστές αποφάσεις.

Με την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να αποφεύγεται η υποβάθμιση των ΖΕΠ. Σημειώνεται ότι, η παράγραφος 4 έχει ήδη αντικατασταθεί από τις παραγράφους 2, 3 και 4 του Άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ καθώς, σύμφωνα με αυτήν, όλες οι περιοχές οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ή θα χαρακτηρισθούν στο μέλλον ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας, ενσωματώνονται αυτόματα στο Δίκτυο NATURA 2000.

1.2. Οι Ζώνες Ειδικής Προστασίας και το Δίκτυο NATURA 2000²

Το συνεκτικό οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000 δημιουργείται βάσει του Άρθρου 3 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας», γνωστή και ως «Οδηγία των οικοτόπων». Σκοπός της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ είναι η συνεισφορά στη διατήρηση της βιοποικιλότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της προστασίας ορισμένων φυσικών τύπων οικοτόπων (habitats) και ορισμένων ειδών φυτών και ζώων, κοινοτικού ενδιαφέροντος, τα οποία αναφέρονται στα Παραρτήματά της I και II. Το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εξέδωσε την εν λόγω Οδηγία εκτιμώντας, μεταξύ άλλων, ότι:

- ✓ «όλες οι χαρακτηρισμένες ζώνες, συμπεριλαμβανομένων των ζωνών που έχουν ήδη ταξινομηθεί ή θα ταξινομηθούν στο μέλλον ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας δυνάμει της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 (6) περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, πρέπει να ενσωματωθούν στο συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο»
- ✓ «ως συμπλήρωμα της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, είναι σκόπιμο να προβλεφθεί ένα γενικό σύστημα προστασίας για ορισμένα είδη χλωρίδας και πανίδας».

Σύμφωνα με το Άρθρο 3 της Οδηγίας των οικοτόπων, το Δίκτυο NATURA 2000 αποτελείται «από τους τόπους όπου ευρίσκονται τύποι φυσικών οικοτόπων που εμφανίζονται στο παράρτημα I και τους οικοτόπους των ειδών που εμφανίζονται στο παράρτημα II», και «πρέπει να διασφαλίζει την διατήρηση ή, ενδεχομένως, την αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των τύπων φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των οικείων ειδών στην περιοχή της φυσικής κατανομής των ειδών αυτών». Επισημαίνεται δε ότι «το Δίκτυο NATURA 2000 περιλαμβάνει και τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας που έχουν ταξινομηθεί από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ».

Η σχέση, ωστόσο, της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ και των ΖΕΠ με το Δίκτυο NATURA 2000 δεν εξαντλείται στο Άρθρο 3 αλλά προσδιορίζεται ακόμη περισσότερο σε άλλα άρθρα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Για παράδειγμα, το κεφάλαιο «Διατήρηση των

---

² Το υποκεφάλαιο αυτό έχει ως βάση την έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA: οι διατάξεις του Άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τα ενδιαίτηματα» (Απρίλιος 2000) και σε αρκετά σημεία του περιλαμβάνει αυτούσιες προτάσεις και παραγράφους.

φυσικών ενδιαιτημάτων και των ενδιαιτημάτων των ειδών» (Άρθρα 3 έως 11 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) αντιστοιχεί προς τα Άρθρα 3 και 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ.

Μεταξύ των είκοσι τεσσάρων άρθρων της 92/43/ΕΟΚ το Άρθρο 6 θεωρείται ως ένα από τα σημαντικότερα διότι περιέχει τις διατάξεις που διέπουν τη διατήρηση και τη διαχείριση των περιοχών του Δικτύου, με άλλα λόγια είναι αυτό που προσδιορίζει ακριβέστερα τη σχέση μεταξύ διατήρησης της φύσης και χρήσεων γης. Αφορά τόσο τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας που εμπίπτουν στην Οδηγία 79/409/ΕΟΚ όσο και τις περιοχές που χαρακτηρίζονται βάσει της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και περιλαμβάνει απαιτήσεις για προορατικές και προληπτικές παρεμβάσεις και διαδικασίες. Το πλαίσιο που ορίζει το Άρθρο 6 *«αποτελεί κλειδί για την υλοποίηση της αρχής της ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος στις άλλες πολιτικές και, τελικά, της αειφόρου ανάπτυξης».*

Οι απαιτήσεις προστασίας για τις ΖΕΠ αναφέρονται στην πρώτη φράση της παραγράφου 4 του Άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Ωστόσο, μετά την έναρξη ισχύος της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, οι ανωτέρω υποχρεώσεις αντικαθίστανται κατ' εφαρμογή του Άρθρου 7 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, το οποίο ορίζει τα εξής:

«Οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από τις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 6 της παρούσας οδηγίας αντικαθιστούν τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από την πρώτη πρόταση της παραγράφου 4 του άρθρου 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, όσον αφορά τις ζώνες που χαρακτηρίστηκαν δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 4 ή αναγνωρίστηκαν με ανάλογο τρόπο δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 4 της εν λόγω οδηγίας, τούτο δε από την ημερομηνία θέσης σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ή από την ημερομηνία της ταξινόμησης ή της αναγνώρισης εκ μέρους ενός κράτους μέλους δυνάμει της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, εφόσον αυτή είναι μεταγενέστερη».

Μολονότι οι διατάξεις της παραγράφου 1 του Άρθρου 6, οι οποίες αναφέρονται στην υποχρέωση των κρατών μελών να *«... καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης ...»* στις Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ), δεν ισχύουν για τις ΖΕΠ εντούτοις, στις ΖΕΠ έχουν εφαρμογή ανάλογες διατάξεις, δυνάμει του άρθρου 4 παράγραφοι 1 και 2 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Η ημερομηνία από την οποία αυτές οι ομοειδείς διατάξεις θα έπρεπε, κατ' αρχήν, να εφαρμόζονται στις ΖΕΠ, είναι η ημερομηνία έναρξης

εφαρμογής της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ στα κράτη μέλη (βλ. και υποκεφάλαιο 1.3. της παρούσας μελέτης). Δηλαδή, ο νομοθέτης θέσπισε:

- ένα καθεστώς που επιβάλλει ειδικά μέτρα διατήρησης για τις ΖΕΠ βάσει του Άρθρου 4 παράγραφοι 1 και 2 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ
- ένα καθεστώς που επιβάλλει ειδικά μέτρα διατήρησης για τις ΕΖΔ βάσει του Άρθρου 6 παράγραφος 1 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Όσον αφορά τις διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 του Άρθρου 6, προκύπτει σαφώς από το Άρθρο 7 ότι αυτές ισχύουν για τις ήδη χαρακτηρισμένες ΖΕΠ, ενώ σύμφωνα με αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) «... κάθε περιοχή που έχει χαρακτηριστεί ή πληροί τα κριτήρια χαρακτηρισμού ως ΖΕΠ, υπόκειται στις συγκεκριμένες διατάξεις από την ημερομηνία εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ» [βλ. υπόθεση C-355/90 Επιτροπή κατά Ισπανίας (1993) ECR 1-4221 (“Marismas de Marshes”) και επίσης το υποκεφάλαιο 1.3. της παρούσας μελέτης].

Οι παράγραφοι 3 και 4 του άρθρου 6 ορίζουν τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να επιτραπεί, ή όχι, εντός ή εκτός των περιοχών του Δικτύου, η υλοποίηση σχεδίων ή έργων με αρνητικές επιπτώσεις. Στην περίπτωση των ΖΕΠ, οι δραστηριότητες οι οποίες δεν εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 3 του Άρθρου 6 θα πρέπει πάντα να είναι συμβατές με τις παραγράφους 1 και 2 του Άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ και με την παράγραφο 2 του Άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Η διαδικασία που προβλέπεται στις παραγράφους αυτές προκαλείται όχι από τη βεβαιότητα αλλά από την πιθανότητα ύπαρξης σημαντικών επιπτώσεων από σχέδια ή έργα χωροθετημένα όχι μόνο εντός αλλά και εκτός μιας προστατευόμενης περιοχής. Για τον λόγο αυτό τα κράτη μέλη προτρέπονται να προβαίνουν σε εκτίμηση των επιπτώσεων από σχέδια ή έργα χωροθετημένα στις περιοχές του Δικτύου βάσει της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 97/11/ΕΚ, η οποία κάνει ειδική αναφορά στις Οδηγίες 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ.

Απαίτηση και των δύο Οδηγιών είναι η συνοχή του Δικτύου. Στην Οδηγία 79/409/ΕΟΚ η έκφραση «συνεκτικό δίκτυο» εμφανίζεται στην παράγραφο 3 του Άρθρου 4. Στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, στην παράγραφο 1 του Άρθρου 3, αναφέρεται ότι το NATURA 2000 είναι «συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών

διατήρησης», και στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, ορίζεται ρητώς ότι «τα κράτη μέλη, στις περιπτώσεις που κρίνουν ότι τούτο απαιτείται, καταβάλλουν προσπάθειες να βελτιώσουν την οικολογική συνοχή του Natura 2000 χάρη στη διατήρηση και, ενδεχομένως, στην ανάπτυξη στοιχείων τοπίου, πρωταρχικής σημασίας για την άγρια χλωρίδα και πανίδα, τα οποία αναφέρει το άρθρο 10». Το άρθρο 10, το οποίο αναφέρεται στην πολιτική του χωροταξικού σχεδιασμού και της ανάπτυξης ορίζει ρητώς ότι «Τα κράτη μέλη, όταν το κρίνουν αναγκαίο, στα πλαίσια των εθνικών πολιτικών διευθέτησης και ανάπτυξης του εδάφους, και ειδικότερα για να καταστήσουν το δίκτυο Natura 2000 συνεκτικότερο οικολογικά, αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν τη διαχείριση στοιχείων του τοπίου στα οποία αποδίδεται πρωταρχική σημασία για την άγρια πανίδα και χλωρίδα. Πρόκειται για εκείνα τα στοιχεία τα οποία, λόγω της γραμμικής και συνεχούς δομής τους (όπως είναι τα υδάτινα ρεύματα και οι όχθες τους ή τα παραδοσιακά συστήματα προσδιορισμού των ορίων των αγρών) ή του συνδετικού ρόλου τους (όπως είναι τα τενάγη ή τα άλση), είναι απαραίτητα για τη μετανάστευση, τη γεωγραφική κατανομή και τη γενετική ανταλλαγή αγρίων ειδών.» Επίσης, στην παράγραφο 4 του Άρθρου 6 εμφανίζεται η έκφραση «συνολική συνοχή» στο πλαίσιο όπου ένα σχέδιο ή έργο επιτρέπεται να εκτελεσθεί «για επιτακτικούς λόγους υπέρτατου δημοσίου συμφέροντος» και το κράτος μέλος οφείλει να λάβει μέτρα αντιστάθμισης της απώλειας.

Ο όρος «οικολογικό» χρησιμοποιείται τόσο στο Άρθρο 3 όσο και στο Άρθρο 10 για να εξηγήσει το χαρακτήρα της συνοχής και είναι προφανές ότι, η έκφραση «συνολική συνοχή» στην παράγραφο 4 του Άρθρου 6 χρησιμοποιείται με την ίδια έννοια. Δεδομένου ότι απαιτείται η «προστασία» της συνολικής συνοχής του NATURA 2000 είναι, επίσης, προφανές ότι η 92/43/ΕΟΚ θεωρεί το Δίκτυο συνεκτικό από την αρχή της δημιουργίας του. Συνεπώς, εάν εφαρμοσθεί καθεστώς παρέκκλισης, η κατάσταση πρέπει να διορθωθεί ώστε να αποκατασταθεί πλήρως η συνοχή.

Επομένως, όταν ένα σχέδιο ή έργο επιτρέπεται να εκτελεσθεί για επιτακτικούς λόγους υπέρτατου δημοσίου συμφέροντος τότε, για να εξασφαλισθεί η συνολική συνοχή του NATURA 2000, θα πρέπει να προτείνονται αντισταθμιστικά μετρά τα οποία:

- ✓ να καλύπτουν, στον ανάλογο βαθμό, τα ενδαιτήματα και τα είδη που υφίστανται αρνητικές επιπτώσεις

- ✓ να αφορούν την ίδια βιογεωγραφική περιφέρεια στο ίδιο κράτος μέλος
- ✓ να παρέχουν λειτουργίες ανάλογες με εκείνες που αιτιολογούν τα κριτήρια επιλογής της αρχικής περιοχής.

Η απόσταση μεταξύ της αρχικής περιοχής και εκείνης των αντισταθμιστικών μέτρων δεν πρέπει ως εκ τούτου να αποτελεί εμπόδιο, εφόσον δεν επηρεάζει τη λειτουργικότητα της περιοχής και τους λόγους της αρχικής επιλογής της.

Επειδή, ωστόσο, η Οδηγία για τα πτηνά δεν προβλέπει βιογεωγραφικές περιφέρειες ή επιλογή σε κοινοτικό επίπεδο όπως προβλέπει η Οδηγία των οικοτόπων, κατ' αναλογία μπορεί να θεωρηθεί ότι η συνολική συνοχή του Δικτύου σε ό,τι αφορά τις ΖΕΠ διασφαλίζεται εάν:

- ✓ εξασφαλισθεί αντιστάθμιση κατά μήκος της ίδιας αποδημητικής οδού
- ✓ οι περιοχές αντιστάθμισης είναι βέβαιο ότι είναι προσιτές για τα πτηνά που συνήθως απαντώνται στην περιοχή την οποία πλήττει το έργο.

Από τα ανωτέρω συνάγεται εύλογα ότι η οικολογική συνοχή του Δικτύου NATURA 2000 αφορά το σύνολο των συνιστωσών περιοχών του (δηλαδή αμφότερες τις ΖΕΠ και τις ΕΖΔ) και εξαρτάται άμεσα από τις διαδικασίες:

- καθορισμού των αναγκαίων μέτρων διατήρησης (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ Άρθρο 6 παράγραφος 1, Οδηγία 79/409/ΕΟΚ Άρθρο 4 παράγραφοι 1 και 2)
- θέσπισης των κατάλληλων μέτρων για την αποφυγή της υποβάθμισης των ενδιαιτημάτων και της ενόχλησης των ειδών (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ Άρθρο 6 παράγραφος 2)
- εξέτασης σχεδίων και έργων τα οποία είναι δυνατόν να επηρεάσουν περιοχές του Δικτύου (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ Άρθρο 6 παράγραφος 3)
- λήψης των αναγκαίων αντισταθμιστικών μέτρων (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ Άρθρο 6 παράγραφος 4).

Δεδομένου ότι οι διαδικασίες αυτές αφορούν ευρύτερα τη διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000, εκτιμάται ότι πρέπει να υιοθετείται διαχειριστική προσέγγιση κατά την οριοθέτηση περιοχών και συνεπώς, μεταξύ άλλων, οικολογικών

κριτηρίων, να λαμβάνονται υπόψη γειτονικές, ήδη χαρακτηρισμένες και οροθετημένες, περιοχές του Δικτύου.

1.3. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την εφαρμογή της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ

Παρά το γεγονός ότι έχουν παρέλθει 25 χρόνια από τη θεσμοθέτηση της συγκεκριμένης Οδηγίας, εξακολουθούν να υπάρχουν προβλήματα ως προς τον βαθμό εφαρμογής της από τα κράτη μέλη, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στην επιλογή και στον χαρακτηρισμό ως ΖΕΠ των κατάλληλων από άποψη ενδιαιτημάτων, έκτασης και κατανομής περιοχών. Τα περισσότερα από τα προβλήματα σχετίζονται με την ασάφεια που υπάρχει στο θέμα των κριτηρίων βάσει των οποίων επιλέγονται οι ΖΕΠ. Σε αντίθεση με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, η οποία ορίζει τη διαδικασία και τα κριτήρια επιλογής των υποψήφιων Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) του Δικτύου NATURA 2000, η Οδηγία των πτηνών αναφέρει την ανάγκη χρήσης επιστημονικών κριτηρίων στην αξιολόγηση των υποψήφιων περιοχών, αφήνει όμως στην διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών την επιλογή των κριτηρίων με τα οποία θα αξιολογηθούν οι υποψήφιες ΖΕΠ και θα οριοθετηθούν. Η ελλιπής εφαρμογή της Οδηγίας από αρκετά κράτη μέλη, οδήγησε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε σειρά προσφυγών προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) με αποτέλεσμα να έχουν έως σήμερα εκδοθεί αρκετές αποφάσεις, οι οποίες αποτελούν νομολογία, σχετικά με τις υποχρεώσεις των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της Οδηγίας.

Ο σχολιασμός των αποφάσεων του ΔΕΚ που παρουσιάζεται στη συνέχεια, στηρίχθηκε σε δύο κυρίως πηγές: α) στην εργασία του υπαλλήλου του ΔΕΚ Θ. Κατσούφρου, με τίτλο *«Δικονομικές και ουσιαστικές πτυχές του νομολογιακού κοινοτικού κεκτημένου σε θέματα προστασίας των υγροτόπων»*, που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό Νόμος και Φύση το 1999 και β) σε σχετικό με τη νομολογία του ΔΕΚ για τις ΖΕΠ υπόμνημα της Βρετανικής Μη Κρατικής Περιβαλλοντικής Οργάνωσης «The Royal Society for the Protection of Birds» (RSPB).

Οι αποφάσεις του ΔΕΚ, παρέχουν διευκρινήσεις σε θέματα επιλογής υποψήφιων ΖΕΠ, καθώς και σε θέματα καθορισμού των ορίων τους. Στις υποθέσεις που φθάνουν στο ΔΕΚ ακολουθείται συνήθως η διαδικασία του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΚ (π.χ.

προσφυγή της Επιτροπής κατά κράτους μέλους για παράβαση της κοινοτικής νομοθεσίας), ή η διαδικασία του άρθρου 173 (προσφυγή θεσμικού οργάνου ή κράτους μέλους κατά θεσμικού οργάνου για την ακύρωση κοινοτικής πράξεως) της ίδιας συνθήκης. Μολονότι στο πλαίσιο της διαδικασίας του Άρθρου 169 το ΔΕΚ περιορίζεται κατά κανόνα στη διαπίστωση παραβάσεων (χωρίς να διαθέτει ικανά περιθώρια διερεύνησης της ουσίας), στα θέματα των ενδιαιτημάτων της ορνιθοπανίδας, ίσως λόγω του έντονα τεχνικού χαρακτήρα τους, υπεισέρχεται σε μεγάλο βαθμό και σε ουσιαστικές πτυχές, αποκλίνοντας από τη στερεότυπη διατύπωση της αναγνωριστικής των παραβάσεων συλλογιστικής του. Κατά συνέπεια, η επιλογή των υποψήφιων ΖΕΠ και των ορίων τους θα πρέπει να γίνεται λαμβάνοντας υπόψη τις αποφάσεις αυτές.

Οι αποφάσεις κατατάσσονται σε τέσσερις γενικές κατηγορίες:

1. Αποφάσεις που αφορούν στα κριτήρια επιλογής των ΖΕΠ.
2. Αποφάσεις που αφορούν στα κριτήρια οριοθέτησης των ΖΕΠ.
3. Αποφάσεις σχετικές με τις παρεκκλίσεις για λόγους δημοσίου συμφέροντος.
4. Αποφάσεις σχετικές με το Δίκτυο NATURA 2000 (κατάλογο υποψήφιων περιοχών, συνοχή του Δικτύου, Άρθρο 6 της 92/43/ΕΟΚ).

α) Αποφάσεις σχετικές με τα κριτήρια επιλογής περιοχών

Με την απόφαση C-3/96 (προσφυγή Επιτροπής κατά Ολλανδίας), με την οποία η Ολλανδία καταδικάστηκε σε ημερήσιο πρόστιμο 220.000 €, για ελλιπή εφαρμογή της Οδηγίας σε ότι αφορά στον χαρακτηρισμό ΖΕΠ, αναγνωρίζεται ότι τα κράτη μέλη έχουν, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση να θεσμοθετούν ΖΕΠ για όσα είδη του Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών απαντούν στα εδάφη τους. Αν και τα κράτη μέλη διαθέτουν ορισμένα περιθώρια επιλογής (ή και διαμόρφωσης) κριτηρίων χαρακτηρισμού των ΖΕΠ, τα κριτήρια αυτά πρέπει να είναι ορνιθολογικής φύσης, όπως η παρουσία των ειδικά προστατευόμενων πτηνών και ο χαρακτηρισμός ενός οικοτόπου ως υγροτόπου (απόφαση C-355/90 μετά από προσφυγή της Επιτροπής κατά Ισπανίας για τον υγρότοπο Santona). Κατά το ΔΕΚ, στην απόφαση C-3/96, ο χαρακτηρισμός των εκτάσεων υπακούει σε ορνιθολογικά κριτήρια που επιλέγονται

από τα κράτη μέλη, με βάση τα καθοριζόμενα από την Οδηγία. Συνεπώς, η εξουσία των κρατών μελών περιορίζεται, πέραν και εκτός κάθε σκοπιμότητας ως προς τον χαρακτηρισμό, αποκλειστικά στην επιλογή των ορνιθολογικών κριτηρίων, με βάση τα οποία θα γίνει ο εντοπισμός των πλέον κατάλληλων για τη διατήρηση των ειδών του Παραρτήματος I εκτάσεων. Από τη στιγμή που οι εκτάσεις αυτές προσδιορίζονται με βάση τα ορνιθολογικά κριτήρια, είναι υποχρεωτική η κατάταξή τους ως ΖΕΠ. Το ΔΕΚ επιβεβαιώνει όσα είχε αναγνωρίσει με τη νομολογία *Santona* ότι, δηλαδή, «τα κράτη μέλη υποχρεούνται να κατατάσσουν σε ΖΕΠ όλα τα εδάφη τα οποία, κατ' εφαρμογή των ορνιθολογικών κριτηρίων, εμφανίζονται ως τα πλέον κατάλληλα για τη διατήρηση των οικείων ειδών».

Σε αρκετές περιπτώσεις το ΔΕΚ έχει στηριχθεί σε επιστημονικές καταγραφές που έχουν λάβει χώρα σε σημαντικές ορνιθολογικά περιοχές, προκειμένου να γνωμοδοτήσει επί της επάρκειας του δικτύου ΖΕΠ ενός κράτους μέλους. Στην απόφαση C-3/96, το ΔΕΚ έχει αναγνωρίσει ότι, αν και δεν αποτελεί δεσμευτικό από νομικής άποψης κείμενο, η έκδοση των *Grimmett & Gammell (1989)*³, λόγω της εγνωσμένης επιστημονικής εγκυρότητας της μπορεί να χρησιμοποιείται από το Δικαστήριο ως βάση αναφοράς, για την εκτίμηση του βαθμού στον οποίο ένα κράτος μέλος έχει συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις της Οδηγίας των πτηνών, σχετικά με τον χαρακτηρισμό ΖΕΠ. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν να αντιτάξουν σαφή επιστημονικά δεδομένα, που να τεκμηριώνουν τις επιλογές τους, προκειμένου να αποκλίνουν σε αριθμό και έκταση από τον χαρακτηρισμό ως ΖΕΠ των περιοχών που έχουν αναγνωρισθεί από την προαναφερθείσα έκδοση. Σε τρεις άλλες σχετικές με ΖΕΠ αποφάσεις του ΔΕΚ (C166/97, C374/98, C96/98), έχουν χρησιμοποιηθεί ως βάσεις αναφοράς και άλλες έγκυρες ορνιθολογικές καταγραφές. Επιπροσθέτως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επικαλείται τον επικαιροποιημένο το 2000 κατάλογο των Σημαντικών για το Πουλιά Περιοχών (Important Bird Areas-IBA), ως έγκυρη επιστημονική βάση αναφοράς, στις προσφυγές που έχει καταθέσει στο ΔΕΚ, κατά χωρών μελών (π.χ. Φινλανδία, Ελλάδα), για πλημμελή εφαρμογή της Οδηγίας των πτηνών.

³ Πρόκειται για τη δεύτερη απογραφή των Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά (Important Bird Areas, εφεξής IBA), σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο έργου χρηματοδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Από τα ανωτέρω προκύπτουν τα ακόλουθα:

- 1. Τα κράτη μέλη διαθέτουν ορισμένα περιθώρια επιλογής (ή και διαμόρφωσης) κριτηρίων χαρακτηρισμού των ΖΕΠ και τα κριτήρια αυτά πρέπει να είναι ορνιθολογικής φύσης.**
- 2. Οι περιοχές που αναγνωρίζονται ως πλέον κατάλληλες για τα είδη της Οδηγίας, με βάση τα συγκεκριμένα κριτήρια, πρέπει υποχρεωτικά να χαρακτηρίζονται ως ΖΕΠ.**
- 3. Οι έγκυρες ορνιθολογικές απογραφές, όπως οι κατάλογοι IBA 1989 (Grimmett & Gammell 1989) και IBA 2000 (Heath & Evans 2000), αποτελούν βάση αναφοράς για το ΔΕΚ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την επιλογή των πλέον κατάλληλων θέσεων ανά χώρα για τα είδη της Οδηγίας και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.**

β) Αποφάσεις σχετικές με κατευθύνσεις οριοθέτησης περιοχών

Για την χάραξη των ορίων, έχει ακολουθηθεί από το ΔΕΚ, παρόμοιο σκεπτικό με αυτό που αφορά στην επιλογή των κατάλληλων περιοχών για ΖΕΠ. Με την απόφαση C-44/95 (Lappel Bank), το ΔΕΚ, ερμηνεύοντας από κοινού τις Οδηγίες 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ, διευκρίνισε ότι *«ακόμη και υπό το κράτος της οδηγίας περί των οικοτόπων, ο χαρακτηρισμός περιοχών ως ΖΕΠ πρέπει να πραγματοποιείται σε κάθε περίπτωση σύμφωνα με τα κριτήρια που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 4 της οδηγίας περί των πτηνών»*. Με συγκεκριμένες αποφάσεις του ΔΕΚ υποδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει να γίνεται η οριοθέτηση των ΖΕΠ. Αντιπροσωπευτικά παραδείγματα είναι τα ακόλουθα:

- Στην υπόθεση C-355/90 για τη ΖΕΠ του υγροτόπου Santona, η έκταση της ΖΕΠ κρίθηκε ανεπαρκής, αφού δεν περιλάμβανε το σύνολο της υγροτοπικής έκτασης. Το εξαιρούμενο τμήμα περιείχε ενδιατήματα ιδιαίτερης σημασίας για υδρόβια είδη που απειλούνται με εξαφάνιση με βάση την παράγραφο 1α του Άρθρου 4 της Οδηγίας των πτηνών, αφού

είχε παρατηρηθεί σταθερή μείωση των διαθέσιμων ενδιαιτημάτων φωλεοποίησης τους, στους παρακείμενους παράκτιους υγροτόπους.

- Στην υπόθεση Lappel Bank, το ΔΕΚ έκρινε ανεπαρκή την έκταση της ΖΕΠ του εκβολικού υγροτόπου Medway, επειδή η εξαιρούμενη υγροτοπική έκταση θεωρήθηκε ότι διαθέτει αρκετούς από τους ορνιθολογικά σημαντικούς χαρακτήρες του ευρύτερου υγροτοπικού συστήματος και θα έπρεπε να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του. Για κάποια από τα είδη πτηνών της περιοχής, το εξαιρούμενο τμήμα φιλοξενεί σημαντικά μεγαλύτερους πληθυσμούς από ότι ο εντός της ΖΕΠ υγρότοπος. Η εξαίρεση της περιοχής Lappel Bank κρίθηκε ότι αποστερεί από τη ΖΕΠ σημαντικές συνιστώσες του εκβολικού οικοσυστήματος και ότι η ενδεχόμενη μελλοντική υποβάθμισή της εξαιρούμενης ζώνης, θα οδηγούσε σε μείωση των πληθυσμών των παρυδάτιων και υδρόβιων ειδών της ΖΕΠ.
- Στην υπόθεση C-96/98 για τη ΖΕΠ του υγροτόπου Poitevin, υπήρξε συμφωνία μεταξύ των αντιδίκων ότι η έκταση της ΖΕΠ ήταν ανεπαρκής και ότι, προκειμένου να καταστεί επαρκής, θα έπρεπε να συμπεριληφθούν στη ΖΕΠ εκείνες οι εκτάσεις οι οποίες με βάση τη σημασία τους για την ορνιθοπανίδα, θα επέτρεπαν τη διατήρηση της οικολογικής ακεραιότητας του ενδιαιτήματος φωλεοποίησης των αναπαραγόμενων ειδών.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, το ΔΕΚ με τις αποφάσεις του θεωρεί ότι οι χαρακτηριζόμενες ΖΕΠ ενός κράτους μέλους θα πρέπει να περιλαμβάνουν επαρκείς εκτάσεις των σημαντικών ενδιαιτημάτων για τα είδη της Οδηγίας. Εκτάσεις που ως κρίσιμες συνιστώσες της οικολογικής ακεραιότητας των ενδιαιτημάτων των υπό χαρακτηρισμό ΖΕΠ, πρέπει να περιλαμβάνονται εντός των ορίων τους.

γ) Επίκληση λόγων δημοσίου συμφέροντος για εξαίρεση περιοχών

Το ΔΕΚ έχει προχωρήσει σε διευκρινήσεις σχετικά με το ποιοι λόγοι μπορούν να θεωρηθούν σημαντικότεροι, από τις προβλέψεις των Οδηγιών 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ, ώστε να επιτρέψουν στο κράτος μέλος την εξαίρεση μιας περιοχής ή τη μεταβολή των ορίων της. Σύμφωνα με την απόφαση για τη Lappel Bank, οι οικολογικές απαιτήσεις που τίθενται στο Άρθρο 4 (παράγραφοι 1 και 2) της Οδηγίας των πτηνών, δεν θα πρέπει να υποχωρούν σε σχέση με τις οικονομικές και ψυχαγωγικές απαιτήσεις που αναφέρονται στο Άρθρο 2, ιδιαίτερα σε σχέση με τις πρώτες. Επομένως, το κράτος μέλος δεν θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη κατά τη επιλογή και την οριοθέτηση των ΖΕΠ τις οικονομικές απαιτήσεις σε βαθμό που να συνιστούν συμφέρον ανώτερο εκείνου των οικολογικών στόχων της Οδηγίας.

Στην υπόθεση Santana, η ισπανική κυβέρνηση υποστήριξε την άποψη ότι οι οικολογικές απαιτήσεις πρέπει να υποχωρούν έναντι συμφερόντων οικονομικού ή κοινωνικού χαρακτήρα ή ότι τουλάχιστον πρέπει να σταθμίζονται σε σχέση με άλλα, ιδίως οικονομικά ή κοινωνικά, συμφέροντα. Το ΔΕΚ απέρριψε κατηγορηματικά την ισπανική θέση, υπογραμμίζοντας ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επικαλούνται κατά περίπτωση λόγους εξαιρέσεως με τη δικαιολογία ότι λαμβάνουν υπόψη άλλα, πλην των ορνιθολογικών, συμφέροντα.

Στην υπόθεση προσφυγής της Επιτροπής κατά της Γερμανίας για εκτέλεση έργων ενισχύσεως φράγματος στη ΖΕΠ του Leybucht (απόφαση C-57/89), το ΔΕΚ, λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν ρυθμίζεται από την Οδηγία η εξουσία των κρατών μελών να αναθεωρούν απόφαση χαρακτηρισμού ΖΕΠ με σκοπό τη μείωση της έκτασής της, διευκρινίζει ότι, μπορεί μεν τα κράτη μέλη να απολαύουν εξουσίας εκτιμήσεως ως προς την επιλογή των καταλληλότερων περιοχών, δεν μπορούν, όμως, να τροποποιούν ή να μειώνουν την έκταση των ζωνών αν έχουν ήδη αναγνωρίσει ότι εντός των ζωνών αυτών υφίστανται οι πλέον κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης των ειδών. Επομένως, η ευχέρεια αυτή δικαιολογείται μόνον από εξαιρετικούς λόγους, αναγόμενους σε γενικό συμφέρον, υπέρτερο εκείνου στο οποίο εδράζεται ο επιδιωκόμενος με την Οδηγία οικολογικός σκοπός, όχι όμως και προς ικανοποίηση οικονομικών ή ψυχαγωγικών απαιτήσεων. Επιπλέον, τα εκτελούμενα ή σχεδιαζόμενα

μέτρα πρέπει να περιορίζονται στο απολύτως αναγκαίο και να επιφέρουν τη μικρότερη δυνατή μείωση της επιφανείας της ζώνης.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, οι κοινωνικο-οικονομικές απαιτήσεις δεν θα πρέπει να αποτελούν κρίσιμη παράμετρο κατά τη διαδικασία επιλογής και αξιολόγησης των ΖΕΠ.

δ) Δίκτυο NATURA 2000, Οδηγία 92/43/ΕΟΚ και ΖΕΠ

Με την απόφαση C-371/98 για την υπόθεση Bristol- First Corporate Shipping, στο πλαίσιο εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, το ΔΕΚ αποφάνθηκε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να υποβάλλουν στην Επιτροπή έναν εξαντλητικό κατάλογο των υποψήφιων για ένταξη στο Δίκτυο NATURA 2000 περιοχών (δηλαδή ακόμη και εκείνων τις οποίες το κράτος αποφάσισε τελικά να μην προτείνει ως υποψήφιες), ώστε να μπορεί η Επιτροπή να προωθήσει την εγκατάσταση ενός συνεκτικού ευρωπαϊκού δικτύου. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή χρειάζεται τον εξαντλητικό κατάλογο των περιοχών οι οποίες σε εθνικό επίπεδο έχουν οικολογικό ενδιαφέρον σχετικό με τους στόχους διατήρησης οικοτόπων και ειδών που θέτει η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, για να δημιουργήσει τον προκαταρτικό συνολικό κατάλογο των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ), από τον οποίο θα προκύψει στη συνέχεια το συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο των Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (ΕΖΔ). Το σκεπτικό της απόφασης στηρίζεται στο επιχείρημα ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να είναι σε θέση να γνωρίζει επακριβώς την κατάσταση συγκεκριμένων οικοτόπων (προφανώς και ειδών) σε άλλα κράτη μέλη, κατά τη φάση δημιουργίας των εθνικών καταλόγων υποψήφιων ΤΚΣ. Επομένως, δεν είναι δυνατόν κάθε κράτος μέλος να μπορεί από μόνο του να διαγράψει κάποιες υποψήφιες περιοχές, οι οποίες έχουν οικολογικό ενδιαφέρον άμεσα σχετιζόμενο με τους στόχους διατήρησης οικοτόπων και ειδών που θέτει η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, επικαλούμενο οικονομικούς, κοινωνικούς ή πολιτισμικούς λόγους ή κάποιες τοπικές ή περιφερειακές ιδιαιτερότητες, αφού κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά την επίτευξη των στόχων της Οδηγίας. Με βάση τα παραπάνω, για τη δημιουργία ενός συνεκτικού ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου περιοχών, έχει ιδιαίτερη σημασία η Επιτροπή να διαθέτει έναν εξαντλητικό κατάλογο των υποψήφιων Τόπων Κοινοτικής Σημασίας από τον οποίο με τις

κατάλληλες επιλογές θα προκύψει το συνεκτικό ευρωπαϊκό δίκτυο NATURA 2000. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η παράγραφος 3 του Άρθρου 4 της Οδηγίας των πτηνών προβλέπει επίσης την υποχρέωση των κρατών μελών να διαβιβάζουν στην Επιτροπή όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, για να μπορεί αυτή να παίρνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για την εξασφάλιση ενός συνεκτικού δικτύου ΖΕΠ που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις προστασίας των ειδών της Οδηγίας.

Σε ό,τι αφορά τον χρόνο εφαρμογής των διατάξεων της 92/43/ΕΟΚ στις ΖΕΠ, χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της απόφασης του ΔΕΚ στην υπόθεση C-355/90 Επιτροπή κατά Ισπανίας για τα έλη της Santona. Στην υπόθεση των ελών της Santona, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε ότι οι διατάξεις του Άρθρου 4 παράγραφος 4 πρώτη φράση έχουν εφαρμογή στις μη χαρακτηρισμένες περιοχές που θα έπρεπε να είχαν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ από την ημερομηνία εφαρμογής της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ (δηλαδή 7 Απριλίου 1981 για τα τότε κράτη μέλη και ημερομηνία προσχώρησης για τα νεότερα). Το σκεπτικό της απόφασης στην υπόθεση Santona είναι ότι οι περιοχές που πρέπει να χαρακτηριστούν, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο, ανεξαρτήτως του εάν έχουν χαρακτηριστεί τυπικά. Κατόπιν αυτού, οι υπηρεσίες της Επιτροπής θεωρούν ότι οι διατάξεις του άρθρου 6 παράγραφοι 2, 3 και 4 έχουν εφαρμογή στις ΖΕΠ ή σε περιοχές που θα έπρεπε να έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ, από την ημερομηνία εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

1.4. Η εξέλιξη των ορνιθολογικών κριτηρίων για την επιλογή ορνιθολογικά σημαντικών περιοχών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε αντίθεση με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ η οποία ορίζει τη διαδικασία και τα κριτήρια επιλογής των υποψηφίων Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) του Δικτύου NATURA 2000 (βλ. παράρτημα ΙΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ στο πλαίσιο που ακολουθεί), η Οδηγία 79/409/ΕΟΚ δεν παραθέτει συγκεκριμένα ορνιθολογικά κριτήρια με βάση τα οποία θα πρέπει να επιλέγονται και να χαρακτηρίζονται οι ΖΕΠ. Το κάθε κράτος μέλος έχει το περιθώριο να επιλέξει τα ορνιθολογικά κριτήρια που θα χρησιμοποιήσει, προκειμένου να καταλήξει στις πλέον κατάλληλες περιοχές για τα είδη της Οδηγίας. Από τη στιγμή όμως που έχουν καθορισθεί τα κριτήρια αυτά, τα περιθώρια αλλαγών στον κατάλογο των περιοχών που θα αναγνωρισθούν με βάση τα

κριτήρια ως οι πλέον κατάλληλες για τα είδη της Οδηγίας, είναι περιορισμένα. Επομένως η αρχική επιλογή των κριτηρίων, παίζει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση του τελικού καταλόγου των προς χαρακτηρισμό ΖΕΠ.

Θα πρέπει να επισημανθεί για μία ακόμη φορά ότι, με βάση τη νομολογία του ΔΕΚ (βλ. π.χ. απόφαση C3-96), η απογραφή των IBA της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Grimmett & Gammell 1989), αποτελεί βάση αναφοράς για το ΔΕΚ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επομένως, τα κριτήρια με τα οποία γίνεται η αναγνώριση των υποψήφιων IBA αποτελούν αναγνωρισμένα και έγκυρα ορνιθολογικά κριτήρια για το ΔΕΚ το οποίο έχει επίσης αποφασίσει ότι μπορεί να αποδέχεται και άλλους καταλόγους εγνωσμένης επιστημονικής εγκυρότητας όπως είναι η έκδοση της επικαιροποιημένης το 2000 απογραφής των IBA (Heath & Evans 2000). Επισημαίνεται δε ότι, στην συγκεκριμένη έκδοση το BirdLife International έχει χρησιμοποιήσει μία κατηγορία κριτηρίων (κριτήρια C), ειδικά προσαρμοσμένων στις απαιτήσεις της Οδηγίας των πτηνών. Επομένως, αν και κάθε κράτος μέλος έχει περιθώρια επιλογής των ορνιθολογικών κριτηρίων που θα χρησιμοποιήσει, θα πρέπει, στην περίπτωση που δεν χρησιμοποιήσει τα κριτήρια αναγνώρισης των IBA του BirdLife International, αυτά να είναι επιστημονικά τεκμηριωμένα και αξιόπιστα.

Στα υποκεφάλαια που ακολουθούν αναφέρονται τα κριτήρια που βοηθούν στην αναγνώριση των ορνιθολογικά σημαντικών περιοχών μιας χώρας και τα οποία έχουν χρησιμοποιηθεί: α) για την αναγνώριση των IBA, β) για την αναγνώριση υγροτόπων διεθνούς σημασίας της Σύμβασης Ραμσάρ και γ) για την επιλογή τόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος από το πρόγραμμα Corine. Αν και το πρόγραμμα Corine δεν αφορά ειδικά τα πτηνά και την αναγνώριση των ορνιθολογικά σημαντικών περιοχών, τα κριτήριά του αναφέρονται διότι σύμφωνα με τον Osieck (1999), οι θεωρητικές αρχές που αναφέρονται στο κεφάλαιο 1 του εγχειριδίου του προγράμματος Corine (European Commission 1991) θεωρούνται ότι ερμηνεύουν τις απαιτήσεις της Οδηγίας των πτηνών. Τέλος, στα υποκεφάλαια που ακολουθούν συνοψίζεται επίσης η εμπειρία άλλων χωρών στην επιλογή και χρήση κριτηρίων για τον χαρακτηρισμό ΖΕΠ.

**ΟΔΗΓΙΑ 92/43/ΕΟΚ, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ .
ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΟΥΝ ΩΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΟΥΝ ΩΣ
ΕΙΔΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ**

ΣΤΑΔΙΟ 1: Αξιολόγηση, σε εθνικό επίπεδο, της σχετικής σημασίας των περιοχών για κάθε τύπο φυσικού οικοτόπου του παραρτήματος Ι και κάθε είδους του παραρτήματος ΙΙ (συμπεριλαμβανομένων των τύπων φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας και των ειδών προτεραιότητας)

A. Κριτήρια αξιολόγησης της περιοχής για ένα δεδομένο τύπο φυσικού οικοτόπου του παραρτήματος Ι

- α) Βαθμός αντιπροσωπευτικότητας του τύπου του φυσικού οικοτόπου στην περιοχή.
- β) Έκταση της περιοχής που καλύπτεται από τον τύπο φυσικού οικοτόπου σε σχέση με τη συνολική επιφάνεια η οποία καλύπτεται από αυτό τον τύπο φυσικού οικοτόπου στο εθνικό έδαφος.
- γ) Βαθμός διατήρησης της δομής και των λειτουργιών του συγκεκριμένου τύπου φυσικού οικοτόπου και δυνατότητα αποκατάστασης.
- δ) Συνολική αξιολόγηση της αξίας της περιοχής για τη διατήρηση του συγκεκριμένου τύπου φυσικού οικοτόπου.

B. Κριτήρια αξιολόγησης της περιοχής για ένα δεδομένο είδος του παραρτήματος ΙΙ

- α) Μέγεθος και πυκνότητα του πληθυσμού του είδους που είναι παρών στην περιοχή σε σχέση με τους πληθυσμούς που είναι παρόντες στο εθνικό έδαφος.
- β) Βαθμός διατήρησης των στοιχείων του οικοτόπου που είναι σημαντικά για το συγκεκριμένο είδος και δυνατότητα αποκατάστασης.
- γ) Βαθμός απομόνωσης του πληθυσμού που είναι παρών στην περιοχή σε σχέση με τον ευρύτερο χώρο φυσικής κατανομής του είδους.
- δ) Συνολική αξιολόγηση της αξίας της περιοχής για τη διατήρηση του συγκεκριμένου είδους.

Γ. Με βάση τα κριτήρια αυτά, τα κράτη μέλη ταξινομούν τις περιοχές που προτείνουν στον εθνικό τους κατάλογο ως περιοχές που είναι δυνατό να αναγνωριστούν ως κοινοτικής σημασίας ανάλογα με τη σχετική τους αξία για τη διατήρηση κάθε τύπου φυσικού οικοτόπου ή κάθε είδους που περιλαμβάνεται αντίστοιχα στα παράρτημα Ι ή στο παράρτημα ΙΙ το οποίο τις αφορά.

Δ. Στον κατάλογο αυτό φαίνονται οι περιοχές στις οποίες παρέχεται προστασία στους τύπους φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας και στα είδη προτεραιότητας που έχουν επιλεγεί από τα κράτη μέλη με βάση τα κριτήρια τα οποία αναφέρονται στα σημεία Α και Β παραπάνω.

ΣΤΑΔΙΟ 2: Αξιολόγηση της κοινοτικής σημασίας των περιοχών που περιλαμβάνονται στους εθνικούς καταλόγους

1. Όλες οι περιοχές που έχουν αναγνωριστεί από τα κράτη μέλη στο στάδιο 1, οι οποίες παρέχουν προστασία σε τύπους φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή/και σε είδη προτεραιότητας θεωρούνται ως περιοχές κοινοτικής σημασίας.

2. Κατά την αξιολόγηση της κοινοτικής σημασίας των άλλων περιοχών που περιλαμβάνονται στους καταλόγους των κρατών μελών, δηλαδή κατά την αξιολόγηση της συμβολής τους στη διατήρηση ή στην αποκατάσταση, υπό ευνοϊκές συνθήκες διατήρησης, ενός φυσικού οικοτόπου του παραρτήματος Ι ενός είδους του παραρτήματος ΙΙ ή/και της συμβολής τους στη συνοχή του Natura 2 000 θα λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια:

- α) η σχετική αξία της περιοχής σε εθνικό επίπεδο-
- β) η γεωγραφική θέση της περιοχής σε σχέση προς τις μεταναστευτικές οδούς ειδών του παραρτήματος ΙΙ καθώς και προς το ενδεχόμενο να αποτελεί μέρος ενός οικοσυστήματος χαρακτηριζόμενου από συνοχή το οποία να βρίσκεται εκατέρωθεν εσωτερικών συνόρων της Κοινότητας-
- γ) η συνολική έκταση της περιοχής-
- δ) ο αριθμός τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι και ειδών του παραρτήματος ΙΙ που είναι παρόντα στην περιοχή-
- ε) η συνολική οικολογική αξία της περιοχής για την ή τις συγκεκριμένες ευρύτερες βιογεωγραφικές περιοχές ή/και για το σύνολο του εδάφους που αναφέρεται στο άρθρο 2, τόσο από την άποψη της χαρακτηριστικής ή της μοναδικής φύσης των στοιχείων από τα οποία συντίθεται η περιοχή, όσο και από την άποψη του συνδυασμού τους.

1.4.1 Περιγραφή κριτηρίων αναγνώρισης περιοχών διεθνούς ορνιθολογικής σημασίας, που έχουν χρησιμοποιηθεί στην Ευρώπη

A. Κριτήρια των Grimmet & Jones 1989. Χρησιμοποιήθηκαν κατά την πρώτη απογραφή των IBA σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Περιλαμβάνουν τέσσερις κατηγορίες κριτηρίων, με βάση τις οποίες επιλέγονται: 1) περιοχές συνάθροισης σημαντικών πληθυσμών αποδημητικών ειδών, 2) περιοχές για παγκοσμίως απειλούμενα είδη, 3) περιοχές για είδη και υποείδη που απειλούνται σε όλη ή σε μεγάλα τμήματα της περιοχής εξάπλωσής τους στην Ευρώπη και 4) περιοχές που φιλοξενούν είδη με σχετικά περιορισμένη παγκόσμια εξάπλωση αλλά με σημαντικούς πληθυσμούς στην Ευρώπη.

Αναλυτικά, τα κριτήρια κάθε κατηγορίας είναι τα εξής:

Κατηγορία 1: Περιοχές συνάθροισης σημαντικών πληθυσμών αποδημητικών ειδών (για αναπαραγωγή, διαχείμαση ή στάθμευση κατά τη μετανάστευση).

Κριτήρια:

1. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση 1% από τον παγκόσμιο πληθυσμό ενός είδους.
2. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση 1% του Ευρωπαϊκού πληθυσμού (της Ε.Ε. για τα κράτη μέλη) ενός είδους ή
3. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση 1% από τον βιογεωγραφικό πληθυσμό ενός είδους (Επιλέγονται επίσης περιοχές που φιλοξενούν σε τακτική βάση τουλάχιστον 20.000 άτομα υδρόβιων πτηνών).
4. Η περιοχή αποτελεί μεταναστευτικό πέρασμα (bottleneck site), από την οποία διέρχονται σε τακτική βάση περισσότεροι από 5.000 πελαργοί ή 3.000 αρπακτικά, κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση.
(Βλέπε και επεξηγηματικά σχόλια 1, 2 και 3).

Κατηγορία 2: Περιοχές για παγκοσμίως απειλούμενα είδη.

Κριτήριο:

1. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση σημαντικούς πληθυσμούς του είδους.
(Βλέπε και επεξηγηματικό σχόλιο 4).

Κατηγορία 3: Περιοχές για είδη ή υποείδη που απειλούνται σε ολόκληρη ή σε μεγάλο τμήμα της ζώνης εξάπλωσής τους στην Ευρώπη (δεν είναι όμως παγκοσμίως απειλούμενα).

Κριτήρια:

1. Η περιοχή συγκαταλέγεται μεταξύ των πέντε σημαντικότερων στην εξεταζόμενη Ευρωπαϊκή περιφέρεια για το είδος ή υποείδος ή μεταξύ των δέκα σημαντικότερων στην εξεταζόμενη Ευρωπαϊκή περιφέρεια (όταν η περιφέρεια είναι ιδιαίτερα μεγάλη και υποδιαιρείται σε σχετικά μικρές διοικητικές ενότητες) ή
2. Η περιοχή συγκαταλέγεται μεταξύ των 100 σημαντικότερων για το είδος ή το υποείδος στην Ευρώπη ή
3. Η περιοχή συγκαταλέγεται μεταξύ των 100 σημαντικότερων για το είδος ή το υποείδος στην Ε.Ε.
(Βλέπε και επεξηγηματικά σχόλια 5, 6, 7, 8, 9, 10).

Κατηγορία 4: Περιοχές που φιλοξενούν είδη με σχετικά περιορισμένη παγκόσμια εξάπλωση, με σημαντικούς πληθυσμούς στην Ευρώπη.

Κριτήρια:

1. Η περιοχή συγκαταλέγεται μεταξύ των πέντε σημαντικότερων στην εξεταζόμενη Ευρωπαϊκή περιφέρεια για το είδος ή μεταξύ των δέκα σημαντικότερων στην εξεταζόμενη Ευρωπαϊκή περιφέρεια (όταν η περιφέρεια είναι ιδιαίτερα μεγάλη και υποδιαιρείται σε σχετικά μικρές διοικητικές ενότητες) ή
2. Η περιοχή συγκαταλέγεται μεταξύ των 100 σημαντικότερων για το είδος στην Ευρώπη
(Βλέπε και επεξηγηματικά σχόλια 5, 6, 11 και 12).

Επεξηγηματικά σχόλια:

1. Τα κριτήρια 1% του παγκόσμιου πληθυσμού και 1% του ευρωπαϊκού πληθυσμού ή του πληθυσμού της Ε.Ε. εφαρμόστηκαν μόνο για θαλασσοπούλια. Το κριτήριο 1% του βιογεωγραφικού πληθυσμού ενός είδους εφαρμόστηκε μόνο για περιοχές που φιλοξενούν υδρόβια. Περιοχές σημαντικές για υδρόβια, θεωρήθηκαν επίσης όσες φιλοξενούν σε τακτική βάση τουλάχιστον 20.000 άτομα. Κάποια από τα υδρόβια καλύπτονται και από κριτήρια των κατηγοριών 2-4.

2. Τα αριθμητικά κριτήρια για τα υδρόβια είδη συνδέονται και με τη Σύμβαση Ραμσάρ και υιοθετήθηκαν από τη Συνδιάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών τον Μάιο του 1987.
3. Τα αριθμητικά κριτήρια για τις περιοχές «μεταναστευτικά περάσματα», επιτρέπουν τον χαρακτηρισμό των περισσότερων σημαντικών τέτοιων περιοχών, με βάση αυτήν την κατηγορία. Τα πτηνά που χρησιμοποιούν τις συγκεκριμένες τοποθεσίες θεωρούνται ιδιαίτερα ευάλωτα, σε όχληση και θήρευση επειδή απαντούν σε μεγάλες συγκεντρώσεις.
4. Κατά την εφαρμογή του κριτηρίου της κατηγορίας 2, αξιολογήθηκαν 29 είδη.
5. Κατά την εφαρμογή των κριτηρίων των κατηγοριών 3 και 4, η σημασία μιας περιοχής εκτιμήθηκε όπου ήταν δυνατόν αφού προηγουμένως λήφθηκαν υπόψη:
α) ο αριθμός ειδών κάθε περιοχής, β) η πυκνότητα του πληθυσμού κάθε εξεταζόμενου είδους, γ) η πληρότητα της περιοχής με βάση τα δύο προηγούμενα.
6. Κατά την εφαρμογή των κριτηρίων κατηγοριών 3 και 4, για τις χώρες της ΕΟΚ χρησιμοποιήθηκε η ταξινόμηση περιφερειών NUTS της Eurostat.
7. Για τις εκτιμήσεις της κατηγορίας 3, οι περιοχές αξιολογήθηκαν για 185 είδη και υποείδη πτηνών, τα οποία θεωρούνται απειλούμενα σε όλη ή σε τμήματα της περιοχής εξάπλωσής τους στην Ευρώπη. Πρόκειται για διαφορετικά είδη από εκείνα της κατηγορίας 2.
8. Κατά την εφαρμογή των κριτηρίων των κατηγοριών 2 και 3 αξιολογήθηκαν όλα τα είδη και υποείδη του Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών, συμπεριλαμβανόμενων και εκείνων που αναμενόταν να ενταχθούν στο Παράρτημα μετά την είσοδο της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Για το λόγο αυτό, ο κατάλογος θεωρήθηκε πλήρης σε ότι αφορά στην ΕΟΚ, για το 1989. Παρόλα αυτά οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι εξαιτίας χρονικών περιορισμών κατά την υλοποίηση του έργου δεν έγινε εφικτή η διεξοδική εκτίμηση της κατάστασης των πληθυσμών όλων των ευρωπαϊκών ειδών και υποειδών και επομένως είναι πιθανό ότι κάποια τμήματα της Ευρώπης δεν έχουν ληφθεί υπόψη στο βαθμό που έπρεπε κατά τη δημιουργία του καταλόγου των ειδών και υποειδών της κατηγορίας 3.
9. Κάποια από τα είδη που χρησιμοποιήθηκαν κατά την εφαρμογή των κριτηρίων της κατηγορίας 3, είναι άφθονα σε τμήματα της περιοχής εξάπλωσής τους και επομένως δεν είναι πιθανό ότι απειλούνται στα τμήματα αυτά (π.χ. *Philomachus pugnax*, *Tringa glareola*, *Miliaria calandra*, *Calandrella brachydactyla*, *Lullula arborea*, *Anthus campestris*, *Lanius collurio*, *Emberiza hortulana*). Για τον λόγο αυτό, η επιλογή περιοχών προς χαρακτηρισμό για τα συγκεκριμένα είδη στα τμήματα της εξάπλωσής τους στα οποία δεν κινδυνεύουν, θεωρήθηκε άνευ σημασίας και μη ρεαλιστική. Η εκτίμηση αυτή λήφθηκε υπόψη κατά τη διαδικασία επιλογής περιοχών. Είδη τα οποία έχουν μικρό αναπαραγωγικό πληθυσμό, ευρεία όμως εξάπλωση εκτός Ευρώπης και τα οποία δεν θεωρείται ότι απειλούνται από μεταβολές στα ενδιαιτήματά τους ή από άμεση καταδίωξη από τον άνθρωπο, δεν λήφθηκαν υπόψη κατά την εφαρμογή των κριτηρίων της κατηγορίας 3.
10. Κατά την εφαρμογή των κριτηρίων της κατηγορίας 3 λήφθηκαν υπόψη και υποείδη. Δεν έγινε το ίδιο στην κατηγορία 2. Η επιλογή αυτή τεκμηριώθηκε με το επιχείρημα ότι, στην τρίτη έκδοση του Κόκκινου Βιβλίου των ICBP/IUCN (Collar

and Stuart 1985) εξαιρέθηκαν τα υποείδη διότι θεωρήθηκε ότι είναι τόσο μεγάλος ο αριθμός των απειλούμενων ειδών για τα οποία απαιτούνται μέτρα διατήρησης, που αναγκαστικά το θέμα των υποειδών θα έπρεπε να έχει δευτερεύουσα προτεραιότητα. Παρόλα αυτά η ICBP ανησυχώντας για την κατάσταση κάποιων υποειδών στην Ευρώπη και αλλού, αλλά και επειδή τα υποείδη αυτά περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της Οδηγίας για τα πτηνά, τα έλαβε υπόψη κατά την εφαρμογή των κριτηρίων της κατηγορίας 3.

11. Κατά την εφαρμογή των κριτηρίων της κατηγορίας 4 εξετάστηκαν 35 είδη, κανένα από τα οποία δεν είναι παγκοσμίως απειλούμενο ούτε κινδυνεύει άμεσα στην Ευρώπη. Παρόλα αυτά, η Ευρώπη έχει σημαντική ευθύνη για τη διατήρησή τους. Μεταξύ των ειδών αυτών, κάποια είναι άφθονα και έχουν ευρεία εξάπλωση (π.χ. *Sylvia cantillans*, *S. melanocephala*, *Regulus ignicapillus*, *Certhia brachydactyla*, *Serinus serinus*) και επομένως ο χαρακτηρισμός σε κάποιες χώρες περιοχών με βάση τα είδη αυτά θεωρήθηκε άνευ σημασίας και μη ρεαλιστική.
12. Τα κριτήρια της κατηγορίας 4 εφαρμόστηκαν για την επιλογή κάποιας περιοχής μόνο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η συγκεκριμένη περιοχή δεν μπορούσε να επιλεγεί με βάση τις κατηγορίες 1, 2 ή 3.

B. Κριτήρια του BirdLife International για την αναγνώριση των IBA (Heath & Evans 2000). Αποτελούν εξέλιξη των προηγούμενων κριτηρίων. Δημιουργούνται τρεις κατηγορίες κριτηρίων, με βάση τις οποίες αξιολογείται η διεθνής ορνιθολογική σημασία μιας περιοχής. Πρόκειται για τις κατηγορίες:

1. Παγκοσμίως απειλούμενα είδη (κριτήρια A)
2. Είδη απειλούμενα στην Ευρώπη (κριτήρια B)
3. Είδη απειλούμενα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (κριτήρια C)

Στην παρούσα παράγραφο θα γίνει αναφορά στις δύο πρώτες κατηγορίες, ενώ η τρίτη θα αναλυθεί στο υποκεφάλαιο 1.4.2. το οποίο αναφέρεται στα κριτήρια αναγνώρισης ΖΕΠ.

Στην έκδοση της επικαιροποιημένης απογραφής των IBA (Heath & Evans 2000), αναφέρονται 20 κριτήρια που εφαρμόστηκαν στο έργο της επικαιροποίησης. Τα κριτήρια αυτά στηρίχθηκαν στα αντίστοιχα της πρώτης πανευρωπαϊκής απογραφής IBA (Grimmett & Jones 1989) καθώς και σε σειρά προηγούμενων εργασιών σχετικών με την ανάπτυξη κριτηρίων σε επίπεδο ΕΕ (κυρίως Grimmett & Gammell 1989). Η Ομάδα Εργασίας για τις Οδηγίες των πτηνών και των οικοτόπων του Birdlife, έπαιξε σημαντικό ρόλο στον καθορισμό των κριτηρίων C (κατηγορίες και όρια κάθε κατηγορίας), προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η χρηστικότητά τους στον προσδιορισμό των ΖΕΠ από τις χώρες μέλη της Ε.Ε.

Τα κριτήρια αυτά προέκυψαν μέσα από την κριτική ανασκόπηση και τη συγχώνευση των διαφόρων κριτηρίων που έχουν εκάστοτε χρησιμοποιηθεί από τα κράτη μέλη. Ο τρόπος με τον οποίο εκπονήθηκε η εργασία αυτή περιγράφεται αναλυτικά στο κείμενο της Ομάδας Εργασίας και από τον Osieck (1999). Τα κριτήρια των κατηγοριών Α και Β παρατίθενται στους πίνακες 1.1 και 1.2.

Πίνακας 1.1. Κριτήρια Κατηγορίας Α – Παγκοσμίως απειλούμενα είδη

Κωδικοί	Κατηγορίες ειδών	Ορισμός κριτηρίων
A1	Είδη παγκοσμίου ενδιαφέροντος από άποψης διατήρησης	Η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση σημαντικούς αριθμούς ενός απειλούμενου παγκοσμίως με εξαφάνιση είδους, ή είδη παγκοσμίου ενδιαφέροντος από άποψης διατήρησης
A2	Είδη με περιορισμένη εξάπλωση	Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού ενός είδους περιορισμένης εξάπλωσης, η κατανομή του αναπαραγόμενου πληθυσμού του οποίου ορίζει μια Ενδημική Περιοχή για τα Πτηνά (EBA) ή μια Δευτερεύουσα Περιοχή (SA)
A3	Είδη με εξάπλωση σε συγκεκριμένη μεγακοινότητα (biome-restricted species)	Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί ένα σημαντικό συνδυασμό ειδών, οι αναπαραγωγικές κατανομές των οποίων είναι εντελώς ή σε μεγάλο βαθμό περιορισμένες σε μία μόνο μεγακοινότητα.
A4i	Συναθροίσεις	i) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση $\geq 1\%$ ενός βιογεωγραφικού πληθυσμού ενός συναθροιστικού υδρόβιου είδους πτηνού.
A4ii		ii) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του συνολικού πληθυσμού ενός συναθροιστικού είδους πτηνού (θαλασσοπουλιού ή της χέρσου).
A4iii		iii) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση ≥ 20.000 υδρόβια πτηνά ή ≥ 10.000 ζεύγη θαλασσοπουλιών, από ένα ή περισσότερα είδη.
A4iv		iv) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή αποτελεί μεταναστευτικό πέρασμα (bottleneck), από όπου τουλάχιστον 20.000 πελαργοί (Ciconiidae), αρπακτικά (Accipitriformes ή Falconiformes) ή γερανοί (Gruidae), διέρχονται σε τακτική βάση κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση.

Πίνακας 1.2. Κριτήρια Κατηγορίας Β – Είδη απειλούμενα στην Ευρώπη

Κωδικοί	Κατηγορίες ειδών	Ορισμός κριτηρίων
B1i	Συναθροίσεις	i) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του πληθυσμού μιας μεταναστευτικής οδού ενός υδρόβιου είδους πτηνού.
B1ii		ii) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί $\geq 1\%$ από ένα διακριτό πληθυσμό, ενός είδους θαλασσοπουλιού.
B1iii		iii) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί $\geq 1\%$ του πληθυσμού μιας μεταναστευτικής οδού ή άλλου διακριτού πληθυσμού άλλων συναθροιστικών ειδών πτηνών.
B1iv		iv) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή αποτελεί μεταναστευτικό πέρασμα (bottleneck), από όπου περισσότεροι από 5.000 πελαργοί ή περισσότερα από 3.000 αρπακτικά ή γερανοί, διέρχονται σε τακτική βάση κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση.
B2	Είδη ευρισκόμενα σε μη επιθυμητό καθεστώς διατήρησης στην Ευρώπη.	Η περιοχή είναι μία από τις «x» πιο σημαντικές περιοχές της χώρας για κάποιο είδος ευρισκόμενο σε μη επιθυμητή κατάσταση διατήρησης στην Ευρώπη (SPEC ⁴ 2, 3), για τη διατήρηση του οποίου θεωρείται κατάλληλη η προστασία συγκεκριμένων περιοχών.
B3	Είδη ευρισκόμενα σε επιθυμητό καθεστώς διατήρησης στην Ευρώπη.	Η περιοχή είναι μία από τις «x» πιο σημαντικές περιοχές της χώρας για κάποιο είδος ευρισκόμενο σε επιθυμητή κατάσταση διατήρησης στην Ευρώπη (SPEC 4), για τη διατήρηση του οποίου θεωρείται κατάλληλη η προστασία συγκεκριμένων περιοχών.

⁴ **Species of European Conservation Concern.** Σύμφωνα με την έκδοση του BIRDLIFE INTERNATIONAL (Tucker & Heath 1994), τα ευρωπαϊκά είδη πτηνών κατατάσσονται σε κατηγορίες σπανιότητας SPEC, ανάλογα με την κατάσταση των πληθυσμών τους σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

SPEC 4: είδη οι πληθυσμοί των οποίων βρίσκονται σε επιθυμητή κατάσταση διατήρησης αλλά είναι συγκεντρωμένοι στην Ευρώπη,

SPEC 3: είδη οι πληθυσμοί των οποίων βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση διατήρησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο αν και δεν είναι συγκεντρωμένοι στην Ευρώπη,

SPEC 2: είδη οι πληθυσμοί των οποίων βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση διατήρησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο και είναι συγκεντρωμένοι στην Ευρώπη,

SPEC 1: είδη οι πληθυσμοί των οποίων θεωρούνται ως Παγκόσμιου Ενδιαφέροντος Διατήρησης καθώς τα είδη αυτά χαρακτηρίζονται ως Παγκοσμίως Απειλούμενα.

Γ. Ορνιθολογικά κριτήρια της Σύμβασης Ραμσάρ. Στο ψήφισμα της 7^{ης} Συνδιάσκεψης των Συμβαλλόμενων Μερών της Σύμβασης Ραμσάρ (10-18 Μαΐου 1999), παρατίθενται τα επικαιροποιημένα κριτήρια αναγνώρισης υγροτόπων διεθνούς σημασίας. Δύο από τα κριτήρια αυτά (κριτήρια 5 και 6) βασίζονται στα υδρόβια πτηνά:

Κριτήριο 5: Ένας υγρότοπος θα πρέπει να θεωρείται διεθνούς σημασίας εάν υποστηρίζει σε τακτική βάση τουλάχιστον 20.000 πτηνά.

Δίδεται η οδηγία στα συμβαλλόμενα μέρη, ώστε κατά τη διαδικασία επιλογής των υποψήφιων υγροτόπων να δίνουν προτεραιότητα στην επιλογή εκείνων που φιλοξενούν παγκοσμίως απειλούμενα υδρόβια είδη ή υποείδη.

Κριτήριο 6: Ένας υγρότοπος θα πρέπει να θεωρείται διεθνούς σημασίας εάν υποστηρίζει σε τακτική βάση 1% του συνολικού πληθυσμού ενός είδους ή υποείδους υδρόβιου πτηνού.

Προκειμένου να διασφαλίζονται παρόμοιες προδιαγραφές, δίδεται η οδηγία προς στα συμβαλλόμενα μέρη, ως μέγεθος του συνολικού πληθυσμού ενός είδους, να χρησιμοποιείται εκείνο που δημοσιεύεται κάθε τριετία από το *Wetlands International*.

Σημαντικά για τα πτηνά είναι επίσης τα κριτήρια 2 και 4:

Κριτήριο 2: Ένας υγρότοπος θα πρέπει να θεωρείται διεθνούς σημασίας εάν υποστηρίζει τρωτά, κινδυνεύοντα ή άμεσα κινδυνεύοντα είδη ή απειλούμενες βιοκοινότητες.

Διευκρινίζεται ότι, όταν τα συμβαλλόμενα μέρη εξετάζουν τους υποψήφιους για ένταξη στη Σύμβαση υγροτόπους με βάση το κριτήριο 2, θα πρέπει να επιλέγουν θέσεις με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά (είτε από μόνες τους είτε ως συνολικό δίκτυο):

- i. να υποστηρίζουν τον πληθυσμό ενός μετακινούμενου είδους στα διάφορα στάδια του βιολογικού του κύκλου, ή/και
- ii. να υποστηρίζουν τον πληθυσμό ενός είδους κατά μήκος μιας μεταναστευτικής οδού, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα διάφορα είδη έχουν διαφορετικές μεταναστευτικές στρατηγικές και επομένως οι αποστάσεις μεταξύ των

- σταθμών που χρησιμοποιούν κατά τη μετανάστευση μπορεί να διαφέρουν από είδος σε είδος, ή/και
- iii. να είναι οικολογικά συνεκτικές και με άλλους τρόπους, όπως για παράδειγμα να παρέχουν καταφύγιο στους πληθυσμούς των ειδών σε περιόδους ακραίων συνθηκών, η/και
  - iv. να γειτνιάζουν ή να βρίσκονται κοντά σε άλλους υγροτόπους του δικτύου, ώστε να αυξάνεται η βιωσιμότητα του πληθυσμού ενός απειλούμενου είδους, μέσω της αύξησης του υπό προστασία ενδιαιτημάτος του, ή/και
  - v. να φιλοξενούν υψηλό ποσοστό του πληθυσμού ενός μη μετακινούμενου είδους που εξαρτάται από συγκεκριμένο τύπο οικοτόπου και έχει αραιό πρότυπο κατανομής.

Κριτήριο 4: Ένας υγρότοπος θα πρέπει να θεωρείται διεθνούς σημασίας εάν υποστηρίζει είδη φυτών και ή ζώων σε κρίσιμα στάδια του βιολογικού τους κύκλου ή παρέχει καταφύγιο σε περιόδους αντίξοων συνθηκών.

Διευκρινίζεται ότι κρίσιμης σημασίας θέσεις για μετακινούμενα ή μεταναστευτικά είδη είναι εκείνες οι οποίες περιέχουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά πληθυσμών, που συγκεντρώνονται σε σχετικά μικρές εκτάσεις κατά συγκεκριμένα στάδια του βιολογικού τους κύκλου. Αυτά τα στάδια μπορεί να ακολουθούν εποχιακά πρότυπα ή να έχουν υπερ-ετήσια περιοδικότητα (π.χ. με βάση τους κύκλους βροχοπτώσεων). Για παράδειγμα, πολλά είδη υδρόβιων πτηνών χρησιμοποιούν σχετικά μικρούς υγροτόπους ως ενδιάμεσους σταθμούς (π.χ. για ξεκούραση και τροφοληψία), κατά την αποδημία τους από και προς τις περιοχές αναπαραγωγής. Για τις πάπιες, κρίσιμης σημασίας ενδιαιτήματα θεωρούνται επίσης οι περιοχές αλλαγής πτερώματος μετά την αναπαραγωγή.

1.4.2 Περιγραφή κριτηρίων αναγνώρισης περιοχών διεθνούς ορνιθολογικής σημασίας και ΖΕΠ, που έχουν χρησιμοποιηθεί στην Ε.Ε.

A. Το πρόγραμμα Corine. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δεν υπάρχει έως σήμερα ξεκάθαρη θέση σχετικά με τα προτιμώμενα κριτήρια χαρακτηρισμού των ΖΕΠ, πέρα από τις αναφορές που έχουν προκύψει στα πλαίσια χρηματοδοτούμενων από την Επιτροπή προγραμμάτων, όπως εκείνη των Grimmert & Gammell (1989). Οι

θεωρητικές αρχές που αναφέρονται στο κεφάλαιο 1 του εγχειριδίου του προγράμματος Corine (European Commission 1991), μπορούν να θεωρηθούν ως ερμηνεία των απαιτήσεων της Οδηγίας των πτηνών (Osieck 1999).

Σύμφωνα με αυτό, για να επιτευχθεί η εξασφάλιση της απαραίτητης γεωγραφικής κάλυψης και της βιολογικής ποικιλότητας ειδών και οικοτόπων, οι σημαντικοί σε επίπεδο Κοινότητας τόποι, θα πρέπει να ικανοποιούν τουλάχιστον μία από τις παρακάτω συνθήκες:

- i. ο τόπος συγκαταλέγεται μεταξύ των 100 ή λιγότερων σημαντικότερων τόπων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα για το απειλούμενο είδος ή μεταξύ των πέντε ή λιγότερων σημαντικότερων τόπων σε μια περιοχή που υποστηρίζει το απειλούμενο είδος,
- ii. ο τόπος συγκαταλέγεται μεταξύ των 100 σημαντικότερων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ή μεταξύ των πέντε σημαντικότερων στη συγκεκριμένη ευρωπαϊκή περιφέρεια (NUTS), για ένα απειλούμενο είδος,
- iii. ο τόπος συγκαταλέγεται μεταξύ των 100 ή λιγότερων σημαντικότερων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα τόπων ή μεταξύ των πέντε ή λιγότερων σε μια γεωγραφική περιφέρεια (NUTS), για έναν ευαίσθητο τύπο οικοτόπου,
- iv. ο τόπος συγκαταλέγεται μεταξύ των 100 σημαντικότερων ή πιο αντιπροσωπευτικών τόπων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ή μεταξύ των πέντε σημαντικότερων ή πιο αντιπροσωπευτικών τόπων σε μια περιοχή, για έναν ευαίσθητο τύπο οικοτόπου,
- v. ο τόπος υποστηρίζει τουλάχιστον 1% του Κοινοτικού πληθυσμού ενός απειλούμενου είδους.

B. Κριτήρια των Grimmet & Gammell (1989). Αναπτύχθηκαν κατά τη δεύτερη ορνιθολογική απογραφή σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας (τα αποτελέσματα της πρώτης παρατίθενται στην έκδοση Osieck & Morzer Bruyns 1981), η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο έργου που ανέθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο International Council for Bird Preservation (ICBP). Αφορούν την αναγνώριση IBA στις χώρες της τότε ΕΟΚ και επομένως είναι πιο προσαρμοσμένα στις απαιτήσεις της

Οδηγίας των πτηνών από ότι τα κριτήρια της πανευρωπαϊκής απογραφής, με την οποία συνέπεσαν χρονικά. Αναλυτικά τα κριτήρια έχουν ως εξής:

0. Η περιοχή συγκαταλέγεται μεταξύ των πέντε πιο σημαντικών για το είδος ή το υποείδος στη συγκεκριμένη ευρωπαϊκή περιφέρεια (NUTS) ή μεταξύ των 100 πιο σημαντικών στην Ε.Ε. για ένα τρωτό είδος ή υποείδος (Παραρτήματος Ι της 79/409/ΕΟΚ)

Περιοχές αναπαραγωγής

1. Περιοχές που υποστηρίζουν 1% ή περισσότερο των αναπαραγόμενων ζευγαριών ενός βιογεωγραφικού πληθυσμού. [Ο βιογεωγραφικός πληθυσμός έχει ορισθεί, για τους σκοπούς των κριτηρίων της τότε ΕΟΚ, ως ένας διακριτός πληθυσμός στις περιπτώσεις που μπορεί να αναγνωρισθεί έτσι, διαφορετικά ως ο πληθυσμός που απαντά στην Ευρώπη και στη βορειοδυτική Αφρική (Τυνησία, Αλγερία και Μαρόκο), εξαιρώντας όμως το μεγαλύτερο μέρος των χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και της Μαύρης Θάλασσας].
2. Εάν το κριτήριο 1 δεν είναι κατάλληλο (π.χ. επειδή ο βιογεωγραφικός πληθυσμός δεν μπορεί να ορισθεί με σαφήνεια, ή δεν είναι γνωστό το μέγεθός του ή το κριτήριο 1% είναι πολύ υψηλό και δεν καλύπτεται από τις σημαντικές περιοχές), οι σημαντικές περιοχές αναπαραγωγής επιλέγονται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εξάπλωσης και των απαιτήσεων σε ενδιαίτημα του είδους.
3. Εάν ούτε το κριτήριο 2 έγινε δυνατό να εφαρμοσθεί, επιλέγονται όλες οι τοποθεσίες όπου το είδος αποδεδειγμένα αναπαράγεται (το κριτήριο αυτό εφαρμόζεται σε έξι ανεπαρκώς γνωστά είδη θαλασσοπουλιών, τα *Bulweria bulwerii*, *Puffinus yelkuan mauretanicus*, *Puffinus assimilis*, *Pelagodroma marina*, *Oceanodroma leucorhoa* και *O. castro*).
4. Περιοχές ιδιαίτερης σημασίας για μεμονωμένους αναπαραγόμενους πληθυσμούς ή πληθυσμούς που βρίσκονται στα όρια της εξάπλωσής τους στην τότε ΕΟΚ, με κριτήρια βασισμένα στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κατανομής και στις προτιμήσεις του είδους σε ενδιαίτημα.
5. Όλες οι τοποθεσίες τακτικής αναπαραγωγής σπάνιων ή κινδυνεύοντων ειδών και υποειδών στην τότε ΕΟΚ ή μικρών και κινδυνεύοντων διακριτών βιογεωγραφικών πληθυσμών (έως 2.500 ζευγάρια). Για κάποια αποικιακά είδη

χρησιμοποιείται το κατώτατο όριο των πέντε ζευγαριών, ώστε να εξαιρούνται οι τοποθεσίες μη τακτικής αναπαραγωγής.

6. Για είδη ευρείας διασποράς, επιλέγονται αναπαραγωγικές τοποθεσίες με βάση είτε την υψηλή πυκνότητα είτε τους μεγάλους αριθμούς ζευγαριών.
7. Τοποθεσίες τακτικής αναπαραγωγής για σημαντικούς αριθμούς τουλάχιστον τριών ειδών του Παραρτήματος Ι.

Περιοχές που χρησιμοποιούνται εκτός αναπαραγωγικής περιόδου

8. Περιοχές που φιλοξενούν 1% (που είναι κατ' ελάχιστο 100 άτομα) του πληθυσμού της μεταναστευτικής οδού ή του βιογεωγραφικού πληθυσμού ενός είδους.
9. Περιοχές που φιλοξενούν (κατ' ελάχιστο) 20.000 υδρόβια (waterfowl) ή 5.000 αρπακτικά κατά την περίοδο της μετανάστευσης.
10. Περιοχές ιδιαίτερης σημασίας για μεμονωμένους πληθυσμούς ή πληθυσμούς που βρίσκονται στα όρια της εξάπλωσής τους στην τότε ΕΟΚ, με κριτήρια βασισμένα στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κατανομής και στις προτιμήσεις του είδους σε ενδιαίτημα.
11. Περιοχές που φιλοξενούν τακτικά πέντε άτομα (για αγελαία είδη 25), ενός σπάνιου και κινδυνεύοντος είδους ή υποείδους στην τότε ΕΟΚ ή ενός μικρού και κινδυνεύοντος διακριτού βιογεωγραφικού πληθυσμού (μικρότερου των 10.000 ατόμων).
12. Περιοχές που φιλοξενούν σε τακτική βάση πληθυσμούς τουλάχιστον τριών ειδών του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας.

Γ. Κριτήρια αναγνώρισης IBA κατηγορίας C του BirdLife International για τα είδη που απαντούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα κριτήρια της κατηγορίας C βασίζονται στα επιστημονικά κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν στη δεύτερη ορνιθολογική απογραφή σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Grimmett & Gammell 1989). Τα κριτήρια του 2000 αποτελούν σύγχρονη προσαρμογή των κριτηρίων αυτών και εισάγουν πληθυσμιακά όρια σε κάποιες ακόμη περιπτώσεις. Τα κριτήρια αυτά λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες διατήρησης κάθε είδους στην Ε.Ε., τη διασπορά των περιοχών όπου απαντούν σε σχέση με την εξάπλωση κάθε είδους (ανεξάρτητα από

την τοπική κατανομή και αφθονία του), καθώς και την επιλογή περιοχών με βάση το μέγεθος του πληθυσμού συγκριτικά με άλλες θέσεις.

Κατά την επικαιροποίηση των IBA, για την κατηγορία κριτηρίων C χρησιμοποιήθηκαν επτά υποκατηγορίες (C1-C7), αρκετές από τις οποίες είναι όμοιες με τις αντίστοιχες των κατηγοριών A (σε παγκόσμιο επίπεδο) και B (σε ευρωπαϊκό επίπεδο).

C1: Παγκοσμίως απειλούμενα είδη

Η περιοχή υποστηρίζει σημαντικό πληθυσμό ενός παγκοσμίως απειλούμενου είδους, ή είδη παγκοσμίου ενδιαφέροντος από άποψης διατήρησης.

Πρόκειται για κριτήριο όμοιο με το πρώτο κριτήριο της κατηγορίας A. Με το κριτήριο αυτό αναγνωρίζονται οι σημαντικότερες θέσεις για τα παγκοσμίως απειλούμενα είδη. Συμπεριλαμβάνονται όλες οι κατηγορίες του κόκκινου καταλόγου της IUCN (άμεσα απειλούμενα με εξαφάνιση, κινδυνεύοντα, τρωτά, εξαρτώμενα από τα μέτρα διατήρησης, ανεπαρκώς γνωστά). Τα είδη των δύο τελευταίων κατηγοριών, αν και δεν κινδυνεύουν άμεσα με εξαφάνιση, θεωρούνται παγκοσμίου ενδιαφέροντος από άποψης διατήρησης και για τον λόγο αυτό χρησιμοποιούνται κατά την αναγνώριση περιοχών παγκόσμιας σημασίας για την ορνιθοπανίδα τους. Στην Ευρώπη έχουν επίσης χρησιμοποιηθεί είδη της κατηγορίας «σχεδόν κινδυνεύοντα» (near threatened). Για τον ορισμό των κριτηρίων κάθε κατηγορίας της IUCN, αλλά και για τον κατάλογο των ειδών παγκοσμίου ενδιαφέροντος, χρησιμοποιήθηκε η έκδοση Threatened Birds of the World (BirdLife International 2000).

Με βάση το κριτήριο αυτό αναγνωρίζονται οι σημαντικότερες θέσεις για 37 είδη στην Ευρώπη, 17 από τα οποία έχουν τακτική παρουσία στις χώρες της διεύρυνσης. Τα είδη αυτά κατατάσσονται επίσης στην κατηγορία SPEC 1. Η τακτική παρουσία κάποιου άμεσα απειλούμενου με εξαφάνιση ή κινδυνεύοντος σε παγκόσμιο επίπεδο είδους σε μία περιοχή, μπορεί να αποτελέσει επαρκή λόγο για την αναγνώρισή της ως IBA. Τα μοναδικά είδη της πρώτης κατηγορίας στην Ευρώπη είναι η λεπτομύτα (*Numenius tenuirostris*) και το κεφαλούδι (*Oxyura leucocephala*). Για τα είδη των υπόλοιπων κατηγοριών της IUCN, απαιτείται η παρουσία σε «σημαντικούς πληθυσμούς» σε μία περιοχή για να πληροί η περιοχή αυτή το κριτήριο C1. Τα πληθυσμιακά όρια που χρησιμοποιούνται για κάθε είδος προκειμένου να καθοριστεί

ποιος είναι ο «σημαντικός πληθυσμός», εξαρτώνται από το σωματικό μέγεθος του είδους αλλά και από το αν πρόκειται για αποικιακό είδος. Οι προσδιορισμοί «τακτική παρουσία» και «σημαντικός πληθυσμός», χρησιμοποιούνται για να εξαιρεθούν περιπτώσεις περιοχών στις οποίες καταγράφονται είδη με τυχαία παρουσία (παραπλανημένοι επισκέπτες), είδη που βρίσκονται στο όριο της κατανομής τους, είδη για τα οποία υπάρχουν αναφορές παρουσίας στο απώτερο παρελθόν. Ο προσδιορισμός «τακτική παρουσία» περιλαμβάνει την εποχιακή και την περιοδική παρουσία ενός είδους σε μια περιοχή, ακόμη και σε αραιότερα του έτους διαστήματα, όταν η κατάσταση των κατάλληλων ενδιαιτημάτων για το συγκεκριμένο είδος δεν καθορίζεται αμιγώς από εποχιακά πρότυπα (π.χ. εποχιακοί υγρότοποι που πλημμυρίζουν κάθε 2-3 χρόνια). Παρόλα αυτά θα πρέπει να τονιστεί ότι αναγνωρίζονται ως περιοχές κριτηρίου C1, περιοχές για τις οποίες υπάρχει βάσιμη εκτίμηση ότι μετά από παρεμβάσεις αποκατάστασης ενδιαιτημάτων ή επανεισαγωγής ειδών θα έχουν το δυναμικό υποστήριξης ειδών παγκοσμίου ενδιαφέροντος.

C2: Συγκεντρώσεις απειλούμενων σε ευρωπαϊκό επίπεδο ειδών

Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση τουλάχιστον 1% του διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού ή του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ, ενός απειλούμενου είδους.

Ο χαρακτηρισμός «απειλούμενο» αφορά σε είδη, υποείδη ή και πληθυσμούς που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, για τα οποία υπάρχει η υποχρέωση καθορισμού ΖΕΠ με βάση το Άρθρο της 4.1.

Ο ορισμός του «διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού» είναι ίδιος με αυτόν που χρησιμοποιείται στο κριτήριο B1. Αυτό σημαίνει ότι για τα υδρόβια και παρυδάτια μεταναστευτικά είδη, ο πληθυσμός της μεταναστευτικής διαδρομής ή οποιοσδήποτε άλλος διακριτός πληθυσμός αναγνωρίζονται με βάση τις οδηγίες του Wetlands International (Rose and Scott 1994, 1997), σύμφωνα με τις οποίες για τον καθορισμό της έννοιας του διακριτού πληθυσμού μπορούν να χρησιμοποιούνται οι όροι «γεωγραφική» ή «βιογεωγραφική περιοχή», «βιογεωγραφικός πληθυσμός», «γεωγραφικά όρια όλων των γνωστών διακριτών πληθυσμών ενός είδους ή υποείδους». Οι βιογεωγραφικές αυτές περιοχές διαφέρουν από είδος σε είδος, αφού τα όριά τους προσδιορίζονται από την γεωγραφική κατανομή κάθε είδους. Επίσης, το

πληθυσμιακό όριο που χρησιμοποιείται για τη μεταναστευτική διαδρομή ενός είδους μπορεί να μεταβάλλεται εποχιακά (δηλαδή να χρησιμοποιείται διαφορετικό όριο για την εαρινή από ό,τι για τη φθινοπωρινή μετανάστευση, για είδη που δεν ακολουθούν ταυτόσημες διαδρομές από και προς τις περιοχές αναπαραγωγής).

Διευκρινίζεται ότι, για κάποια είδη για τα οποία ο ευρωπαϊκός πληθυσμός είναι σημαντικά μεγαλύτερος εκείνου της Ε.Ε., έχουν χρησιμοποιηθεί για την αναγνώριση των IBA χαμηλότερα πληθυσμιακά όρια. Για τα είδη αυτά, τα πληθυσμιακά όρια σε επίπεδο Ε.Ε. έχουν αναθεωρηθεί ώστε να συμπεριληφθούν και οι χώρες της διεύρυνσης (Heath and Evans 2000).

C3: Αποδημητικά μη απειλούμενα είδη

Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση τουλάχιστον 1% του διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού ενός αποδημητικού είδους το οποίο δεν θεωρείται απειλούμενο.

Ο προσδιορισμός «αποδημητικό είδος το οποίο δεν θεωρείται απειλούμενο», αναφέρεται στα είδη του εδαφίου 4.2 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ (αποδημητικά είδη που δεν μνημονεύονται στο Παράρτημα I, των οποίων η έλευση είναι τακτική). Ως «μετανάστευση» ορίζεται η εποχιακή υπερτοπικής κλίμακας μετακίνηση ενός είδους από και προς τα πεδία αναπαραγωγής του. Πιο εμπειριστατωμένος προσδιορισμός δίδεται στο κείμενο της Συνθήκης της Βόννης όπου ως μετανάστευση ορίζεται η κατάσταση κατά την οποία, «σημαντικό μέρος του συνολικού πληθυσμού ενός είδους ή χαμηλότερης ταξινομικής υποδιαίρεσης ενός είδους άγριας πανίδας ή οποιοδήποτε γεωγραφικά διακριτού υποσυνόλου του, με κυκλικό και προβλέψιμο τρόπο διασχίζει τα όρια ενός ή και περισσότερων κρατών». Το συγκεκριμένο κριτήριο καλύπτει την πλειονότητα των υγροτόπων διεθνούς σημασίας (όπως αυτοί αναγνωρίζονται με βάση το κριτήριο 6, πρώην 3c, της Σύμβασης Ραμσάρ), για τους οποίους γίνεται αναφορά στο ίδιο εδάφιο. Από το κριτήριο C3 εξαιρούνται μόνον οι διεθνούς σημασίας υγρότοποι που πληρούν το κριτήριο C2 (διεθνούς σημασίας μόνο για υδρόβια – παρυδάτια Παραρτήματος I).

Ο προσδιορισμός του όρου «μεταναστευτική οδός» γίνεται με τον τρόπο που περιγράφηκε στο κριτήριο C2, ενώ τα πληθυσμιακά όρια που χρησιμοποιήθηκαν για τα είδη για τα οποία εφαρμόστηκε το κριτήριο C3 είναι ίδια με εκείνα του κριτηρίου

B1. Αυτό σημαίνει ότι δεν έχουν προσδιορισθεί όρια με βάση τα πληθυσμιακά μεγέθη εντός των χωρών της Ε.Ε.

C4: Περιοχές με μεγάλες συναθροίσεις πουλιών

Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση τουλάχιστον 20.000 άτομα μεταναστευτικών υδρόβιων πτηνών ή 10.000 ζευγάρια από αποδημητικά θαλασσοπούλια, που ανήκουν σε ένα ή περισσότερα είδη.

Το κριτήριο αυτό είναι όμοιο με το κριτήριο A4iii των IBA και εφαρμόζεται για την ίδια ομάδα ειδών. Αναφέρεται σε είδη που θεωρούνται ευάλωτα εξαιτίας της συγκέντρωσης μεγάλου τμήματος του πληθυσμού τους σε συγκεκριμένες πολύ σημαντικές και συχνά ευαίσθητες περιοχές, για αναπαραγωγή, διαχείμαση ή κατά τη μετανάστευση. Ο όρος «μεταναστευτικά» χρησιμοποιείται όπως και στο κριτήριο C3.

Με το κριτήριο αυτό αναγνωρίζονται οι διεθνούς σημασίας υγρότοποι για τους οποίους ισχύει το κριτήριο 5 (πρώην 3a) της Σύμβασης Ραμσάρ. Βάσει ψηφίσματος της 7^{ης} Συνδιάσκεψης των Συμβαλλόμενων Μερών της Σύμβασης (1999) «το κριτήριο θα έχει εφαρμογή σε υγροτόπους διαφορετικών μεγεθών στα διάφορα συμβαλλόμενα μέρη. Αν και είναι αδύνατον να προσδιορισθεί εκ των προτέρων το μέγεθος που πρέπει να έχει μια περιοχή για να μπορεί να υποστηρίξει τόσο μεγάλες συναθροίσεις, οι υγρότοποι που χαρακτηρίζονται ως διεθνούς σημασίας με βάση το κριτήριο 5 θα πρέπει να αποτελούν μια ενιαία οικολογική ενότητα και μπορούν επομένως να συνιστώνται είτε από μία μεγάλη υγροτοπική έκταση είτε να αποτελούν σύμπλεγμα πολλών μικρότερων υγροτοπικών εκτάσεων». Αναφέρεται επίσης ότι όπου υπάρχει δυνατότητα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το συνολικό άθροισμα των πληθυσμών των υδρόβιων ειδών σε μια περιοχή, εντός μιας περιόδου (π.χ. διαχείμαση), ώστε να συνυπολογίζονται οι αυξομειώσεις που προέρχονται από τοπικές ή ευρύτερες μετακινήσεις πληθυσμών μέσα στην ίδια περίοδο (π.χ. εξαιτίας καιρικών φαινομένων).

Στο ίδιο ψήφισμα δίνεται ένας ορισμός της έννοιας υδρόβια είδη (waterbirds), ως «τα είδη πτηνών που εξαρτώνται οικολογικά από τους υγροτόπους». Με βάση τον ορισμό αυτό στην κατηγορία των υδρόβιων περιλαμβάνονται όλα τα υγροτοπικά είδη, δηλαδή οι τάξεις Gaviiformes, Podicipediformes, Pelecaniformes, Ciconiiformes,

Phoenicopteriformes, Anseriformes, Gruiformes, Charadriiformes καθώς και τα σχετιζόμενα με υγροτόπους αρπακτικά των τάξεων Accipitriformes, Falconiformes.

C5: Μεγάλες συναθροίσεις πουλιών σε σημαντικά μεταναστευτικά περάσματα (bottleneck sites)

Η περιοχή θεωρείται ως «σημαντικό μεταναστευτικό πέρασμα» όταν τουλάχιστον 5.000 πελαργοί (Ciconiidae) ή 3.000 άτομα από μεταναστευτικά αρπακτικά (Accipitriformes και Falconiformes) ή γερανούς (Gruidae) διέρχονται τακτικά κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση.

Πρόκειται για ίδιο κριτήριο με το B1iv του IBA, και εφαρμόζεται για τα ίδια είδη με εκείνο. Με το συγκεκριμένο κριτήριο αναγνωρίζονται περιοχές συνάθροισης διερχόμενων μεταναστευτικών, όπως συμβαίνει σε θέσεις με σταθερά ανοδικά ρεύματα, όπου τα μεταναστευτικά συγκεντρώνονται για να κερδίσουν ύψος. Αν και προφανώς στις θέσεις αυτές σημαντικότερο ρόλο παίζει ο ίδιος ο εναέριος χώρος μέσα στον οποίο κινούνται τα ανοδικά ρεύματα, η προστασία της χέρσου μπορεί να είναι σημαντική για την αποτροπή έργων και δραστηριοτήτων όπως το κυνήγι, η τοποθέτηση κεραιών, πυλώνων μεταφοράς ρεύματος ή ανεμογεννητριών. Με το κριτήριο αυτό χαρακτηρίζονται επίσης σημαντικοί σταθμοί της μετανάστευσης καθώς και θέσεις κουρνιάσματος που χρησιμοποιούνται από μεγάλους αριθμούς διερχόμενων μεταναστευτικών, περιοχές που μπορεί να μην συγκεντρώνουν εντυπωσιακούς αριθμούς πουλιών σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, συνολικά όμως μπορεί να φθάσουν σε υψηλούς αριθμούς μέσα σε μία μεταναστευτική περίοδο.

Το κριτήριο αυτό αφορά κυρίως σε είδη του Παραρτήματος I της Οδηγίας και για το λόγο αυτό έχουν εφαρμογή οι προβλέψεις του εδαφίου 4.1.

C6: Απειλούμενα είδη σε επίπεδο E.E.

Η περιοχή είναι μία από τις πέντε πιο σημαντικές περιοχές στην εξεταζόμενη Ευρωπαϊκή περιφέρεια (European region) για είδος ή υποείδος που θεωρείται απειλούμενο στην E.E.

Ως «απειλούμενα» θεωρούνται τα είδη, υποείδη ή πληθυσμοί που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Με τον όρο «Ευρωπαϊκή περιφέρεια»

περιγράφονται οι περιφέρειες της Ε.Ε. (NUTS) όπως αυτές έχουν προσδιορισθεί από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat).

Το όριο των πέντε σημαντικότερων περιοχών σε επίπεδο περιφέρειας μπορεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις να αυξηθεί. Αυτό εξυπηρετεί ιδιαίτερα κάποιες περιπτώσεις ειδών (είδη με μικρό πληθυσμό, περιορισμένη κατανομή ή αντίθετα πολύ ευρεία κατανομή) στις οποίες δεν είναι εύκολος ο προσδιορισμός των πέντε σημαντικότερων θέσεων στην κάθε περιφέρεια.

Όταν συγκρίνονται δύο περιοχές που υποστηρίζουν τον ίδιο ακριβώς πληθυσμό του εξεταζόμενου είδους, για να ιεραρχηθεί η σημασία τους μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι πληθυσμοί και άλλων απειλούμενων ειδών που απαντούν στις δύο περιοχές. Το κριτήριο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε περιπτώσεις μη αναπαραγόμενων ειδών εφόσον κριθεί ότι τα είδη αυτά δεν καλύπτονται επαρκώς με άλλα κριτήρια σε μία συγκεκριμένη χώρα. Το σκεπτικό πίσω από το κριτήριο είναι η διασφάλιση επαρκούς γεωγραφικής κατανομής IBA σε ολόκληρη την περιοχή εξάπλωσης κάθε είδους εντός της Ε.Ε.

Οι περιοχές που θα επιλεγούν με βάση το κριτήριο, θα πρέπει να υποστηρίζουν σημαντικό πληθυσμό του είδους ή υποείδους αναφοράς. Αυτή η επιπρόσθετη προϋπόθεση είναι απαραίτητη προκειμένου να εξαιρούνται περιοχές μη τακτικής παρουσίας ή με πολύ μικρούς πληθυσμούς (προτείνεται η χρήση του ορίου 1% του αναπαραγόμενου πληθυσμού της γεωγραφικής περιφέρειας ή του 0,1% του βιογεωγραφικού πληθυσμού). Εξαιρούνται επίσης περιοχές που υποστηρίζουν μη βιώσιμους πληθυσμούς.

C7: Άλλα ορνιθολογικά κριτήρια.

Η περιοχή έχει θεσμοθετηθεί ως ΖΕΠ ή έχει επιλεγεί ως υποψήφια ΖΕΠ, με βάση ορνιθολογικά κριτήρια (παρόμοια αλλά όχι ίδια με τα C1-C6), τα οποία βρίσκονται σήμερα σε χρήση και θεωρούνται κατάλληλα για αναγνώριση ΖΕΠ.

Η χρήση του κριτηρίου αυτού περιορίζεται σε ήδη θεσμοθετημένες ΖΕΠ ή σε περιοχές που έχουν ήδη επιλεγεί ως υποψήφιες ΖΕΠ στο πλαίσιο εθνικών απογραφών, οι οποίες χρησιμοποιούνται από τις εθνικές αρχές για το σκοπό αυτό. Το κριτήριο θα πρέπει να χρησιμοποιείται σε περιορισμένο αριθμό περιοχών, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, στις οποίες η εξαίρεση κάποιας περιοχής από τον κατάλογο

της απογραφής, θεωρείται χειρότερη λύση από τη διατήρηση της ακόμη και αν δεν πληρούνται τα άλλα κριτήρια. Το κριτήριο δεν εφαρμόζεται στις χώρες της διεύρυνσης.

Δ. Η εξέλιξη των κριτηρίων του BirdLife: αντιπαραβολή τριών ομάδων κριτηρίων. Στον πίνακα 1.3. αντιπαραβάλλονται τα κριτήρια των Grimmett & Jones (1989), Grimmett & Gammell (1989), Heath & Evans (2000), με σκοπό να καταδειχθεί πόσο πιο ολοκληρωμένα είναι τα κριτήρια του 2000 σε σχέση με τα παλαιότερα. Θα πρέπει να τονισθεί για άλλη μια φορά, ότι στα κριτήρια του 2000 εμφανίζεται για πρώτη φορά μια κατηγορία κριτηρίων η οποία έχει αναπτυχθεί ειδικά για την εφαρμογή της Οδηγίας των πτηνών στις χώρες της Ε.Ε., αφορούν δηλαδή στην αναγνώριση IBA τα οποία πληρούν τις προϋποθέσεις χαρακτηρισμού ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας. Ο πίνακας αποτελεί απόδοση του αντίστοιχου από την έκδοση των Heath & Evans 2000.

Πίνακας 1.3. Αντιπαραβολή των κριτηρίων του IBA 2000 με άλλα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν στη δεκαετία του 1980 στην Ε.Ε.

Επίπεδο αναφοράς	Κατηγορίες ειδών στις οποίες έχουν εφαρμογή τα κριτήρια	Ορισμός των κριτηρίων από(Heath & Evans 2000)	Κωδικοί κριτηρίων Heath & Evans 2000	Κωδικοί κριτηρίων Grimmert & Gammell 1989	Κωδικοί κριτηρίων Grimmert & Jones 1989
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ	Είδη παγκοσμίου ενδιαφέροντος από άποψης διατήρησης	Η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση σημαντικούς αριθμούς ενός απειλούμενου παγκοσμίως με εξαφάνιση είδους, ή είδη παγκοσμίου ενδιαφέροντος από άποψης διατήρησης	A1	2 (μέρος), 5(μέρος)	2.1
	Είδη με περιορισμένη εξάπλωση	Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποθεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού ενός είδους περιορισμένης εξάπλωσης, η κατανομή του αναπαραγόμενου πληθυσμού του οποίου ορίζει μια Ενδημική Περιοχή για τα Πτηνά (EBA) ή μια Δευτερεύουσα Περιοχή (SA)	A2	(μέρος) ¹	4.1(μέρος), 4.2(μέρος) ₁
	Είδη με εξάπλωση σε συγκεκριμένη μεγακοινότητα (biome-restricted species)	Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποθεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί ένα σημαντικό συνδυασμό ειδών, οι αναπαραγωγικές κατανομές των οποίων είναι εντελώς ή σε μεγάλο βαθμό περιορισμένες σε μία μόνο μεγακοινότητα.	A3	- ²	- ²
	Συναθροίσεις	i) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποθεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση $\geq 1\%$ ενός βιογεωγραφικού πληθυσμού ενός συναθροιστικού υδρόβιου είδους πτηνού.	A4i	1, 8	1, 3 (μόνο υδρόβια)
		ii) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποθεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του συνολικού πληθυσμού ενός συναθροιστικού είδους πτηνού (θαλασσοπουλιού ή της χέρσου).	A4ii	1, 8	1.1, 1.2 (μόνο υδρόβια)
	iii) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποθεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση ≥ 20.000 υδρόβια πτηνά ή ≥ 10.000 ζεύγη θαλασσοπουλιών, από ένα ή περισσότερα είδη.	A4iii	9 (μόνο υδρόβια)	1.3 (μόνο υδρόβια)	
	iv) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποθεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή αποτελεί μεταναστευτικό πέρασμα (bottleneck), από όπου τουλάχιστον 20.000 πελαργοί (<i>Ciconiidae</i>), αρπακτικά (<i>Accipitriformes</i> ή <i>Falconiformes</i>) ή γερανοί (<i>Gruidae</i>), διέρχονται σε τακτική βάση κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση.	A4iv	9 ³	1.4 (μόνο αρπακτικά)	

Επίπεδο αναφοράς	Κατηγορίες ειδών στις οποίες έχουν εφαρμογή τα κριτήρια	Ορισμός των κριτηρίων από(Heath & Evans 2000)	Κωδικοί κριτηρίων Heath & Evans 2000	Κωδικοί κριτηρίων Grimmert & Gammell 1989	Κωδικοί κριτηρίων Grimmert & Jones 1989
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ	Συναθροίσεις	i) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του πληθυσμού μιας μεταναστευτικής οδού ενός υδρόβιου είδους πτηνού. ii) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί $\geq 1\%$ από ένα διακριτό πληθυσμό, ενός είδους θαλασσοπούλιου.	B1i B1ii	1, 8 1, 8	1.3 (μόνο υδρόβια) 1.1, 1.2
		iii) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή φιλοξενεί $\geq 1\%$ του πληθυσμού μιας μεταναστευτικής οδού ή άλλου διακριτού πληθυσμού άλλων συναθροιστικών ειδών πτηνών.	B1iii	1, 8	1.1, 1.2
		iv) Είναι τεκμηριωμένο ή έχει υποτεθεί ότι είναι, ότι η περιοχή αποτελεί μεταναστευτικό πέρασμα (bottleneck), από όπου περισσότεροι από 5.000 πελαργοί ή περισσότερα από 3.000 αρπακτικά ή γερανοί, διέρχονται σε τακτική βάση κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση.	B1iv	9 ³	1.4 (αρπακτικά 5.000)
	Είδη ευρισκόμενα σε μη επιθυμητό καθεστώς διατήρησης στην Ευρώπη.	Η περιοχή είναι μία από τις «x» πιο σημαντικές περιοχές της χώρας για κάποιο είδος ευρισκόμενο σε μη επιθυμητό καθεστώς διατήρησης στην Ευρώπη (SPEC 2, 3), για τη διατήρηση του οποίου θεωρείται κατάλληλη η προστασία συγκεκριμένων περιοχών.	B2	0 (μέρος) 3(μέρος)	3.1(μέρος), 3.2(μέρος), 3.3(μέρος), 4.1(μέρος), 4.2(μέρος)
Είδη ευρισκόμενα σε επιθυμητό καθεστώς διατήρησης στην Ευρώπη.	Η περιοχή είναι μία από τις «x» πιο σημαντικές περιοχές της χώρας για κάποιο είδος ευρισκόμενο σε επιθυμητό καθεστώς διατήρησης στην Ευρώπη (SPEC 4), για τη διατήρηση του οποίου θεωρείται κατάλληλη η προστασία συγκεκριμένων περιοχών.	B3	0 (μέρος) 3(μέρος)	3.1(μέρος), 3.2(μέρος), 3.3(μέρος), 4.1(μέρος), 4.2(μέρος)	
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	Είδη παγκοσμίου ενδιαφέροντος από άποψης διατήρησης	Η περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση σημαντικούς αριθμούς ενός απειλούμενου παγκοσμίως με εξαφάνιση είδους, ή ειδών παγκοσμίου ενδιαφέροντος από άποψης διατήρησης	C1	2 (μέρος), 5(μέρος)	2.1
	Πληθυσμιακές συγκεντρώσεις απειλούμενου είδους σε επίπεδο Ε.Ε.	Είναι τεκμηριωμένο ότι περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση τουλάχιστον 1% του πληθυσμού μιας μεταναστευτικής οδού η του πληθυσμού εντός του χώρου της Ε.Ε., ενός απειλούμενου σε επίπεδο Ε.Ε είδους (που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Ι και αναφέρεται στο Άρθρο 4.1 της Οδηγίας των πτηνών)	C2	1, 8 ⁴	1.1, 1.2, 1.3 ⁴

Επίπεδο αναφοράς	Κατηγορίες ειδών στις οποίες έχουν εφαρμογή τα κριτήρια	Ορισμός των κριτηρίων από(Heath & Evans 2000)	Κωδικοί κριτηρίων Heath & Evans 2000	Κωδικοί κριτηρίων Grimmert & Gammell 1989	Κωδικοί κριτηρίων Grimmert & Jones 1989
	Συναθροίσεις αποδημητικών ειδών μη απειλούμενων σε επίπεδο Ε.Ε.	Είναι τεκμηριωμένο ότι περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση τουλάχιστον 1% του πληθυσμού μιας μεταναστευτικής οδού, ενός αποδημητικού είδους που δεν θεωρείται απειλούμενο σε επίπεδο Ε.Ε (όπως αναφέρεται στο Άρθρο 4.2 της Οδηγίας των πτηνών) (δεν περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Ι)	C3	1, 8 ⁴	1.1, 1.2, 1.3 ⁴
	Συναθροιστικά είδη – μεγάλες συναθροίσεις	Είναι τεκμηριωμένο ότι περιοχή φιλοξενεί σε τακτική βάση τουλάχιστον 20.000 αποδημητικά υδρόβια πτηνά και/ή 10.000 ζεύγη αποδημητικών θαλασσοπουλιών, από ένα ή περισσότερα είδη.	C4	9 (μόνο υδρόβια)	1.3 (μόνο υδρόβια)
	Συναθροιστικά είδη – μεταναστευτικά περάσματα	Είναι τεκμηριωμένο ότι η περιοχή αποτελεί μεταναστευτικό πέρασμα (bottleneck), από όπου τουλάχιστον 5.000 πελαργοί (<i>Ciconiidae</i>), και/ή τουλάχιστον 3.000 αρπακτικά (<i>Accipitriformes</i> ή <i>Falconiformes</i>) και/ή τουλάχιστον 3.000 γερανοί (<i>Gruidae</i>), διέρχονται σε τακτική βάση κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση.	C5	9 ³	1.4
	Είδη που απειλούνται σε επίπεδο Ε.Ε.	Η περιοχή είναι μία από τις πέντε σημαντικότερες σε επίπεδο της εξεταζόμενης Περιφέρειας της Ε.Ε. (με βάση την κατηγοριοποίηση NUTS), για ένα είδος ή υποείδος που θεωρείται απειλούμενο σε επίπεδο Ε.Ε. (περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας των πτηνών)	C6	0, 3 (μέρος) ⁵	3.1
	Άλλα ορνιθολογικά κριτήρια	Η περιοχή έχει στο παρελθόν θεσμοθετηθεί ή επιλεγεί ως υποψήφια ΖΕΠ, με βάση ορνιθολογικά κριτήρια (παρόμοια αλλά όχι ισότιμα με τα κριτήρια C1-C6), η χρήση των οποίων για την αναγνώριση των ΖΕΠ έχει αναγνωρισθεί.	C7	0, 2(μέρος), 3, 4, 5 (μέρος), 6, 7, 10, 11, 12	-
1. Κάποιες περιοχές που φιλοξενούν <i>Apus unicolor</i>, <i>Anthus berthelotii</i>, <i>Regulus teneriffae</i> και <i>Serinus canaria</i>, εντάσσονται μέσω του Α2. 2. Με το κριτήριο αυτό καλύπτονται τρία είδη Παραρτήματος Ι τα οποία δεν είναι SPEC: <i>Podiceps auritus</i>, <i>Surnia ulula</i> και <i>Strix nebulosa</i>. 3. 5.000 αρπακτικά, δεν καλύπτονται οι πελαργοί. 4. 1% των πληθυσμών της Ε.Ε. 5. Σε σχέση με τα είδη <i>Bulweria bulwerii</i>, <i>Puffinus assimilis</i>, <i>P. Puffinus</i>, <i>P. Yelkuan mauretanicus</i>, <i>Pelagodroma marina</i>, <i>Oceanodroma leucorhoa</i> και <i>O. Castro</i>: περιοχές που φιλοξενούν λιγότερα άτομα από το όριο του C2, εντάσσονται μέσω του κριτηρίου C6. (μέρος): Το εν λόγω κριτήριο καλύπτει μερικώς το σχετικό κριτήριο του IBA 2000.					

Ε. Η περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας: Οδηγίες για την επιλογή ΖΕΠ. Η Μ. Βρετανία έχει αναπτύξει εθνικές προδιαγραφές για την επιλογή των ΖΕΠ (JNCC 2002). Οι προδιαγραφές αυτές αφορούν σε «οδηγίες επιλογής» (selection guidelines) και όχι σε κριτήρια, αφού με βάση την Οδηγία των πτηνών, οι περιοχές που πληρούν τα ορνιθολογικά κριτήρια που χρησιμοποιεί μία χώρα πρέπει υποχρεωτικά να χαρακτηρίζονται ως ΖΕΠ. Οι οδηγίες βασίζονται σε επιστημονικά κριτήρια, έχουν προκύψει με βάση τη διεθνή πρακτική και ετοιμάστηκαν από την Joint Nature Conservation Committee (JNCC) για να υποστηριχθεί η διαδικασία επιλογής ΖΕΠ η οποία εφαρμόστηκε στη χώρα αυτή το 2001 για πέμπτη φορά από το 1987 (οι προηγούμενες ήταν το 1987, το 1988, το 1991 και το 1992). Οι οδηγίες ετοιμάστηκαν και δημοσιεύθηκαν το 1999, μετά από διαβούλευση της JNCC με εθνικές ΜΚΟ οι οποίες συμμετείχαν στην Κοινή Ομάδα Εργασίας για τις ΖΕΠ και τους υγροτόπους Ραμσάρ.

Για να διασφαλισθούν κοινές επιστημονικές προσεγγίσεις με τη διεθνή κοινότητα, αποφασίστηκε να ακολουθηθούν οι διεθνώς αναγνωρισμένες οδηγίες επιλογής υγροτόπων διεθνούς σημασίας της Σύμβασης Ραμσάρ. Οι οδηγίες επιλογής ΖΕΠ κάνουν σαφείς αναφορές σε σειρά από ορισμούς και αρχές των οδηγιών επιλογής υγροτόπων Ραμσάρ. Οι οδηγίες εφαρμόστηκαν σε δύο στάδια:

- 1) στο πρώτο στάδιο αναγνωρίστηκαν όλες οι περιοχές που είναι πιθανό ότι πληρούν τα κριτήρια χαρακτηρισμού ως ΖΕΠ,
- 2) στο δεύτερο στάδιο οι περιοχές αυτές εξετάστηκαν σε μεγαλύτερη λεπτομέρεια, προκειμένου να επιλεγούν οι πλέον κατάλληλες σε αριθμό και έκταση για να καταταχθούν ως ΖΕΠ.

Πιο αναλυτικά οι οδηγίες έχουν ως εξής:

Στάδιο 1.

1. Η περιοχή χρησιμοποιείται σε τακτική βάση από τουλάχιστον 1% του Βρετανικού (ή στις περιπτώσεις της Ιρλανδίας: του Βορειο-ιρλανδικού ή του Ιρλανδικού) πληθυσμού ενός είδους που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας των πτηνών, οποιαδήποτε εποχή του έτους.
2. Η περιοχή χρησιμοποιείται σε τακτική βάση από τουλάχιστον 1% του βιογεωγραφικού πληθυσμού ενός απαντώμενου σε τακτική βάση είδους

αποδημητικού πτηνού (μη περιλαμβανόμενου στο Παράρτημα Ι), οποιαδήποτε εποχή του έτους.

3. Η περιοχή χρησιμοποιείται σε τακτική βάση από τουλάχιστον 20.000 υδρόβια (όπως ορίζονται από τη Σύμβαση Ραμσάρ) ή 20.000 θαλασσοπούλια, οποιαδήποτε εποχή του έτους.
4. Η περιοχή πληροί τις απαιτήσεις τουλάχιστον μίας από τις οδηγίες του σταδίου 2, οποιαδήποτε εποχή του έτους, αλλά η εφαρμογή των οδηγιών 1, 2 ή 3 του σταδίου 1 δεν επιτρέπει την αναγνώριση επαρκούς αριθμού κατάλληλων περιοχών για τη διατήρηση του συγκεκριμένου είδους.

Με βάση τις οδηγίες του σταδίου 2 επανακαθορίζεται ο κατάλογος των περιοχών που προκύπτει από το στάδιο 1. Θεωρούνται πολύ σημαντικές για τον καθορισμό των ορίων των ΖΕΠ για είδη με αραιούς πληθυσμούς ή ευρεία εξάπλωση. Κατά την εφαρμογή του σταδίου 2, δόθηκε μεγαλύτερη βαρύτητα στην επιλογή περιοχών οι οποίες συμβάλλουν σημαντικά στη βιωσιμότητα των πληθυσμών των εξεταζόμενων ειδών, τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και συνολικά για τη χώρα.

Στάδιο 2

1. Μέγεθος και πυκνότητα πληθυσμού: Επιλέγονται οι περιοχές που φιλοξενούν ή υποστηρίζουν μεγαλύτερους πληθυσμούς ή/και φιλοξενούν ή υποστηρίζουν μεγαλύτερες πυκνότητες ατόμων.
2. Περιοχή εξάπλωσης του είδους: Επιλέγονται περιοχές οι οποίες επιτρέπουν τη μέγιστη δυνατή γεωγραφική κάλυψη της περιοχής εξάπλωσης του συγκεκριμένου είδους.
3. Επιτυχία αναπαραγωγής: Επιλέγονται οι περιοχές στις οποίες το συγκεκριμένο είδος έχει υψηλότερη επιτυχία αναπαραγωγής.
4. Ιστορικό παρουσίας: Επιλέγονται οι περιοχές στις οποίες το είδος έχει πιο μακρόχρονη παρουσία.
5. Περιοχές που υποστηρίζουν πολλά είδη: Επιλέγονται οι περιοχές που υποστηρίζουν μεγαλύτερους αριθμούς από είδη του Άρθρου 4 της Οδηγίας των πτηνών.
6. Φυσικότητα: Επιλέγονται περιοχές που διαθέτουν φυσικά ή ημι-φυσικά ενδιαίτηματα.

7. Καταφύγια σε περιόδους ακραίων καιρικών φαινομένων: Επιλέγονται περιοχές οι οποίες τουλάχιστον μία φορά ανά δεκαετία, σε περιόδους ακραίων καιρικών φαινομένων οποιαδήποτε εποχή του έτους, χρησιμοποιούνται από σημαντικό ποσοστό του βιογεωγραφικού πληθυσμού ενός είδους και θεωρούνται ζωτικής σημασίας για την επιβίωση ενός βιώσιμου πληθυσμού του είδους.

ΣΤ. Η περίπτωση της Ολλανδίας

Μετά την καταδίκη της από το ΔΕΚ, η Ολλανδία προχώρησε στον χαρακτηρισμό 79 ΖΕΠ που καλύπτουν το 24% της έκτασης της χώρας (περιλαμβάνοντας όμως μεγάλες παράκτιες θαλάσσιες εκτάσεις). Προκειμένου να διαμορφωθούν τα κριτήρια χαρακτηρισμού των ΖΕΠ, τα κατά βάση ποιοτικά κριτήρια που θέτει η Οδηγία των πτηνών ποσοτικοποιήθηκαν με τη χρήση της μεθοδολογίας των Grimmert & Gammell (1989) και τα δεδομένα φορέων όπως το Wetlands International (για εκτίμηση των αριθμητικών ορίων του 1% για τους βιογεωγραφικούς πληθυσμούς των εξεταζόμενων ειδών), το BirdLife Ολλανδίας (αναφορές της επικαιροποίησης των IBA και προκαταρτικοί χάρτες ορίων), καθώς και άλλων ΜΚΟ που παρείχαν ποσοτικά δεδομένα για τους πληθυσμούς των εξεταζόμενων ειδών στην Ολλανδία.

Χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα κριτήρια:

- i. Οι πέντε σημαντικότερες περιοχές για κάθε εξεταζόμενο είδος του Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών, εξαιρούμενων των περιοχών που υποστηρίζουν λιγότερο του 1% του εθνικού πληθυσμού και λιγότερο του 0,1% του βιογεωγραφικού πληθυσμού,
- ii. Περιοχές που φιλοξενούν τουλάχιστον 1% του βιογεωγραφικού πληθυσμού αποδημητικών ειδών

Ως τρίτο κριτήριο, φίλτρο σε σχέση με τις περιοχές που επιλέγονται με βάση τα δυο προηγούμενα, χρησιμοποιείται το εξής:

- iii. Περιοχές με έκταση τουλάχιστον 100 ha, που περιέχουν ζώνες ήδη ενταγμένες σε κάποιο καθεστώς προστασίας, ως φυσικές περιοχές.

Το τρίτο κριτήριο χρησιμοποιείται προκειμένου να εξαιρεθούν από χαρακτηρισμό περιοχές οικιστικής ανάπτυξης ή αμιγώς αγροτικές ζώνες, οι οποίες ενώ εξυπηρετούν μία από τις βασικές απαιτήσεις ειδών προτεραιότητας (π.χ. τροφοληψία) δεν διαθέτουν οι ίδιες ούτε γειτνιάζουν με κατάλληλες θέσεις για καταφύγιο ή κούρνιασμα και επομένως δεν μπορούν από μόνες τους να στηρίζουν τα είδη αυτά.

Το τρίτο κριτήριο αναπτύχθηκε ώστε να καταστεί πιο «ρεαλιστική» κοινωνικά και πολιτικά η διαδικασία χαρακτηρισμού των ΖΕΠ. Προκειμένου να αποφευχθούν τριβές τόσο κατά τη διαδικασία θεσμοθέτησης όσο και κατά τη λειτουργία των ΖΕΠ, τα αμιγώς «οικολογικά κριτήρια» φιλτράρονται μέσω του κριτηρίου iii. Παρά το ότι με το τελευταίο κριτήριο εξαιρέθηκαν κάποιες από τις «κατάλληλες» σύμφωνα με τα κριτήρια i και ii περιοχές, στην επιλογή των προς χαρακτηρισμό ΖΕΠ δεν έπαιξε ρόλο το ιδιοκτησιακό καθεστώς των περιοχών, αφού θεωρήθηκε δεδομένο ότι οι υφιστάμενες χρήσεις γης δεν απαιτείται να τροποποιηθούν παρά μόνο σε περιπτώσεις σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων στα είδη προτεραιότητας.

Z. Η εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών χωρών

Αξίζει να αναφερθούν τα κριτήρια χαρακτηρισμού ΖΕΠ που εφαρμόζονται σε χώρες όπως η Δανία και η Λιθουανία. Στην πρώτη περίπτωση, στην οποία ο χαρακτηρισμός έχει γίνει από το 1983, τα κριτήρια είναι απλά. Σύμφωνα με αυτά, μία περιοχή χαρακτηρίζεται ως ΖΕΠ όταν:

- Έχει αναγνωρισθεί ως σημαντική (κυρίως ως τόπος αναπαραγωγής) για τουλάχιστον ένα είδος του Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών (καλύπτει κυρίως το κριτήριο C2, καλύπτει όμως και το C1).
- Αποτελεί τακτικό τόπο διαχείμασης ή σταθμό κατά τη μετανάστευση τουλάχιστον του 1% του πληθυσμού της μεταναστευτικής οδού, ενός η περισσότερων ειδών που δεν περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της Οδηγίας των πτηνών (κριτήριο C3).

Προκύπτει ότι δεν υπάρχει πρόβλεψη για τα κριτήρια C4 – C6.

Στην περίπτωση της Λιθουανίας, η οποία μόλις πρόσφατα εισήλθε ως πλήρες μέλος στην Ε.Ε. τα κριτήρια που εφαρμόζονται, αποτελούν πιστή απόδοση των κριτηρίων C

του BirdLife International. Πιο συγκεκριμένα, μια περιοχή κατατάσσεται ως ΖΕΠ όταν:

- 1) υποστηρίζει επαρκή πληθυσμό ενός ή περισσότερων παγκοσμίως απειλούμενων ειδών (C1)
- 2) υποστηρίζει τουλάχιστον 1% του πληθυσμού της Ε.Ε. είδους ή ειδών Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών (C2)
- 3) υποστηρίζει τουλάχιστον 1% του πληθυσμού της ΒΔ μεταναστευτικής οδού για ένα ή περισσότερα είδη (C3)
- 4) υποστηρίζει τουλάχιστον 20.000 υδρόβια πτηνά (C4)
- 5) διέρχονται από αυτήν κατά τη μετανάστευση τουλάχιστον 3.000 αρπακτικά ή γερανοί ή τουλάχιστον 500.000 μεταναστευτικά στρουθιόμορφα (C5)
- 6) συγκαταλέγεται μεταξύ των 5 σημαντικότερων περιοχών για τον αναπαραγωγικό πληθυσμό ενός είδους στη χώρα (C6)
- 7) συγκαταλέγεται μεταξύ των 5 σημαντικότερων περιοχών για ένα μη αναπαραγόμενο είδος στη χώρα (C6).

Ανάλογα είναι τα κριτήρια που εφαρμόζονται και σε άλλες χώρες της διεύρυνσης όπως η Πολωνία και η Εσθονία.

1.5. Κατευθύνσεις για την οριοθέτηση των υποψήφιων περιοχών

Με βάση τα άρθρα 3 και 4 της Οδηγίας των πτηνών, συνάγεται ότι τα όρια των ΖΕΠ πρέπει να χαράσσονται έτσι ώστε να καλύπτονται επαρκώς οι οικολογικές απαιτήσεις των ειδών της Οδηγίας, τα οποία έχουν χρησιμοποιηθεί για τον χαρακτηρισμό μιας ΖΕΠ. Αυτό σημαίνει ότι η ΖΕΠ θα πρέπει να περιλαμβάνει τα κρίσιμα ενδιαίτηματα συγκεκριμένων ειδών, τα οποία καθορίζονται με γνώμονα τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούν τα είδη αυτά τη ΖΕΠ. Για παράδειγμα, όταν η ΖΕΠ αποτελεί τόπο αναπαραγωγής κάποιων ειδών της Οδηγίας, στα κρίσιμα ενδιαίτηματα για τα συγκεκριμένα είδη περιλαμβάνονται οι θέσεις φωλιάσματος, οι περιοχές τροφοληψίας, οι περιοχές καταφυγίου και πιθανά εναλλακτικές θέσεις διανυκτέρευσης. Όταν η ΖΕΠ κατατάσσεται με βάση αποδημητικά είδη της Οδηγίας, στα κρίσιμα ενδιαίτηματα μπορεί να περιλαμβάνονται κυρίως οι περιοχές τροφοληψίας και διανυκτέρευσης.

Σύμφωνα με τις κατευθύνσεις αναγνώρισης και οριοθέτησης των IBA που δίνει το BirdLife International (2000) και που έχουν υιοθετηθεί ως επίσημος ορισμός που χρησιμοποιείται κατά την επιλογή των ΖΕΠ στη **Μεγάλη Βρετανία**, κάθε υποψήφια προς επιλογή περιοχή θα πρέπει:

- i. να έχει διακριτό χαρακτήρα σε σχέση με την περιβάλλουσα περιοχή, με βάση τα ενδιαιτήματα ή/και την ορνιθολογική της σημασία και να μπορεί να προσδιορισθεί και αναγνωρισθεί ως ανεξάρτητη οντότητα,
- ii. να είναι από μόνη της ή σε συνδυασμό με άλλες περιοχές επαρκής για την κάλυψη των αναγκών των ειδών (για τα οποία θεωρείται σημαντική) που τη χρησιμοποιούν και για όσο καιρό τα είδη αυτά βρίσκονται εκεί,
- iii. να είναι προστατευόμενη ή υπό προστασία φυσική περιοχή, με ή χωρίς περιφερειακή ζώνη ή να αποτελεί περιοχή που μπορεί να υποστεί διαχείριση με σκοπό τη διατήρηση της φύσης.

Τα παραπάνω γνωρίσματα δεν ισχύουν για περιοχές «μεταναστευτικά περάσματα», όπου μεγάλοι αριθμοί μεταναστευτικών εμφανίζονται λόγω της γεωγραφικής θέσης ή των φυσιογραφικών χαρακτηριστικών της περιοχής.

Ειδικότερα, η κατεύθυνση ii έχει διευκρινισθεί περαιτέρω ως προς την έννοια της χρήσης της περιοχής από τα είδη για τα οποία θεωρείται σημαντική (δηλαδή τα είδη για τα οποία η περιοχή διερευνάται προς χαρακτηρισμό). Με τη διευκρίνιση αυτή υποδεικνύεται, κατά την οριοθέτηση της περιοχής να συνεκτιμάται η πρόβλεψη της παραγράφου 2 του Άρθρου 4 της Οδηγίας των πτηνών για λήψη ειδικών μέτρων στις περιοχές αναπαραγωγής, πτερόρροιας, διαχείμασης και στάθμευσης κατά τη μετανάστευση για τα μεταναστευτικά είδη, διασφαλίζοντας ότι τα όρια κάθε ΖΕΠ, προσδιορίζονται έτσι ώστε εντός της να περιλαμβάνεται έκταση επαρκής για την κάλυψη των αναγκών διατήρησης κάθε είδους ενδιαφέροντος, κατά την εποχή ή εποχές του έτους και για τους συγκεκριμένους σκοπούς (δηλαδή αναπαραγωγή, πτερόρροια κ.λπ) για τους οποίους διερευνάται ο χαρακτηρισμός της περιοχής.

Οι γενικές αρχές που ακολουθήθηκαν στη Μεγάλη Βρετανία κατά την αναθεώρηση των ΖΕΠ το 2001, συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Το πρώτο στάδιο της οριοθέτησης μίας ΖΕΠ αφορά στον καθορισμό της απαραίτητης έκτασης που πρέπει να έχει η περιοχή με βάση τις ανάγκες σε

ενδιαιτήματα του είδους ή των ειδών χαρακτηρισμού. Οι επιστημονικές αυτές εκτιμήσεις γίνονται με βάση τις οικολογικές απαιτήσεις των ειδών και τα χαρακτηριστικά της εξεταζόμενης περιοχής. Η έκταση και τα όρια της περιοχής εξαρτώνται από το βαθμό στον οποίο οι οικολογικές απαιτήσεις των ειδών καλύπτονται με βάση τα χαρακτηριστικά των οικοσυστημάτων της. Για να γίνει αυτό, απαιτείται η όσο γίνεται καλύτερη γνώση της πληθυσμιακής κατάστασης και κατανομής των ειδών χαρακτηρισμού στην εξεταζόμενη περιοχή. Στις περιπτώσεις που η υφιστάμενη γνώση για την περιοχή κρίνεται ελλιπής, διεξάγεται έρευνα πεδίου.

- Μετά από το στάδιο του προσδιορισμού της απαραίτητης έκτασης της περιοχής, ακολουθεί το στάδιο του προσδιορισμού των ορίων της. Τα όρια προσδιορίζονται χρησιμοποιώντας στο μέγιστο δυνατό βαθμό γεωμορφολογικά (π.χ. φαράγγια, ποτάμια, κορυφογραμμές) ή άλλα γνωρίσματα (π.χ. δρόμοι, μονοπάτια, κανάλια) που εύκολα θα μπορούν να αναγνωριστούν από τους υπεύθυνους για τη διαχείριση της περιοχής. Χρησιμοποιώντας τα γνωρίσματα αυτά, μπορεί να προκύψει έκταση της προς χαρακτηρισμό ΖΕΠ ελαφρώς μεγαλύτερη από την απολύτως απαραίτητη για να περιλάβει τις πλέον κατάλληλες περιοχές για τα είδη χαρακτηρισμού.

Μερικές ΖΕΠ αποτελούν συσσωματώσεις μικρότερων χωρικών ενοτήτων, οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να απέχουν αρκετά η μία από την άλλη. Αυτό συμβαίνει στις παρακάτω περιπτώσεις:

- i. όταν κάποια στοιχεία της περιοχής συνδέονται οικολογικά λόγω της κοινής χρήσης τους από έναν ενιαίο πληθυσμό (π.χ. μια ομάδα εναλλακτικών θέσεων κουρνιάσματος ή τροφοληψίας, ενός πληθυσμού υδρόβιων πτηνών), η/και
- ii. αποτελούσαν παλαιότερα μια συνεχή χωρική ενότητα, η οποία όμως κατακερματίστηκε εξαιτίας ανθρωπογενών αιτιών (π.χ. ένα δάσος βελανιδιάς το οποίο σήμερα έχει μορφή υπολειμματικών συστάδων), ή/και
- iii. όταν ο αναπαραγόμενος πληθυσμός ενός είδους είναι διάσπαρτος σε μια περιοχή και οι θέσεις φωλιάσμάτος του διαχωρίζονται, εξαιτίας της παρουσίας άλλων ενδιαιτημάτων, που δεν συνδέονται άμεσα με τη

διατήρηση του είδους, τότε αυτές οι ενδιάμεσες ακατάλληλες περιοχές έχουν εξαιρεθεί από τις χαρακτηριζόμενες ΖΕΠ.

Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι οικολογικές απαιτήσεις των ειδών χαρακτηρισμού δεν μπορούν να καλυφθούν πλήρως από τον χαρακτηρισμό ΖΕΠ, προωθούνται επιπρόσθετες ρυθμίσεις, με τη αξιοποίηση άλλων μέσων, όπως π.χ. τα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα, τα οποία παρέχουν κίνητρα φιλικής περιβαλλοντικά διαχείρισης των αγροτικών ζωνών που περιβάλλουν τις ΖΕΠ.

Στην Ολλανδία, η πρόβλεψη της παραγράφου 4.2 για λήψη ειδικών μέτρων στις περιοχές αναπαραγωγής, πτερόρροιας, διαχείμασης και στάθμευσης έχει διευκρινισθεί ακόμη περισσότερο, με τη χρήση ευρύτερων κατηγοριών ενδιαιτημάτων.

Ειδικότερα, η γεωγραφική θέση και τα γνωρίσματα του τοπίου μιας προς διερεύνηση περιοχής σχετίζονται με την κατανομή και τις απαιτήσεις ενδιαιτήματος των ειδών που πληρούν τα κριτήρια χαρακτηρισμού. Οι ακόλουθες ευρύτερες κατηγορίες ενδιαιτημάτων ορίστηκαν για να διευκολύνεται η οριοθέτηση των ΖΕΠ: θαλάσσιες, συγκεντρώσεις γλυκού νερού, αλμυρόβαλτοι, αμμώδεις παραλίες, παράκτιες θίνες, λασποτόπια, εσωτερικές αμμοθίνες, ξηροί ερικώνες, τυρφώνες, υγροί ερικώνες, εσωτερικός υγρότοποι, δάση πλατυφύλλων, δάση κωνοφόρων, αρόσιμη γη, αγροτικές λιβαδικές εκτάσεις, ημι-φυσικοί βοσκότοποι, περιοχές με αστική δόμηση.

Μωσαϊκά δύο ή περισσότερων κατηγοριών ενδιαιτήματος μέσα σε μία περιοχή είναι δυνατόν να περιληφθούν στη ΖΕΠ, εφόσον:

- i. ένα από τα είδη ενδιαφέροντος χρειάζεται περισσότερες από μία κατηγορίες για να καλύψει τις βασικές του ανάγκες σε ενδιαίτημα (π.χ. φωλιάζει σε αμμοθίνες, τρέφεται στη θάλασσα),
- ii. γειτονικές θέσεις με διαφορετικές κατηγορίες ενδιαιτήματος έχουν ιδιαίτερη αξία για διαφορετικά είδη ενδιαφέροντος (π.χ. εσωτερικός υγρότοπος για λαγγόνα και γειτονικά λιβάδια για χήνες),
- iii. ένα ενδιαίτημα το οποίο υποστηρίζει είδη ενδιαφέροντος, περιβάλλει διάσπαρτες νησίδες άλλου τύπου ενδιαιτήματος το οποίο υποστηρίζει άλλα είδη ενδιαφέροντος (π.χ. μια μεγάλη συστάδα κωνοφόρων σημαντική για

σφηκιάρη, διακόπτεται από λιβαδικά διάκενα σημαντικά για δενδροσταρήθρα).

Αναφέρεται επίσης ότι γραμμικά στοιχεία του τοπίου όπως δρόμοι, σιδηροδρομικές γραμμές, ποτάμια ή αρδευτικά κανάλια, θεωρείται ότι δεν συνιστούν εμπόδια στη χρήση μια περιοχής από τα πουλιά, μπορούν όμως να χρησιμοποιούνται προκειμένου μία μεγάλη περιοχή να διαχωριστεί σε δύο ή περισσότερες μικρότερες.

Ο γενικός κανόνας ότι ο προσδιορισμός των ορίων μιας περιοχής θα πρέπει να γίνεται με βάση τη χωρική κατανομή και τις απαιτήσεις ενδιαίτηματος των ειδών της Οδηγίας, για τα οποία η περιοχή διερευνάται προς χαρακτηρισμό ως ΖΕΠ, στην Ολλανδία έχει επεκταθεί ώστε να συμπεριληφθούν και άλλα είδη της Οδηγίας, τα καλούμενα «είδη επικουρικής επιλογής» (selection species), τα οποία απαντούν στην περιοχή, όχι όμως σε πληθυσμούς που να δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό της ως ΖΕΠ με βάση τα είδη αυτά. Το σκεπτικό της προσθήκης των «ειδών επικουρικής επιλογής» είναι ότι οι περιοχές που χαρακτηρίζονται με βάση την Οδηγία των πτηνών θα πρέπει «να αποτελούν ένα συνεκτικό δίκτυο, που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις προστασίας των ειδών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η παρούσα Οδηγία». Η συνεκτικότητα του δικτύου θεωρείται ότι ενδυναμώνεται, όταν οι χαρακτηριζόμενες περιοχές επιλέγονται όχι μόνο με βάση τα είδη που πληρούν τις προϋποθέσεις χαρακτηρισμού αλλά και με άλλα είδη της Οδηγίας, τα οποία χρησιμοποιούν την περιοχή σε «αξιόλογους αριθμούς». Ο τελευταίος όρος έχει ερμηνευθεί στην Ολλανδία ως εξής:

- τουλάχιστον 1% του εθνικού, αναπαραγόμενου, πληθυσμού είδους του Παραρτήματος I, ή
- τουλάχιστον 0,1% του βιογεωγραφικού πληθυσμού ενός υδρόβιου είδους.

Η προσέγγιση αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι, για τα είδη τα οποία δεν πληρούν κάποιο από τα κριτήρια με βάση τα οποία χαρακτηρίζονται οι ΖΕΠ σε μία χώρα, παρέχεται ιδιαίτερη προστασία στις σημαντικότερες περιοχές παρουσίας τους.

Πέρα από τα «είδη χαρακτηρισμού», δηλαδή τα είδη της Οδηγίας με βάση τα οποία μία συγκεκριμένη περιοχή χαρακτηρίζεται ως ΖΕΠ και τα «είδη επικουρικής επιλογής», μια τρίτη ομάδα ειδών που χρησιμοποιείται στην Ολλανδία για τον προσδιορισμό των ορίων των ΖΕΠ, είναι τα λεγόμενα «είδη οριοθέτησης».

Πρόκειται για είδη τα οποία θεωρούνται απειλούμενα ή ευάλωτα, χωρίς όμως να πληρούν τα κριτήρια χαρακτηρισμού ΖΕΠ. Στην Ολλανδία χρησιμοποιήθηκαν 14 τέτοια είδη κατά τη φάση προσδιορισμού των ορίων των ΖΕΠ. Τα συγκεκριμένα είδη δεν έπαιξαν ρόλο κατά τη φάση επιλογής των προς χαρακτηρισμό περιοχών, αφού δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις, και επομένως καμία ΖΕΠ δεν έχει επιλεγεί ειδικά για κάποιο από αυτά. Για τη χρήση ενός «είδους οριοθέτησης» στον προσδιορισμό των ορίων μιας υποψήφιας ΖΕΠ, τέθηκε ως όριο η παρουσία τουλάχιστον 1% του εθνικού πληθυσμού του είδους στην περιοχή. Με την προσέγγιση της χρήσης «ειδών οριοθέτησης» επιτυγχάνεται η κάλυψη εθνικών αναγκών διατήρησης συγκεκριμένων ειδών, μέσα από το δίκτυο των ΖΕΠ, χωρίς να αυξάνει σημαντικά η έκταση των προστατευόμενων περιοχών. Ο αριθμός των χαρακτηριζόμενων ΖΕΠ δεν επηρεάζεται.

Στο πλαίσιο της **Σύμβασης Ραμσάρ**, (ψήφισμα VII.11, COP7, Κόστα Ρίκα 1999) έχουν επίσης αναπτυχθεί κατευθύνσεις για την οριοθέτηση των προς ένταξη υγροτόπων διεθνούς σημασίας. Πιο συγκεκριμένα, οι κατευθύνσεις που σχετίζονται με την οριοθέτηση περιοχών με βάση τις απαιτήσεις ζωικών ειδών είναι οι ακόλουθες:

1. Καθορισμός των ορίων των περιοχών. Τα συμβαλλόμενα μέρη ενθαρρύνονται να υιοθετούν διαχειριστική προσέγγιση κατά τον προσδιορισμό των ορίων των υπό ένταξη στη Σύμβαση περιοχών, αναγνωρίζοντας ότι τα χαρακτηριστικά της περιοχής που προκύπτει με βάση τα συγκεκριμένα όρια πρέπει να επιτρέπουν τη διαχείρισή της στην κατάλληλη κλίμακα ώστε να διατηρηθεί ο οικολογικός της χαρακτήρας. Το Άρθρο 2.1 της Σύμβασης υποδεικνύει ότι οι περιοχές Ραμσάρ *«μπορεί να περιλαμβάνουν παρόχθιες και παράκτιες ζώνες που συνορεύουν με υγροτόπους, καθώς και νησιά ή θαλάσσιες εκτάσεις βάθους μεγαλύτερου των έξι μέτρων κατά την αμψότιδα, οι οποίες βρίσκονται εντός των υγροτόπων»*. Κατά την οριοθέτηση πολύ μικρών και επομένως ευάλωτων περιοχών, τα συμβαλλόμενα μέρη ενθαρρύνονται στο να προβλέπουν περιφερειακή ζώνη γύρω από τον υγρότοπο.
2. Κατά τον προσδιορισμό των ορίων περιοχών οι οποίες εντάσσονται στη Σύμβαση με βάση συγκεκριμένα ζωικά είδη, η οριοθέτηση θα πρέπει να διασφαλίζει ότι η

υπό ένταξη περιοχή καλύπτει επαρκώς όλες τις απαιτήσεις που προκύπτουν από την οικολογία των ειδών αυτών και τις ανάγκες διατήρησης των πληθυσμών τους. Πιο συγκεκριμένα, μεγαλόσωμα είδη, είδη που βρίσκονται στην κορυφή της τροφικής πυραμίδας, είδη με μεγάλες επικράτειες ή με περιοχές τροφοληψίας χωρικά διαχωρισμένες από τις περιοχές καταφυγίου και ξεκούρασης, χρειάζονται μεγάλες προστατευόμενες εκτάσεις ώστε να υποστηρίζονται βιώσιμοι πληθυσμοί τους. Εάν η έκταση της προστατευόμενης περιοχής δεν είναι εφικτό να καλύψει ολόκληρη την επικράτεια ενός τέτοιου είδους ή να υποστηρίξει έναν βιώσιμο (αυτορυθμιζόμενο) πληθυσμό του, τότε θα πρέπει να υιοθετούνται πρόσθετα μέτρα, σχετικά με το είδος και το ενδιαίτημά του, στην ευρύτερη περιοχή (ή στην περιφερειακή ζώνη). Αυτά τα μέτρα θα πρέπει να συμπληρώνουν τα μέτρα διατήρησης που λαμβάνονται στον πυρήνα του ενδιαιτήματος του είδους, εντός της περιοχής Ραμσάρ.

3. Επειδή όσο μικρότερος είναι ένας υγρότοπος, τόσο πιο ευάλωτος θεωρείται σε εξωτερικές πιέσεις, κατά την οριοθέτηση περιοχών Ραμσάρ ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στη διασφάλιση κατά το δυνατόν ότι η εντός των ορίων περιοχή είναι επαρκώς προστατευμένη από οχλούσες δραστηριότητες, ιδιαίτερα από εκείνες που σχετίζονται με διαταραχές της υδρολογίας. Ιδεατά, τα όρια της υπό ένταξη περιοχής πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να επιτρέπουν και να διασφαλίζουν την επιτέλεση των υδρολογικών λειτουργιών του υγροτόπου, οι οποίες κρίνονται απαραίτητες για τη διατήρηση των γνωρισμάτων διεθνούς σημασίας και της οικολογικής ακεραιότητας της περιοχής.
4. Συμπλέγματα μικρών περιοχών ή μεμονωμένες μικρές «δορυφορικές» περιοχές σχετιζόμενες με μεγαλύτερες περιοχές, μπορούν να θεωρούνται επιλέξιμες στις ακόλουθες περιπτώσεις:
  - i) όταν αποτελούν συνιστώσες ενός ευρύτερου συνδεδεμένου υδρολογικά συστήματος, ή/και
  - ii) όταν σχετίζονται λόγω της χρήσης τους από κοινό πληθυσμό ενός είδους (π.χ. ομάδα εναλλακτικών περιοχών κουρνιάσματος ή περιοχών τροφοληψίας ενός πληθυσμού υδρόβιου πτηνού), ή/και
  - iii) αποτελούσαν παλαιότερα μια συνεχή χωρικά ενότητα, η οποία όμως κατακερματίστηκε εξαιτίας ανθρωπογενών αιτιών, ή/και

- iv) είναι υγρότοποι αλληλεξαρτώμενοι οικολογικά με κάποιον άλλο τρόπο (π.χ. περιοχές που διαμορφώνουν ένα διακριτό υγροτοπικό τοπίο, με κοινό ιστορικό εξέλιξης ή/και που υποστηρίζουν διακριτούς πληθυσμούς κάποιου είδους).

2. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1. Η Ορνιθοπανίδα της Ελλάδας

Ένα από τα αρχικά στάδια κατά τη διαμόρφωση του καταλόγου των υποψήφιων ΖΕΠ είναι η τεκμηριωμένη επιλογή των ειδών για τα οποία θα διαμορφωθεί το δίκτυο των ΖΕΠ, καθώς και η αιτιολόγηση των τυχόν εξαιρέσεων. Αυτά θα προκύψουν από τα είδη του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, καθώς και τα μεταναστευτικά είδη που υπάρχουν στην χώρα μας.

Για τη διαδικασία αυτή, όπως και για τα στάδια που θα ακολουθήσουν, απαιτούνται τα ακόλουθα δεδομένα:

- πρόσφατος κατάλογος των πουλιών της Ελλάδας και το καθεστώς παρουσίας τους,
- αξιόπιστες εκτιμήσεις των πληθυσμών των αναπαραγόμενων, διαχειμαζόντων και μεταναστευτικών πουλιών της Ελλάδας,
- η γεωγραφική κατανομή του κάθε είδους, υποείδους ή βιογεωγραφικού πληθυσμού στην επικράτεια της χώρας.

Για τον προσδιορισμό των ειδών προτεραιότητας, δηλαδή των ειδών για τα οποία θα διαμορφωθεί το δίκτυο των ΖΕΠ στην Ελλάδα, χρησιμοποιήθηκε ο πιο πρόσφατος δημοσιευμένος κατάλογος των πουλιών της Ελλάδας, που περιέχεται στο βιβλίο με τίτλο “*The Birds of Greece*” (Handrinos & Akriotis 1997). Στο Παράρτημα Β της εν λόγω έκδοσης παρατίθεται κατάλογος όλων των ειδών των πουλιών (422 σε αριθμό) που παρατηρήθηκαν στην Ελλάδα έως το τέλος του 1995. Προσδιορίζεται επίσης το καθεστώς παρουσίας κάθε είδους στην χώρα μας, σύμφωνα με τους ακόλουθους κωδικούς:

R (resident): είδος που απαντά όλο το έτος (και αναπαράγεται)

PLM (partial migrant): μερικώς μεταναστευτικό είδος

SV (summer visitor): καλοκαιρινός επισκέπτης (αναπαράγεται)

PM (passage migrant): περαστικό κατά τη μετανάστευση είδος

NBV (non-breeding visitor): μη αναπαραγόμενος επισκέπτης

WV (winter visitor): χειμερινός επισκέπτης

Acc (Accidental): τυχαία εμφανιζόμενο

Ext (Extinct): έχει εξαφανισθεί

Int (Introduced): έχει εισαχθεί

FBr (Formerly breeding): αναπαραγόταν στο παρελθόν αλλά όχι πια

Από το 1995 που συντάχτηκε αυτός ο κατάλογος έχουν καταγραφεί από τους ορνιθολόγους ορισμένα νέα είδη στην Ελλάδα επιπλέον των 422, όπως τα *Anser caerulescens*, *Falco amurensis*, *Fratercula arctica*, *Alca torda*, *Pterocles orientalis* και *Phylloscopus trochiloides*. Η μη περίληψη των ειδών αυτών στον κατάλογο που χρησιμοποιείται εδώ - αφού πρόκειται κυρίως για αδημοσίευτα στοιχεία - δεν επηρεάζει την επιλογή των ειδών για το δίκτυο των ΖΕΠ, καθώς πρόκειται για είδη με τυχαία ή σποραδική παρουσία στη χώρα μας.

Επίσης για ορισμένα άλλα είδη έχει αλλάξει πρόσφατα η επιστημονική ονομασία τους (ή και η ταξινομική τους θέση), μέσω μιας διαδικασίας που βρίσκεται συνεχώς σε εξέλιξη διεθνώς. Στο πλαίσιο της παρούσας αναφοράς κρίθηκε σκόπιμο να χρησιμοποιηθεί η ταξινομική κατάταξη που ακολουθήθηκε στο “*The Birds of Greece*” (Handrinos & Akriotis 1997). Χρησιμοποιήθηκε η ελληνική ονομασία των πουλιών της Ελλάδας από το «Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλοζώων της Ελλάδας» (Καρανδεινός 1992), ενώ για τα υπόλοιπα είδη που δεν περιλαμβάνονται σε αυτή την έκδοση, χρησιμοποιήθηκε η ελληνική ονομασία που αναφέρεται στην έκδοση «*The EBCC Atlas of European Breeding Birds*» (Hagemeijer & Blair 1997) ή στο «Πουλιά της Ελλάδας και της Ευρώπης» (Peterson et al. 1981).

Με βάση τα νεότερα δεδομένα προχωρήσαμε σε περιορισμένες τροποποιήσεις στο καθεστώς παρουσίας ορισμένων ειδών της Ελλάδας, οι οποίες έχουν επισημανθεί με αστερίσκο (*) στον πίνακα I του Παραρτήματος. Αυτές οι τροποποιήσεις αφορούν και τα είδη που αναφέρονται πιο κάτω, για τα οποία έχουν ήδη καταγραφεί στοιχεία στον πίνακα 3.2.b των Τυποποιημένων Δελτίων Δεδομένων, στην βάση δεδομένων για τις ΖΕΠ της Ελλάδας: *Tachybaptus ruficollis*, *Puffinus yelkouan*, *Ardea cinerea*,

Mergus merganser, Accipiter gentilis, Charadrius alexandrinus, Tringa totanus, Columba palumbus, Sylvia atricapilla και *Panurus biarmicus*.

Σε κάθε περίπτωση, η εκτίμηση του καθεστώτος παρουσίας ορισμένων ειδών, της συχνότητας εμφάνισής τους και του πληθυσμού κυρίως των μεταναστευτικών ειδών, αλλά και ο συνολικός αριθμός ειδών των πουλιών της Ελλάδας, βασίζονται στα στοιχεία που είναι διαθέσιμα έως αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα. Ωστόσο, αυτά τα δεδομένα είναι σίγουρο ότι θα τροποποιηθούν, είτε λόγω της εξέλιξης της γνώσης για ορισμένα είδη, είτε λόγω της επέκτασης ή αλλαγής της κατανομής άλλων ειδών, είτε εξαιτίας ανθρωπογενών παρεμβάσεων (μακροχρόνιες επιπτώσεις από την αλλαγή του κλίματος, υποβάθμιση - κατακερματισμός ορισμένων βιοτόπων, βελτιωμένα διαχειριστικά μέτρα προς όφελος ορισμένων ειδών, κλπ).

Σύμφωνα με τα ανωτέρω στοιχεία, ο κατάλογος των πουλιών της Ελλάδας (Παράρτημα, Πίνακας Ι) περιλαμβάνει 422 είδη, εκ των οποίων τα 71 είχαν καταγραφεί λιγότερες από δέκα φορές από το 1950 ως το 1995, και έχουν καταχωρηθεί ως τυχαία εμφανιζόμενα. Τρία επιπλέον αφορούν είδη που, είτε έχουν εισαχθεί στην Ελλάδα (*Alectoris rufa*), είτε έχουν εξαφανιστεί (*Francolinus francolinus*), ή η παρουσία τους αμφισβητείται (*Sylvia sarda*). Έτσι αφαιρούμενων των παραπάνω 74 ειδών, τακτική παρουσία στην Ελλάδα έχουν 348 είδη. Από αυτά στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας περιλαμβάνονται τα 118, χωρίς να έχουν υπολογιστεί τα: *Cygnus columbianus, Marmaronetta angustirostris, Otis tarda, Cursorius cursor*, και *Acrocephalus paludicola* τα οποία έχουν καταγραφεί ως «τυχαία εμφανιζόμενα» στη χώρα μας. Από τα υπόλοιπα 230 είδη, τα 62 απαντούν όλο το έτος στη χώρα μας ενώ μεταναστευτικά είναι τα 168. Τα μεταναστευτικά περιλαμβάνουν είδη που ανήκουν σε μία από τις παρακάτω περιπτώσεις:

- μερικώς μεταναστευτικά είδη,
- καλοκαιρινοί αναπαραγόμενοι επισκέπτες,
- περαστικά κατά τη μετανάστευση είδη,
- μη αναπαραγόμενοι επισκέπτες,
- χειμερινοί επισκέπτες.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι από τα 422 είδη πουλιών που απαντούν στην Ελλάδα, τα 348 έχουν τακτική παρουσία στην χώρα μας. Από αυτά τα 286 είδη (118 είδη του

Παραρτήματος I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ και 168 μεταναστευτικά είδη) εμπίπτουν στις κατηγορίες του Άρθρου 4 της Οδηγίας. Από αυτά τα είδη και με τη διαδικασία που περιγράφεται στη συνέχεια, επιλέχθηκαν τα είδη για τα οποία θα πρέπει να διαμορφωθεί το δίκτυο των ΖΕΠ στην Ελλάδα.

2.2. Διαμόρφωση του εθνικού καταλόγου των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης.

Ο χαρακτηρισμός των Ζωνών Ειδικής Προστασίας στοχεύει στη διατήρηση των ενδιαιτημάτων συγκεκριμένων ειδών πουλιών (βλ. Άρθρο 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ). Κατά τον χαρακτηρισμό μιας περιοχής ως ΖΕΠ (Άρθρο 4.3) τα κράτη μέλη διαβιβάζουν στην Επιτροπή όλες τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τα είδη για τα οποία προτείνεται ο χαρακτηρισμός της συγκεκριμένης περιοχής. Οι απαιτήσεις των ειδών για τη διατήρηση των οποίων θεσμοθετείται μία ΖΕΠ, καθορίζουν το αντικείμενο και τον σκοπό των αναγκαίων μέτρων προστασίας, σύμφωνα με το Άρθρο 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Επειδή οι ΖΕΠ συνδέονται με συγκεκριμένα είδη, απαραίτητη προϋπόθεση για την επιλογή των υποψήφιων περιοχών, είναι ο προσδιορισμός από τα κράτη μέλη των ειδών στη διατήρηση των οποίων θα στοχεύει το εθνικό δίκτυο των ΖΕΠ (υφιστάμενων και προτεινόμενων). Επίσης, θα πρέπει να ενημερωθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τον κατάλογο των ειδών (σύμφωνα με το Άρθρο 4 της Οδηγίας, είδη Παραρτήματος I και μεταναστευτικά είδη) οι ανάγκες διατήρησης των οποίων δεν καλύπτονται από το εθνικό δίκτυο. Επομένως, η διαμόρφωση του καταλόγου των υποψήφιων ΖΕΠ προϋποθέτει την τεκμηριωμένη επιλογή των ειδών για τα οποία θα διαμορφωθεί το δίκτυο, καθώς και την αιτιολόγηση των τυχόν εξαιρέσεων. Η τεκμηριωμένη επιλογή των ειδών αποτελεί ένα μέτρο του βαθμού στον οποίο τα κράτη μέλη καλύπτουν τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από την Οδηγία των πτηνών.

Τα είδη που επιλέγονται διακρίνονται σε *είδη χαρακτηρισμού* και *είδη οριοθέτησης*. Υπενθυμίζεται ότι α) με τον όρο «είδη χαρακτηρισμού» εννοούνται εκείνα τα είδη για τα οποία το κράτος μέλος έχει υποχρέωση χαρακτηρισμού ΖΕΠ, με βάση τις απαιτήσεις της Οδηγίας των πτηνών (παράγραφοι 1 και 2 του Άρθρου 4, και

Παράρτημα Ι της Οδηγίας) και β) με τον όρο «είδη οριοθέτησης» εννοούνται είδη τα οποία θεωρούνται απειλούμενα ή ευάλωτα, χωρίς όμως να πληρούν τα κριτήρια χαρακτηρισμού ΖΕΠ.

Με βάση τη διεθνή πρακτική προτείνεται, για κάθε ΖΕΠ, να δημιουργείται πέραν του καταλόγου των ειδών χαρακτηρισμού και ένας δεύτερος κατάλογος ειδών, ο κατάλογος των ειδών οριοθέτησης, οι ανάγκες των οποίων θα λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό των ορίων κάθε ΖΕΠ, όταν τα είδη αυτά απαντούν σε «σημαντικούς πληθυσμούς». Η χρήση του δεύτερου αυτού καταλόγου ειδών κατά την οριοθέτηση, βοηθάει στη διασφάλιση της συνεκτικότητας του δικτύου των ΖΕΠ.

2.2.1. Εθνικός κατάλογος των ειδών για τα οποία θα δημιουργηθεί το δίκτυο ΖΕΠ στην Ελλάδα: Είδη του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας

Με βάση την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, κάθε κράτος μέλος οφείλει να χαρακτηρίσει ΖΕΠ για όλα τα είδη του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας που απαντούν σε αυτό. Επομένως το πρώτο βήμα στη δημιουργία του καταλόγου των ειδών για τα οποία θα δημιουργηθεί το δίκτυο ΖΕΠ στην Ελλάδα, ήταν ο προσδιορισμός των ειδών του Παραρτήματος Ι που απαντούν στη χώρα. Στη συνέχεια προσδιορίστηκαν τα είδη για τα οποία θα πρέπει να χαρακτηρισθούν ΖΕΠ στην Ελλάδα και εκείνα για τα οποία δεν απαιτείται ο χαρακτηρισμός ΖΕΠ. Αυτό έγινε με τη διαδικασία που περιγράφεται στη συνέχεια και η οποία διακρίνεται σε δύο στάδια (Α και Β), με επιμέρους διακριτά βήματα σε κάθε στάδιο.

Διαδικασία προσδιορισμού ειδών: Α΄ Στάδιο

Από το σύνολο των ειδών που απαντούν στην Ελλάδα (Παράρτημα, Πίνακας Ι), επιλέγονται τα είδη του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας που απαντούν στην Ελλάδα (Παράρτημα, Πίνακας ΙΙ), Για την επιλογή των ειδών ακολουθήθηκαν τα βήματα που περιγράφονται στη συνέχεια και τα οποία αποτυπώνονται στον πίνακα ΙΙ του Παραρτήματος.

A.1 & A.2. Εξαιρέθηκαν τα είδη που έχουν τυχαία ή σποραδική εμφάνιση στη χώρα, τα εξωτικά είδη, καθώς και οι επανεισαγωγές. Εξαιρέθηκαν όσα είδη του Παραρτήματος Ι δεν έχουν τακτική ετήσια εμφάνιση στη χώρα κατά τις πρόσφατες

δεκαετίες, ανάλογα πάντα με το αντίστοιχο παγκόσμιο ή βιογεωγραφικό πληθυσμό, ή το πληθυσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. Λεπτομύτα).

A.3. Εξαιρέθηκαν επίσης όσα είδη δεν κάνουν χρήση συγκεκριμένων προβλέψιμων περιοχών ή ενδιαιτημάτων. Είδη, δηλαδή, που όπως και τα ανωτέρω μπορούν να εμφανιστούν σε οποιοδήποτε σημείο της χώρας και επομένως δεν έχει νόημα για τη διατήρησή τους η προστασία επιλεγμένων περιοχών.

B. Σημειώθηκαν τα κοινά είδη, δηλαδή αυτά που εμφανίζουν ευρεία εξάπλωση στην Ελλάδα και είναι διεσπαρμένα σε εκτεταμένες εκτάσεις με συνεχόμενο βιότοπο στην χώρα. Καθώς τα κοινά είδη είναι διεσπαρμένα και απαντούν σε εκτεταμένες εκτάσεις (π.χ. *Caprimulgus europaeus*, *Lulula arborea*, *Ficedula albicollis* κατά τη μετανάστευση, κλπ) είναι πρακτικά αδύνατη η επιλογή των πλέον κατάλληλων περιοχών για χαρακτηρισμό ως ΖΕΠ. Επειδή, ωστόσο, σύμφωνα με την Οδηγία και τη νομολογία του ΔΕΚ, τα είδη αυτά δεν μπορούν να εξαιρεθούν από τον κατάλογο των ειδών για τα οποία θα δημιουργηθεί το δίκτυο ΖΕΠ, σημειώνονται ώστε να χρησιμοποιηθούν κατά τη διαδικασία οριοθέτησης των ΖΕΠ ως είδη οριοθέτησης.

Γ.1. Στη συνέχεια αναγνωρίστηκαν τα είδη που απαντούν όλο το έτος στην Ελλάδα (επιδημητικά) και είναι μόνιμα σε συγκεκριμένες περιοχές, έχοντας ίδια κατανομή όλο το χρόνο.

Δ.1. Από τα είδη που απαντούν όλο το έτος στην Ελλάδα αναγνωρίστηκαν τα είδη που κάνουν μικρής κλίμακας μετακινήσεις προς χαμηλότερα υψόμετρα ή μεγαλύτερες μετακινήσεις τον χειμώνα (π.χ. *Pelecanus crispus*, *Pyrhhorax pyrrhonorax*, κλπ). Για αυτά απαιτείται η αναγνώριση και των θέσεων διαχείμασης, αφού και οι περιοχές αυτές θα πρέπει να εντάσσονται στο δίκτυο των ΖΕΠ σύμφωνα με την Οδηγία.

Γ.2. Σημειώθηκαν τα μεταναστευτικά είδη τα οποία είτε δεν αναπαράγονται σε τακτική βάση στην Ελλάδα, είτε η κατανομή τους είναι παρόμοια όλες τις περιόδους παρουσίας τους στην χώρα μας. Δηλαδή τα είδη που έχουν ίδια κατανομή όλες τις περιόδους παρουσίας τους καθώς έχουν τις ίδιες απαιτήσεις τις περιόδους αυτές (π.χ. τα είδη που αναπαράγονται σε όλα τα σημεία από όπου μεταναστεύουν ή/και διαχειμάζουν, καθώς και τα είδη που έχουν ίδια κατανομή και κατά τη μετανάστευση και κατά τη διαχείμασή τους). Για τα είδη αυτά αρκεί η αναγνώριση των περιοχών

αναπαραγωγής, ή των περιοχών όπου απαντούν (στην περίπτωση που δεν αναπαράγονται στην Ελλάδα), για την επιλογή των περιοχών που θα πρέπει να ενταχθούν στο δίκτυο ΖΕΠ, σύμφωνα με την Οδηγία.

Δ.2. Σημειώνονται τα είδη που δεν έχουν αξιολογηθεί έως τώρα από αυτή τη διαδικασία. Δηλαδή, είτε τα επιδημητικά ή τα μεταναστευτικά είδη τα οποία έχουν διαφορετική κατανομή στην Ελλάδα τις διαφορετικές εποχές του έτους (κατά την αναπαραγωγή, τη μετανάστευση, την πτερόροια, ή τη διαχείμαση).

Διαδικασία προσδιορισμού ειδών: Β' Στάδιο

Για τα εναπομείναντα είδη ακολουθήθηκαν ξανά τα βήματα Α.3 και Β του Α σταδίου (Παράρτημα, Πίνακας ΙΙΙ.), όπως αυτά περιγράφηκαν ανωτέρω. Έτσι αξιολογήθηκε το κάθε ένα από αυτά τα είδη χωριστά για τις διαφορετικές εποχές που απαντά στην Ελλάδα, π.χ. ο Σφηκιάρης αναγνωρίστηκε ως είδος χαρακτηρισμού κατά τη μεταναστευτική περίοδο, για το οποίο θα πρέπει να αναγνωριστούν ΖΕΠ. Ενώ ως αναπαραγόμενο, λόγω της ευρείας εξάπλωσής του κατά την αναπαραγωγική περίοδο, κατατάχθηκε στα είδη οριοθέτησης τα οποία θα χρησιμοποιηθούν μαζί με τα υπόλοιπα που έχουν ήδη σημειωθεί (βήμα Β του Α' Σταδίου).

Από αυτή τη διαδικασία, όλα τα είδη που είχαν σημειωθεί από το βήμα Δ.2. του Α σταδίου, τελικά εντάχθηκαν σε μία εποχή της παρουσίας τους στην Ελλάδα, ή σε μία από τις κατηγορίες Α.3. και Β του Α σταδίου ή ακολουθήθηκε το βήμα Ε:

Ε. Αναγνωρίστηκαν ως τα είδη τα οποία θα αποτελέσουν κριτήριο για την επιλογή ΖΕΠ και για τις περιοχές αναπαραγωγής τους, αλλά και εκτός αυτών (μετανάστευση, διαχείμαση).

Με την ανωτέρω διαδικασία και τη σύνθεση των πινάκων Ι και ΙΙ, τα είδη του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας που απαντούν στην Ελλάδα χωρίστηκαν σε τέσσερις κατηγορίες (βλ. Παράρτημα, Πίνακας ΙV.).

- Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται είδη χαρακτηρισμού για τα οποία απαιτείται η θεσμοθέτηση ΖΕΠ στην Ελλάδα είτε για τις θέσεις αναπαραγωγής τους είτε για τις περιοχές όπου απαντούν κατά τις άλλες εποχές παρουσίας τους στην Ελλάδα (μετανάστευση ή/και αλλαγή πτερώματος ή/και διαχείμαση), εφόσον δεν αναπαράγονται στην Ελλάδα. (Πρόκειται, δηλαδή, για τα είδη

χαρακτηρισμού τα οποία εμφανίζονται στην Ελλάδα μόνο σε κάποια στάδια του βιολογικού κύκλου τους).

- Στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται είδη χαρακτηρισμού, αναπαραγόμενα στην Ελλάδα, για τα οποία απαιτείται η θεσμοθέτηση ΖΕΠ στην Ελλάδα τόσο για τις θέσεις αναπαραγωγής τους όσο και για τις θέσεις που χρησιμοποιούν εκτός αναπαραγωγικής περιόδου (μετανάστευση ή/και αλλαγή πτερώματος ή/και διαχείμαση) επειδή οι πρώτες είναι διαφορετικές από τις τελευταίες. (Πρόκειται, δηλαδή, για τα είδη χαρακτηρισμού τα οποία απαντούν στην Ελλάδα σε όλα τα στάδια του βιολογικού κύκλου τους, σε διαφορετικές περιοχές για κάθε στάδιο)
- Στην τρίτη κατηγορία περιλαμβάνονται είδη οριοθέτησης τα οποία, αν και δεν θα χρησιμοποιηθούν στη διαδικασία επιλογής ΖΕΠ, θα συνεκτιμηθούν κατά την οριοθέτηση των ΖΕΠ που θα επιλεγούν από τα είδη της πρώτης και της δεύτερης κατηγορίας των ειδών του Παραρτήματος Ι, καθώς και τα αντίστοιχα είδη χαρακτηρισμού του Άρθρου 4.2. της Οδηγίας.
- Στην τέταρτη κατηγορία περιλαμβάνονται τα είδη για τα οποία δεν απαιτείται η επιλογή ΖΕΠ (η εξαίρεση των οποίων έχει αιτιολογηθεί κατά τα βήματα Α1, Α2 και Α3 του Α' σταδίου).

Το αποτέλεσμα της όλης διαδικασίας περιλαμβάνεται στους πίνακες ΙΙ, ΙΙΙ & ΙV του Παραρτήματος και αφορά αποκλειστικά τα είδη του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας. Η διάκριση των ειδών στις ανωτέρω τέσσερις κατηγορίες περιλαμβάνεται στον πίνακα ΙV του Παραρτήματος.

2.2.2. Εθνικός κατάλογος των ειδών για τα οποία θα δημιουργηθεί το δίκτυο ΖΕΠ στην Ελλάδα: Μεταναστευτικά είδη του Άρθρου 4.2 της Οδηγίας

Με βάση την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, κάθε κράτος μέλος οφείλει να κατατάξει ΖΕΠ για τα μεταναστευτικά είδη του Άρθρου 4.2. της Οδηγίας που απαντούν σε αυτό. Για τα μεταναστευτικά είδη, απαιτείται η αναγνώριση των θέσεων αναπαραγωγής, των σταθμών μετανάστευσης και των θέσεων διαχείμασης, αφού όλες αυτές οι περιοχές πρέπει να εντάσσονται στο δίκτυο ΖΕΠ σύμφωνα με την Οδηγία. Μόνο έτσι μπορεί να εκπληρωθεί ο στόχος του Άρθρου 4 της Οδηγίας για τη διασφάλιση της επιβίωσης και αναπαραγωγής στη περιοχή εξάπλωσής τους.

Επομένως, το πρώτο βήμα στη δημιουργία του καταλόγου των ειδών για τα οποία θα δημιουργηθεί το δίκτυο ΖΕΠ στην Ελλάδα, ήταν ο προσδιορισμός των μεταναστευτικών ειδών που απαντούν στη χώρα. Στη συνέχεια, λαμβάνοντας υπόψη τις προβλέψεις του Άρθρου 4.2 της Οδηγία («για αποδημητικά είδη με τακτική έλευση», «λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες προστασίας», και ότι «τα κράτη μέλη αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των υγροτόπων») προσδιορίστηκαν τα είδη για τα οποία θα πρέπει να καταταχθούν ΖΕΠ στην Ελλάδα. Για να γίνει αυτό ακολουθήθηκε η κατωτέρω διαδικασία:

Από τα μεταναστευτικά είδη που απαντούν στην Ελλάδα και δεν περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας (βλ. Παράρτημα, Πίνακας Ι.),

A. Αναγνωρίστηκαν τα υδρόβια είδη που απαντούν σε τακτική βάση στη χώρα, για τα οποία μπορούν να αναγνωρισθούν υγρότοποι διεθνούς σημασίας

B. Αναγνωρίστηκαν τα μεταναστευτικά είδη θαλασσοπουλιών που απαντούν σε τακτική βάση στη χώρα. Ως τέτοιο είδος που να συγκεντρώνεται σε μεγάλους αριθμούς στην Ελλάδα αναγνωρίστηκε μόνο το *Puffinus yelkouan*.

Γ. Αναγνωρίστηκαν άλλα συναθροιστικά (ειδικά σε σημαντικά μεταναστευτικά περάσματα) μεταναστευτικά είδη που απαντούν σε τακτική βάση και σε αξιόλογους αριθμούς στη χώρα. Αυτά περιλαμβάνουν μόνο ορισμένα επιπλέον είδη (*Buteo buteo*, *Merops apiaster*, *Riparia riparia*, κλπ). Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης έχει πολύ μεγάλη σημασία για ένα μεγάλο αριθμό μεταναστευτικών ειδών, σε αντίθεση με άλλες βορειότερες χώρες. Για την επιλογή των ειδών που εντάχθηκαν στο κριτήριο αυτό χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από τις ελάχιστες περιοχές της Ελλάδας που έχουν γίνει συστηματικές καταγραφές κατά τη μετανάστευση, καθώς και αδημοσίευτα στοιχεία από τη περιοχή των Κυθήρων – Αντικυθήρων (Κομηνός Θ. προσ. επικ.).

Δ. Σημειώθηκαν τα μεταναστευτικά είδη που απαντούν σε τακτική βάση στην Ελλάδα και έχουν δυσμενές καθεστώς διατήρησης στην Ελλάδα, για τα οποία η εφαρμογή μέτρων διατήρησης σε συγκεκριμένες περιοχές (όπως ο χαρακτηρισμός ΖΕΠ) μπορεί να οδηγήσει σε αποτελεσματική προστασία τους. Για να γίνει αυτό επιλέχθηκαν τα είδη που έχουν καταταχθεί στις κατηγορίες E1, E2, V, R και I του

«Κόκκινου Βιβλίου των Απειλούμενων Σπονδυλόζωων της Ελλάδας» (Καρανδεινός 1992) και δεν περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας.

Με την παραπάνω διαδικασία αναγνωρίστηκαν δύο κατηγορίες μεταναστευτικών ειδών (εκτός Παραρτήματος Ι της Οδηγίας) που απαντούν στην Ελλάδα:

- Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα μεταναστευτικά είδη που απαντούν στην Ελλάδα και για τα οποία θα πρέπει κατ' αρχήν να επιλεγθούν ΖΕΠ στην Ελλάδα (είδη χαρακτηρισμού). Αυτά είναι τα είδη που έχουν σημειωθεί στον πίνακα V του Παραρτήματος, στις στήλες υδρόβια, θαλασσοπούλια και συναθροιστικά είδη.
- Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τα μεταναστευτικά είδη με δυσμενές καθεστώς διατήρησης στην Ελλάδα (και τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας), τα οποία θα συνεκτιμηθούν (ως είδη οριοθέτησης) κατά την οριοθέτηση των ΖΕΠ που θα επιλεγούν από τα είδη χαρακτηρισμού.

Το αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής και η διάκριση των ειδών στις ανωτέρω κατηγορίες περιλαμβάνεται στον πίνακα V του Παραρτήματος.

Από τις ανωτέρω διαδικασίες και τους πίνακες IV και V του Παραρτήματος προέκυψε ο «εθνικός κατάλογος» των ειδών χαρακτηρισμού και των ειδών οριοθέτησης (Πίνακας 2.1.). Τα είδη χαρακτηρισμού (δηλαδή τα είδη του Παραρτήματος Ι και τα μεταναστευτικά είδη, τα οποία πληρούν τις απαιτήσεις της Οδηγίας για χαρακτηρισμό ΖΕΠ στην Ελλάδα) ανέρχονται σε 166 ενώ τα είδη οριοθέτησης σε 21.

Πίνακας 2.1: Τα είδη χαρακτηρισμού και τα είδη οριοθέτησης ΖΕΠ για την Ελλάδα («εθνικός κατάλογος ειδών χαρακτηρισμού και ειδών οριοθέτησης»).

a/a	a/a Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	Ελληνική ονομασία	Καθεστώς παρουσίας	Είδη χαρακτηρισμού	Είδη οριοθέτησης
1	2	<i>Gavia arctica</i>	Λαμπροβούτι	WV	x	
2	4	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	Νανοβουτηχτάρι	R, WV*	x	
3	5	<i>Podiceps cristatus</i>	Σκουφοβουτηχτάρι	WV, R	x	
4	6	<i>Podiceps grisegena</i>	Κοκκινοβουτηχτάρι	wv, FBr	x	
5	8	<i>Podiceps nigricollis</i>	Μαυροβουτηχτάρι	WV, r	x	
6	9	<i>Calonectris diomedea</i>	Αρτέμης	SV	x	
7	10	<i>Puffinus yelkouan</i>	Μύχος	R, PLM*	X	
8	11	<i>Hydrobates pelagicus</i>	Πετρίλος	sv	x	
9	13	<i>Phalacrocorax carbo</i>	Κορμοράνος	WV, R	x	
10	14	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	Θαλασσοκόρακας	R	x	
11	15	<i>Phalacrocorax pygmeus</i>	Λαγγόνα	WV, r	x	
12	16	<i>Pelecanus onocrotalus</i>	Ροδοπελεκάνος	sv, pm	x	
13	17	<i>Pelecanus crispus</i>	Αργυροπελεκάνος	R	x	
14	18	<i>Botaurus stellaris</i>	Ηταυρος	wv, pm, r	x	
15	19	<i>Ixobrychus minutus</i>	Μικροτσικνιάς	SV, PM	x	
16	20	<i>Nycticorax nycticorax</i>	Νυκτοκόρακας	SV, PM	x	
17	21	<i>Ardeolla ralloides</i>	Κρυπτοτσικνιάς	SV, PM	x	
18	24	<i>Egretta garzetta</i>	Λευκοτσικνιάς	PM, R	x	
19	25	<i>Egretta alba</i>	Αργυροτσικνιάς	WV, r	x	
20	26	<i>Ardea cinerea</i>	Σταχτοτσικνιάς	R, PM*	x	
21	27	<i>Ardea purpurea</i>	Πορφυροτσικνιάς	PM, sv	x	
22	28	<i>Ciconia nigra</i>	Μαυροπελαργός	sv, pm	x	
23	29	<i>Ciconia ciconia</i>	Πελαργός	SV, pm	x	
24	30	<i>Plegadis falcinellus</i>	Χαλκόκοτα	PM, sv	x	
25	31	<i>Platalea leucorodia</i>	Χουλιανομύτα	r, plm*	x	
26	32	<i>Phoenicopiterus ruber</i>	Φοινικόπτερο	NBV, r?	x	
27	33	<i>Cygnus olor</i>	Βουβόκυκνος	WV, r	x	
28	37	<i>Anser albifrons</i>	Ασπρομέτωπη	WV	x	
29	38	<i>Anser erythropus</i>	Νανόχηνα	wv	x	
30	39	<i>Anser anser</i>	Σταχτόχηνα	wv, r	x	
31	41	<i>Branta ruficollis</i>	Κοκκινόχηνα	wv	x	
32	42	<i>Tadorna ferruginea</i>	Καστανόπαπια	plm	x	
33	43	<i>Tadorna tadorna</i>	Βαρβάρα	WV, r	x	
34	44	<i>Anas penelope</i>	Σφυριχτάρι	WV	x	
35	45	<i>Anas strepera</i>	Καπακλής	WV, r	x	
36	46	<i>Anas crecca</i>	Κιρκίρι	WV	x	
37	47	<i>Anas platyrhynchos</i>	Πρασινοκέφαλη	WV, r	x	
38	48	<i>Anas acuta</i>	Ψαλίδα	WV, PM	x	
39	49	<i>Anas querquedula</i>	Σαρσέλα	PM, sv	x	
40	51	<i>Anas clypeata</i>	Χουλιανόπαπια	WV, PM	x	
41	53	<i>Netta rufina</i>	Φερεντίνι	wv, r	x	
42	54	<i>Aythya ferina</i>	Γκισάρι	WV, r	x	
43	55	<i>Aythya nyroca</i>	Βαλτόπαπια	PM, sv	x	
44	56	<i>Aythya fuligula</i>	Μαυροκέφαλη	WV	x	
45	57	<i>Aythya marila</i>	Μαριλόπαπια	wv		x

α/α	α/α Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	Ελληνική ονομασία	Καθεστώς παρουσίας	Είδη χαρακτηρισμού	Είδη οριοθέτησης
46	61	<i>Melanitta fusca</i>	Βελουδόπαπια	wv		x
47	62	<i>Bucephala clangula</i>	Βουκεφάλα	wv	x	
48	63	<i>Mergelus albellus</i>	Νανοπρίστης	wv	x	
49	64	<i>Mergus serrator</i>	Σκουφοπρίστης	WV	x	
50	65	<i>Mergus merganser</i>	Χηνοπρίστης	R, wv*	x	
51	66	<i>Oxyura leucocephala</i>	Κεφαλούδι	wv	x	
52	67	<i>Pernis apivorus</i>	Σφηκιάρης	sv, pm	x	x
53	69	<i>Milvus migrans</i>	Τσίφτης	wv, pm, r	x	
54	71	<i>Haliaeetus albicilla</i>	Θαλασσαιετός	r, wv*	x	
55	72	<i>Gypaetus barbatus</i>	Γυπαετός	r	x	
56	73	<i>Neophron percnopterus</i>	Ασπροπάρης	sv, pm	x	
57	74	<i>Gyps fulvus</i>	Ορνιο	R, pm*	x	
58	75	<i>Aegyptius monachus</i>	Μαυρόγυπας	r	x	
59	76	<i>Circaetus gallicus</i>	Φιδαιετός	sv	x	
60	77	<i>Circus aeruginosus</i>	Καλαμόκιρκος	WV, PM, r	x	
61	78	<i>Circus cyaneus</i>	Βαλτόκιρκος	wv, pm	x	
62	79	<i>Circus macrourus</i>	Στεπόκιρκος	pm	x	
63	80	<i>Circus pygargus</i>	Λιβαδόκιρκος	PM, sv	x	
64	83	<i>Accipiter brevipes</i>	Σαΐνι	sv, pm	x	x
65	84	<i>Buteo buteo</i>	Γερακίνα	R, WV	x	
66	85	<i>Buteo rufinus</i>	Αετογερακίνα	plm	x	
67	87	<i>Aquila pomarina</i>	Κραυγαετός	sv, pm	x	
68	88	<i>Aquila clanga</i>	Στικταετός	wv	x	
69	89	<i>Aquila nipalensis</i>	Στεπαετός	wv, pm		x
70	90	<i>Aquila heliaca</i>	Βασιλαετός	r, wv, pm*	x	
71	91	<i>Aquila chrysaetos</i>	Χρυσαιετός	r	x	
72	92	<i>Hieraaetus pennatus</i>	Σταυραετός	sv, pm	x	
73	93	<i>Hieraaetus fasciatus</i>	Σπιζαιετός	r	x	
74	94	<i>Pandion haliaetus</i>	Ψαραετός	pm, FBr	x	
75	95	<i>Falco naumanni</i>	Κιρκινέζι	sv, pm	x	
76	97	<i>Falco vespertinus</i>	Μαυροκιρκινέζο	PM	X	
77	98	<i>Falco columbarius</i>	Νανογέρακο	wv	x	
78	100	<i>Falco eleonorae</i>	Μαυροπετρίτης	SV	x	
79	101	<i>Falco biarmicus</i>	Χρυσογέρακο	r	x	
80	102	<i>Falco cherrug</i>	Στεπογέρακο	wv, pm		x
81	103	<i>Falco peregrinus</i>	Πετρίτης	r, wv	x	
82	105	<i>Bonasa bonasia</i>	Αγριόκοτα	r	x	
83	107	<i>Tetrao urogallus</i>	Αγριόκουρκος	r	x	
84	113	<i>Coturnix coturnix</i>	Ορτύκι	SV, PM, r	X	
85	116	<i>Porzana porzana</i>	Στικτοπουλάδα	pm, wv	x	
86	117	<i>Porzana parva</i>	Μικροπουλάδα	PM, sv	x	
87	119	<i>Crex crex</i>	Ορτυκομάνα	pm, sv?*	x	
88	122	<i>Fulica atra</i>	Φαλαρίδα	WV, R	x	
89	127	<i>Otis tarda</i>	Αγριόγαλος	wv*, FBr	x	
90	128	<i>Haematopus ostralegus</i>	Στρειδοφάγος	WV, r	x	
91	129	<i>Himantopus himantopus</i>	Καλαμοκανάς	PM, SV	x	
92	130	<i>Recurvirostra avosetta</i>	Αβοκέτα	R, WV	x	
93	131	<i>Burhinus oediconemus</i>	Πετροτριλίδα	sv, pm	x	

α/α	α/α Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	Ελληνική ονομασία	Καθεστώς παρουσίας	Είδη χαρακτηρισμού	Είδη οριοθέτησης
94	133	<i>Glareola pratincola</i>	Νεροχελίδο	SV, PM	x	
95	135	<i>Charadrius dubius</i>	Ποταμοσφυριχτής	SV, PM	x	
96	136	<i>Charadrius hiaticula</i>	Αμμοσφυριχτής	PM, wv	x	
97	137	<i>Charadrius alexandrinus</i>	Θαλασσοσφυριστής	R, wv*	x	
98	138	<i>Charadrius leschenaultii</i>	Ερημοσφυριχτής	wv, pm		x
99	142	<i>Pluvialis apricaria</i>	Βροχοπούλι	WV	x	
100	143	<i>Pluvialis squatarola</i>	Αργυροπούλι	WV, PM	x	
101	144	<i>Hoplopterus spinosus</i>	Αγκαθοκαλημάνα	sv	x	
102	147	<i>Vanellus vanellus</i>	Καλημάνα	WV, r	x	
103	148	<i>Calidris canutus</i>	Χοντροσκαλίδρα	pm, wv	x	
104	149	<i>Calidris alba</i>	Λευκοσκαλίδρα	PM, wv	x	
105	150	<i>Calidris minuta</i>	Νανοσκαλίδρα	PM, WV	x	
106	151	<i>Calidris temminckii</i>	Σταχτοσκαλίδρα	PM	x	
107	154	<i>Calidris ferruginea</i>	Δρεπανοσκαλίδρα	PM	x	
108	156	<i>Calidris alpina</i>	Λασποσκαλίδρα	WV, PM	x	
109	157	<i>Limicola falcinellus</i>	Μπεκατινοσκαλίδρα	pm	x	
110	158	<i>Philomachus pugnax</i>	Μαχητής	PM, wv	x	
111	159	<i>Lymnocyptes minimus</i>	Κουφομπεκάτσινο	wv, pm	x	
112	160	<i>Gallinago gallinago</i>	Μπεκατσίνι	WV, PM	x	
113	163	<i>Scolopax rusticola</i>	Μπεκάτσα	WV, r		x
114	164	<i>Limosa limosa</i>	Λιμόζα	PM, wv	x	
115	165	<i>Limosa lapponica</i>	Ακτοτούρλι	pm, wv	x	
116	166	<i>Numenius phaeopus</i>	Σιγλίγυρος	pm	x	
117	167	<i>Numenius tenuirostris</i>	Λεπτομύτα	pm, wv	x	
118	168	<i>Numenius arquata</i>	Τουρλίδα	WV, PM	x	
119	169	<i>Tringa erythropus</i>	Μαυρότρυγας	PM, wv	x	
120	170	<i>Tringa totanus</i>	Κοκκινოსκέλης	R, wv*	x	
121	171	<i>Tringa stagnatilis</i>	Νανοπρασινοσκελής	PM	x	
122	172	<i>Tringa nebularia</i>	Πρασινοσκελής	PM, wv	x	
123	174	<i>Tringa ochropus</i>	Δασότρυγας	WV, PM	x	
124	175	<i>Tringa glareola</i>	Λασπότρυγας	PM	x	
125	177	<i>Actitis hypoleucos</i>	Ποταμότρυγας	PM, sv	x	
126	179	<i>Arenaria interpres</i>	Χαλικοκυλιστής	PM	x	
127	187	<i>Larus melanocephalus</i>	Μαυροκέφαλος γλάρος	r, PLM*, pm*	x	
128	189	<i>Larus minutus</i>	Νανόγλαρος	PM, wv	x	
129	190	<i>Larus ridibundus</i>	Καστανοκεφαλόγλαρος	WV, r	x	
130	191	<i>Larus genei</i>	Λεπτόραμφος γλάρος	WV, PM, r	x	
131	192	<i>Larus audouinii</i>	Αγαιόγλαρος	r	x	
132	193	<i>Larus canus</i>	Θυελλόγλαρος	WV	x	
133	194	<i>Larus fuscus</i>	Μελανόγλαρος	pm, wv	x	
134	200	<i>Gelochelidon nilotica</i>	Γελογάρωνο	sv, pm	x	
135	201	<i>Sterna caspia</i>	Καρατζάς	nbv, r?	x	
136	203	<i>Sterna sadvicensis</i>	Χειμωνόγλαρο	WV, PM, r	x	
137	204	<i>Sterna hirundo</i>	Ποταμογάρωνο	SV, PM	x	
138	207	<i>Sterna albifrons</i>	Νανογάρωνο	SV, PM	x	
139	208	<i>Chlidonias hybridus</i>	Μουστακογάρωνο	PM, sv	x	
140	209	<i>Chlidonias niger</i>	Μαυρογάρωνο	PM, sv	x	
141	210	<i>Chlidonias leucopterus</i>	Αργυρογάρωνο	PM	x	

α/α	α/α Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	Ελληνική ονομασία	Καθεστώς παρουσίας	Είδη χαρακτηρισμού	Είδη οριοθέτησης
142	214	<i>Columba oenas</i>	Φασσοπερίστερο	wv, r		x
143	215	<i>Columba palumbus</i>	Φάσσα	R, WV*	x	
144	217	<i>Streptopelia turtur</i>	Τρυγόνι	SV, PM	x	
145	220	<i>Clamator glandarius</i>	Κισσόκουκος	sv, pm		x
146	223	<i>Otus scops</i>	Γκιώνης	PLM		x
147	224	<i>Bubo bubo</i>	Μπούφος	r	x	
148	229	<i>Asio flammeus</i>	Βαλτόμπουφος	wv, pm, r?	x	
149	231	<i>Caprimulgus europaeus</i>	Γιδοβύζι	SV		x
150	232	<i>Apus apus</i>	Σταχάρα	SV, PM	x	
151	234	<i>Apus melba</i>	Σκεπαρνάς	SV, PM	x	
152	237	<i>Alcedo atthis</i>	Αλκούνα	WV, r		x
153	240	<i>Merops apiaster</i>	Μελισσοφάγος	SV, PM	x	
154	241	<i>Coracias garrulus</i>	Χαλκοκουρούνα	sv, pm	x	
155	243	<i>Jynx torquilla</i>	Στραβολαίμης	PM, sv*, wv*		x
156	244	<i>Picus canus</i>	Σταχτοσικλιτάρα	r	x	
157	246	<i>Dryocopus martius</i>	Μαυροσικλιτάρα	r	x	
158	248	<i>Dendrocopos syriacus</i>	Βαλκανοσικλητάρα	R	x	
159	249	<i>Dendrocopos medius</i>	Μεσοσικλιτάρα	R	x	
160	250	<i>Dendrocopos leucotos</i>	Λευκονώτης	r	x	
161	252	<i>Picoides tridactylus</i>	Τριδάχτυλος	r	x	
162	254	<i>Melanocorypha calandra</i>	Γαλιάντρα	R, pm*		x
163	258	<i>Calandrella brachydactyla</i>	Μικρογαλιάντρα	SV, PM		x
164	260	<i>Lullula arborea</i>	Δενδροσταρήθρα	R		x
165	261	<i>Alauda arvensis</i>	Σταρήθρα	WV, R	x	
166	263	<i>Riparia riparia</i>	Ορθοχελιδόνο	PM, SV	x	
167	265	<i>Hirundo rustica</i>	Χελιδόνι	SV, PM	x	
168	267	<i>Delichon urbica</i>	Σπιτοχελιδόνο	SV	x	
169	269	<i>Anthus campestris</i>	Χαμοκελάδα	sv		x
170	274	<i>Motacilla flava</i>	Κιτρινοσουσουράδα	SV, PM	x	
171	290	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	Κοκκινούρης	PM, sv		x
172	294	<i>Oenanthe isabellina</i>	Αμμοπετροκλής	sv		x
173	297	<i>Oenanthe hispanica</i>	Ασπροκόλα	SV		x
174	302	<i>Monticola saxatilis</i>	Πετροκότσυφας	SV, PM		x
175	305	<i>Turdus torquatus</i>	Χιονότσιγλα	r, pm, wv		x
176	317	<i>Acrocephalus melanopogon</i>	Μουστακοποταμίδα	WV, r		x
177	324	<i>Hippolais pallida</i>	Ωχροστριτίδα	SV		x
178	326	<i>Hippolais olivetorum</i>	Λιοστριτίδα	sv	x	
179	334	<i>Sylvia rueppelli</i>	Μουστακοτσιροβάκος	SV	x	
180	335	<i>Sylvia hortensis</i>	Δενδροτσιροβάκος	sv		x
181	336	<i>Sylvia nisoria</i>	Ψαλτοτσιροβάκος	pm, sv	X	
182	351	<i>Muscicapa striata</i>	Μυγοχάφτης	PM, SV		x
183	352	<i>Ficedula parva</i>	Νανομυγοχάφτης	pm, sv	x	
184	353	<i>Ficedula semitorquata</i>	Δρυομυγοχάφτης	SV, PM	x	
185	354	<i>Ficedula albicollis</i>	Κρικομυγοχάφτης	PM		x
186	365	<i>Sitta krueperi</i>	Τουρκοτσιροπανάκος	r	x	
187	372	<i>Oriolus oriolus</i>	Συκοφάγος	SV, PM	x	
188	374	<i>Lanius collurio</i>	Αετομάχος	SV, PM		x
189	375	<i>Lanius minor</i>	Γαϊδουροκεφαλάς	sv, pm	x	

α/α	α/α Πιν. Ι	Επιστημονική ονομασία	Ελληνική ονομασία	Καθεστώς παρουσίας	Είδη χαρακτηρισμού	Είδη οριοθέτησης
190	376	<i>Lanius excubitor</i>	Διπλοκεφαλός	wv		x
191	377	<i>Lanius senator</i>	Κοκκινοκεφαλός	SV		x
192	378	<i>Lanius nubicus</i>	Παρδαλοκεφαλός	sv		x
193	383	<i>Pyrhocorax pyrrhocorax</i>	Κοκκινοκαλιακούδα	γ	x	
194	392	<i>Passer hispaniolensis</i>	Χωραφοσπουργίτης	R, SV	x	
195	414	<i>Emberiza cineracea</i>	Σμυρνοσίχλονο	sv	x	
196	415	<i>Emberiza hortulana</i>	Βλάχος	SV	x	
197	416	<i>Emberiza caesia</i>	Σκουρόβλαχος	SV	x	
198	421	<i>Emberiza melanocephala</i>	Αμπελουργός	SV		x

Υπόμνημα:

R (resident): είδος που απαντά όλο το έτος (και αναπαράγεται)

PLM (partial migrant): μερικώς μεταναστευτικό είδος

SV (summer visitor): καλοκαιρινός επισκέπτης (αναπαράγεται)

PM (passage migrant): περαστικό κατά τη μετανάστευση είδος

NBV (non-breeding visitor): μη αναπαραγόμενο επισκέπτης

WV (winter visitor): χειμερινός επισκέπτης

(Για όλα τα παραπάνω οι κεφαλαίοι χαρακτήρες δηλώνουν ότι το είδος είναι κοινό, ενώ οι πεζοί ότι το είδος σπανίζει).

Acc (Accidental): τυχαία εμφανιζόμενο

Ext (Extinct): έχει εξαφανισθεί

Int (Introduced): έχει εισαχθεί

FBr (Formerly breeding): αναπαραγόταν στο παρελθόν αλλά όχι πια

* Είδη των οποίων το καθεστώς παρουσίας τους στην Ελλάδα τροποποιήθηκε, βάσει νεότερων δεδομένων, από τους συγγραφείς της παρούσας μελέτης

3. ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ ΖΕΠ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 Κριτήρια επιλογής υποψήφιων ΖΕΠ στην Ελλάδα

Με βάση όσα αναφέρθηκαν στο Κεφάλαιο 1 προκύπτει ότι, η υιοθέτηση των κριτηρίων C του BirdLife International, όπως αυτά παρουσιάζονται στην έκδοση της επικαιροποίησης των IBA (Heath & Evans 2000, εφεξής IBA 2000), αποτελεί τη βέλτιστη επιλογή προκειμένου να εξασφαλισθεί η πλήρης εναρμόνιση της χώρας προς τις απαιτήσεις της Οδηγίας των πτηνών αλλά και τη νομολογία του ΔΕΚ. Σε περίπτωση υιοθέτησης νέων ή τροποποίησης των υφιστάμενων κριτηρίων, εκτιμάται ότι θα δημιουργηθεί κατάλογος υποψήφιων περιοχών διαφορετικός από εκείνον του IBA 2000. Τα κριτήρια αυτά, τα οποία θα υποβληθούν και προς το ΔΕΚ, θα πρέπει να είναι επιστημονικώς τεκμηριωμένα και έγκυρα. Για να γίνει όμως κάτι τέτοιο απαιτείται συστηματική και συντονισμένη έρευνα για τουλάχιστον τρία έτη, χρονικός ορίζοντας που ξεφεύγει κατά πολύ από τα πλαίσια του υφιστάμενου σχεδιασμού των αρμοδίων υπηρεσιών.

Κρίνεται, συνεπώς, σκόπιμο να υιοθετηθούν από την Ελλάδα κριτήρια που να συμπεριλαμβάνουν ή να είναι όμοια με τα κριτήρια C1 έως C6, προκειμένου να επιλεγούν για να χαρακτηρισθούν ως ΖΕΠ οι πλέον κατάλληλες περιοχές σε αριθμό και έκταση. Τα κριτήρια C έχουν άμεση σχέση με τις προβλέψεις του Άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ και, επομένως, η υιοθέτηση από τη χώρα μας κριτηρίων πλήρως εναρμονισμένων με αυτά καλύπτει στο μέγιστο βαθμό τις απαιτήσεις των παραγράφων 1 και 2 του Άρθρου 4 της Οδηγίας. Συγκεκριμένα, τα κριτήρια C1, C2, C5 και C6 καλύπτουν τις απαιτήσεις της παραγράφου 1 του Άρθρου 4, διότι επιτυγχάνουν την αναγνώριση των σημαντικών περιοχών για τα είδη του Παραρτήματος I, όπως απαιτείται από το συγκεκριμένο άρθρο. Τα κριτήρια C3, C4, και C5, καλύπτουν τις απαιτήσεις της παραγράφου 2 του Άρθρου 4 η οποία αναφέρεται στα αποδημητικά είδη.

Από την ανασκόπηση της διεθνούς εμπειρίας (βλ. Κεφάλαιο 1) προκύπτει ότι χώρες όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Ολλανδία και η Λιθουανία έχουν υιοθετήσει κριτήρια τα οποία εναρμονίζονται με τα κριτήρια C1 έως C6 και είτε βρίσκονται σε πλήρη αντιστοιχία με αυτά (περίπτωση Λιθουανίας) είτε τα απλουστεύουν, δημιουργώντας ευρύτερα κριτήρια καθένα από τα οποία συμπεριλαμβάνει περισσότερα από ένα κριτήρια C. Τα κριτήρια C1 έως C3 υιοθετούνται από όλες τις χώρες αφού από την Οδηγία είναι προφανές ότι υπάρχει υποχρέωση χαρακτηρισμού περιοχών α) για τα παγκοσμίως απειλούμενα είδη, β) για τα είδη που απειλούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, και γ) για τα μη απειλούμενα μεταναστευτικά είδη τα οποία διέρχονται σε σημαντικούς πληθυσμούς από μία χώρα. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα γνωρίσματα της ορνιθοπανίδας μιας χώρας δεν δικαιολογούν την υιοθέτηση κάποιων από τα κριτήρια C (όπως για παράδειγμα τα C4 και C5 που αφορούν μεγάλες μεταναστευτικές συναθροίσεις και μεταναστευτικά περάσματα), τότε αυτά τα κριτήρια μπορούν να παραλείπονται, αφού δεν έχουν εφαρμογή. Για το λόγο αυτό η Ολλανδία δεν έχει περιλάβει κριτήριο για μεταναστευτικά περάσματα και συναθροίσεις υδροβίων ειδών, ενώ η Μεγάλη Βρετανία δεν περιλαμβάνει κριτήριο για τα μεταναστευτικά περάσματα.

Σε αντίθεση με τις ανωτέρω χώρες, στην Ελλάδα υπάρχουν σημαντικά μεταναστευτικά περάσματα για αρκετά είδη πτηνών (π.χ. Αντικύθηρα για αρπακτικά). Είναι, μάλιστα, πιθανόν να αποδειχθεί μελλοντικά ότι συγκεκριμένες περιοχές έχουν ιδιαίτερη αξία ως μεταναστευτικά περάσματα για στρουθιόμορφα είδη. Η Ελλάδα είναι επίσης σημαντική και για συναθροίσεις υδροβίων μεταναστευτικών πτηνών καθώς, ιδιαίτερα το χειμώνα, αυτά συναθροίζονται σε κάποιους από τους μεγάλους ελληνικούς υγροτόπους όπως ο Αμβρακικός Κόλπος και η Λίμνη Κερκίνη. Επομένως, κρίνεται σκόπιμο να υιοθετηθούν κριτήρια και για τις δύο περιπτώσεις (μεταναστευτικά περάσματα και συναθροίσεις). Ειδικότερα στο κριτήριο για τα μεταναστευτικά περάσματα κρίνεται σκόπιμο να υπάρχει μνεία και σε σημαντικούς πληθυσμούς στρουθιόμορφων πτηνών (το όριο των 500.000 ατόμων χρησιμοποιείται διεθνώς για μεταναστευτικά περάσματα στρουθιόμορφων).

Σημαντικό επίσης είναι το κριτήριο C6 που αφορά στην επιλογή των 5 σημαντικότερων περιοχών για κάθε είδος χαρακτηρισμού, σε κάθε ευρωπαϊκή περιφέρεια. Το κριτήριο αυτό σχετίζεται με τη συνεκτικότητα του δικτύου των ΖΕΠ.

Στην Ελλάδα, αυτό το κριτήριο προτείνεται να εφαρμοσθεί σε τρεις ευρείες γεωγραφικές ενότητες, με βάση το πρώτο αριθμητικό ψηφίο της κατάταξης NUTS, δηλαδή,

1. *Βόρεια Ελλάδα (GR1)*. Περιλαμβάνει: Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (GR11), Κεντρική Μακεδονία (GR12), Δυτική Μακεδονία (GR13) και Θεσσαλία (GR14) (συνολικά περίπου 57.000 km²).
2. *Δυτική, κεντρική και νότια Ελλάδα (GR2 και GR3)*. Περιλαμβάνει: Ήπειρο (GR21), Ιόνια Νησιά (GR22), Δυτική Ελλάδα (GR23), Στερεά Ελλάδα (GR24), Πελοπόννησο (GR25) και Αττική (GR3) (συνολικά περίπου 58.000 km²).
3. *περιοχή Αιγαίου Πελάγους και Κρήτης (GR4)*. Περιλαμβάνει: Βόρειο Αιγαίο (GR41), Νότιο Αιγαίο (GR42) και Κρήτη (GR43) (συνολικά περίπου 17.000 km²).

Η συγκεκριμένη κατάταξη των περιφερειών ακολουθήθηκε και στο IBA 2000. Το μικρότερο μέγεθος της νησιωτικής περιφέρειας δικαιολογείται από την ύπαρξη της περιβάλλουσας θαλάσσιας έκτασης, η οποία, σε πολλές περιπτώσεις, αποτελεί ενδιαίτημα τροφοληψίας και καταφυγίου για τα είδη χαρακτηρισμού.

Συνοψίζοντας τα ανωτέρω, τα κριτήρια τα οποία κρίνεται σκόπιμο να υιοθετηθούν από την Ελλάδα παρουσιάζονται στον πίνακα 3.1. ενώ περαιτέρω επεξήγηση αυτών παρουσιάζεται σε συνέχεια του πίνακα.

Πίνακας 3.1. Κριτήρια χαρακτηρισμού ΖΕΠ τα οποία προτείνεται να υιοθετηθούν από την Ελλάδα.

α/α	Κριτήρια	Σχέση με Κριτήρια IBA 2000
1	Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση σημαντικούς πληθυσμούς παγκοσμίως απειλούμενων ειδών, οποιαδήποτε εποχή του έτους.	C1
2	Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού ή του συνολικού πληθυσμού στην Ε.Ε., είδους του Παραρτήματος I, οποιαδήποτε εποχή του έτους.	C2
3	Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού ενός αποδημητικού είδους που δεν περιλαμβάνεται στο Παράρτημα I, οποιαδήποτε εποχή του έτους.	C3
4	Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΙ ΣΕ ΤΑΚΤΙΚΗ ΒΑΣΗ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ 20.000 ΆΤΟΜΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΥΔΡΟΒΙΩΝ ΠΤΗΝΩΝ Ή 10.000 ΖΕΥΓΆΡΙΑ ΑΠΟ ΑΠΟΔΗΜΗΤΙΚΆ ΘΑΛΑΣΣΟΠΟΥΛΙΑ, ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΕ ΈΝΑ Ή ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΕΊΔΗ.	C4
5	Η περιοχή θεωρείται ως «σημαντικό μεταναστευτικό πέρασμα» όταν τουλάχιστον 5.000 πελαργοί (<i>Ciconiidae</i>) ή 3.000 άτομα από μεταναστευτικά αρπακτικά (<i>Accipitriformes</i> και <i>Falconiformes</i>) ή γερανούς (<i>Gruidae</i>) ή τουλάχιστον 500.000 στρουθιόμορφα (<i>Passeriformes</i>), διέρχονται τακτικά κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση.	C5
6	Η περιοχή είναι μία από τις πέντε σημαντικότερες για το είδος ή υποείδος χαρακτηρισμού του Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών, στη γεωγραφική περιφέρεια [ακολουθείται η κατηγοριοποίηση α) βόρεια Ελλάδα, β) δυτική κεντρική και νότια Ελλάδα, και γ) νησιωτική Ελλάδα] υποστηρίζοντας σημαντικούς πληθυσμούς του ($\geq 1\%$ του εθνικού πληθυσμού για είδη του Παραρτήματος I ή $\geq 0,1\%$ του βιογεωγραφικού πληθυσμού για τα μεταναστευτικά είδη του ίδιου Παραρτήματος).	C6

Με το πρώτο κριτήριο που είναι ίδιο με το C1 του IBA 2000, αναγνωρίζονται οι σημαντικότερες θέσεις για τα παγκοσμίως απειλούμενα είδη. Συμπεριλαμβάνονται

όλες οι κατηγορίες του Κόκκινου Καταλόγου της IUCN (άμεσα απειλούμενα με εξαφάνιση, κινδυνεύοντα, τρωτά, εξαρτώμενα από τα μέτρα διατήρησης, ανεπαρκώς γνωστά). Τα είδη αυτά κατατάσσονται επίσης στην κατηγορία SPEC 1. Η τακτική παρουσία κάποιου άμεσα απειλούμενου με εξαφάνιση ή κινδυνεύοντος σε παγκόσμιο επίπεδο είδους σε μία περιοχή, μπορεί να αποτελέσει επαρκή λόγο για τον χαρακτηρισμό της ως ΖΕΠ. Τα είδη της κατηγορίας αυτής στην Ευρώπη αλλά και στη χώρα μας είναι το κεφαλούδι (*Oxyura leucocephala*) και η λεπτομούτα (*Numenius tenuirostris*). Για τα είδη των υπόλοιπων κατηγοριών, απαιτείται η παρουσία σε «σημαντικούς πληθυσμούς» σε μία περιοχή για να πληροί η περιοχή αυτή το κριτήριο. Τα πληθυσμιακά όρια που χρησιμοποιούνται για κάθε είδος προκειμένου να καθοριστεί ποιος είναι ο «σημαντικός πληθυσμός», εξαρτώνται από το μέγεθος του ευρωπαϊκού πληθυσμού του, το σωματικό μέγεθος του είδους αλλά και από το εάν πρόκειται για αποικιακό είδος (βλ. και κεφάλαιο 4.2).

Το *δεύτερο κριτήριο* αναφέρεται στα είδη του Παραρτήματος I και είναι ίδιο με το C2 του IBA 2000. Ο προσδιορισμός του «διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού» (flyway population) για τα υδρόβια και παρυδάτια μεταναστευτικά είδη, γίνεται με βάση τις οδηγίες του Wetlands International (Rose and Scott 1994, 1997). Σύμφωνα με τις οδηγίες αυτές για τον καθορισμό της έννοιας του διακριτού πληθυσμού μπορούν να χρησιμοποιούνται οι όροι «γεωγραφική» ή «βιογεωγραφική περιοχή», «βιογεωγραφικός πληθυσμός», «γεωγραφικά όρια όλων των γνωστών διακριτών πληθυσμών ενός είδους ή υποείδους». Οι βιογεωγραφικές αυτές περιοχές διαφέρουν από είδος σε είδος, αφού τα όριά τους προσδιορίζονται από την γεωγραφική κατανομή κάθε είδους. Επίσης, το πληθυσμιακό όριο που χρησιμοποιείται για τη μεταναστευτική διαδρομή ενός είδους μπορεί να μεταβάλλεται εποχιακά (δηλαδή, για είδη που δεν ακολουθούν ταυτόσημες διαδρομές από και προς τις περιοχές αναπαραγωγής, μπορεί να χρησιμοποιείται διαφορετικό όριο για την εαρινή από ότι για τη φθινοπωρινή μετανάστευση).

Το *τρίτο κριτήριο* αφορά στα αποδημητικά μη απειλούμενα είδη και είναι ίδιο με το C3 του IBA 2000, καλύπτοντας την πλειονότητα των υγροτόπων διεθνούς σημασίας (όπως αυτοί αναγνωρίζονται με βάση το κριτήριο 6, πρώην 3c της Σύμβασης Ραμσάρ). Ο προσδιορισμός του όρου «μεταναστευτική οδός» γίνεται με τον τρόπο που περιγράφηκε στο κριτήριο C2.

Το *τέταρτο κριτήριο* εφαρμόζεται για την αναγνώριση περιοχών που φιλοξενούν σημαντικές συναθροίσεις πουλιών και είναι ίδιο με το C4 του IBA 2000. Με το κριτήριο αυτό αναγνωρίζονται οι διεθνούς σημασίας υγρότοποι για τους οποίους ισχύει το κριτήριο 5 της Σύμβασης Ραμσάρ. Οι υγρότοποι που χαρακτηρίζονται ως διεθνούς σημασίας με βάση το συγκεκριμένο κριτήριο θα πρέπει να αποτελούν μια ενιαία οικολογική ενότητα και μπορούν να συνιστώνται είτε από μία μεγάλη υγροτοπική έκταση είτε να αποτελούν σύμπλεγμα πολλών μικρότερων υγροτοπικών εκτάσεων. Όπου υπάρχει δυνατότητα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το συνολικό άθροισμα των πληθυσμών των υδρόβιων ειδών σε μια περιοχή, εντός μιας περιόδου (π.χ. διαχείμαση), ώστε να συνυπολογίζονται οι διακυμάνσεις που οφείλονται σε τοπικές ή ευρύτερες μετακινήσεις πληθυσμών μέσα στην ίδια περίοδο (π.χ. εξαιτίας καιρικών φαινομένων). Για τον ορισμό των υδρόβιων ειδών υιοθετείται η προσέγγιση της Σύμβασης Ραμσάρ, σύμφωνα με την οποία ως υδρόβια είδη (waterbirds) θεωρούνται «τα είδη πτηνών που εξαρτώνται οικολογικά από τους υγροτόπους». Με βάση τον ορισμό αυτό στην κατηγορία των υδρόβιων περιλαμβάνονται όλα τα υγροτοπικά είδη, δηλαδή οι τάξεις Gaviiformes, Podicipediformes, Pelecaniformes, Ciconiiformes, Phoenicopteriformes, Anseriformes, Gruiformes, Charadriiformes καθώς και τα σχετιζόμενα με υγροτόπους αρπακτικά των τάξεων Accipitriformes, Falconiformes.

Το *πέμπτο κριτήριο* αφορά στην αναγνώριση σημαντικών μεταναστευτικών περασμάτων και περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις του C5 του IBA 2000, ενώ έχει μια επιπρόσθετη πρόβλεψη για την αναγνώριση σημαντικών περασμάτων για τα στρουθιόμορφα είδη. Με το συγκεκριμένο κριτήριο αναγνωρίζονται περιοχές συνάθροισης διερχόμενων μεταναστευτικών ειδών και σημαντικοί σταθμοί μετανάστευσης και θέσεις κουρνιάσματος που χρησιμοποιούνται από μεγάλους αριθμούς διερχόμενων μεταναστευτικών ειδών. Επιλέγονται περιοχές που μπορεί να μη συγκεντρώνουν εντυπωσιακούς αριθμούς πουλιών σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, συνολικά όμως μπορεί να συγκεντρώσουν υψηλούς αριθμούς ατόμων μέσα σε μία μεταναστευτική περίοδο. Με την προσθήκη της πρόβλεψης χαρακτηρισμού και των περιοχών από τις οποίες διέρχονται τουλάχιστον 500.000 άτομα στρουθιόμορφων, υιοθετείται ένα διεθνές κριτήριο χαρακτηρισμού σημαντικών μεταναστευτικών περασμάτων, το οποίο εκτιμάται ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη

χώρα μας για τον χαρακτηρισμό ως ΖΕΠ ιδιαίτερα σημαντικών για τα μεταναστευτικά είδη περιοχών, όπως τα νησιά Αντικύθηρα, Κύθηρα και Στροφάδια.

Με το *έκτο κριτήριο*, το οποίο είναι ίδιο με το C6 του IBA 2000, επιδιώκεται η κάλυψη της υποχρέωσης για διασφάλιση της συνεκτικότητας του δικτύου των ΖΕΠ. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις δεν θα είναι δυνατή η αναγνώριση πέντε περιοχών σε μια γεωγραφική περιφέρεια για κάποιο είδος. Αυτό συμβαίνει διότι ορισμένα είδη έχουν είτε μικρό πληθυσμό είτε περιορισμένη κατανομή σε ορισμένα μόνο τμήματα της χώρας ή είναι είδη με χαμηλές πυκνότητες και ευρεία διασπορά, με συνέπεια να μην μπορούν να αναγνωρισθούν συγκεκριμένες περιοχές με υψηλότερες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις. Σε ορισμένες άλλες, εξαιρετικές, περιπτώσεις (π.χ. για είδη με περιορισμένη παγκόσμια κατανομή, σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού των οποίων βρίσκεται στη χώρα μας, με συνέπεια η κάλυψη με βάση τα άλλα κριτήρια να κρίνεται ανεπαρκής), το ανώτερο όριο των πέντε περιοχών ανά περιφέρεια μπορεί να αυξάνεται.

Οι περιοχές που θα επιλεγούν με βάση το έκτο κριτήριο, θα πρέπει να υποστηρίζουν σημαντικό πληθυσμό του είδους ή υποείδους αναφοράς. Αυτή η επιπρόσθετη προϋπόθεση είναι απαραίτητη προκειμένου να εξαιρούνται περιοχές μη τακτικής παρουσίας ή με πολύ μικρούς πληθυσμούς (προτείνεται η χρήση του ορίου 1% του εθνικού αναπαραγόμενου πληθυσμού ή του 0,1% του βιογεωγραφικού πληθυσμού). Εξαιρούνται επίσης περιοχές που υποστηρίζουν αποδεδειγμένα μη βιώσιμους πληθυσμούς.

Για την ορθότερη εφαρμογή των κριτηρίων, και ειδικότερα του κριτηρίου C6, προτείνεται να υιοθετηθούν κάποιες από τις οδηγίες επιλογής περιοχών που εφαρμόζονται στη Μεγάλη Βρετανία και στην Ολλανδία. Με τις οδηγίες αυτές προσδιορίζονται λεπτομερέστερα τα γνωρίσματα των προς χαρακτηρισμό περιοχών, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες θα πρέπει να γίνει ιεράρχηση των καλύτερων περιοχών, από έναν ευρύτερο κατάλογο ισοδύναμων υποψηφίων. Συγκεκριμένα, κρίνεται σκόπιμο να υιοθετηθούν οι ακόλουθες οδηγίες:

1. *Περιοχές που υποστηρίζουν πολλά είδη:* Επιλέγονται οι περιοχές που υποστηρίζουν τους μεγαλύτερους αριθμούς ειδών του Άρθρου 4 της Οδηγίας των πτηνών.

2. *Επαρκής έκταση και κατάλληλη διαχειριστική κατάσταση:* Επιλέγονται περιοχές με επαρκή έκταση για τη διατήρηση των ειδών χαρακτηρισμού και οι οποίες είναι προστατευόμενες ή υπό προστασία φυσικές περιοχές, με ή χωρίς περιφερειακή ζώνη, ή αποτελούν περιοχές οι οποίες μπορούν να υποστούν διαχείριση με σκοπό τη διατήρηση της φύσης.
3. *Μέγεθος (και πυκνότητα) πληθυσμού:* Επιλέγονται οι περιοχές που φιλοξενούν ή υποστηρίζουν μεγαλύτερους πληθυσμούς (ή φιλοξενούν ή υποστηρίζουν μεγαλύτερες πυκνότητες ατόμων).
4. *Περιοχή εξάπλωσης του είδους:* Επιλέγονται περιοχές οι οποίες επιτρέπουν τη μέγιστη δυνατή γεωγραφική κάλυψη του εύρους της εξάπλωσης του συγκεκριμένου είδους.
5. *Επιτυχία αναπαραγωγής:* Επιλέγονται οι περιοχές στις οποίες το συγκεκριμένο είδος χαρακτηρισμού έχει υψηλότερη επιτυχία αναπαραγωγής.
6. *Ιστορικό παρουσίας:* Επιλέγονται οι περιοχές στις οποίες το είδος χαρακτηρισμού έχει πιο μακρόχρονη παρουσία.
7. *Φυσικότητα:* Επιλέγονται περιοχές που διαθέτουν φυσικά ή ημι-φυσικά ενδιαιτήματα.

Δεν θεωρείται σκόπιμη η υιοθέτηση του κριτηρίου C7 του BirdLife International στα προτεινόμενα εθνικά κριτήρια, λόγω της ελαστικότητάς του (βλ.υποκεφάλαιο 1.4.2.για την περιγραφή του C7). Το συγκεκριμένο κριτήριο έχει χρησιμοποιηθεί παλαιότερα από το BirdLife International για να περιληφθούν στο δίκτυο των IBA, ήδη θεσμοθετημένες ΖΕΠ ή περιοχές που είχαν ήδη επιλεγεί ως υποψήφιες ΖΕΠ και οι οποίες δεν πληρούσαν κάποια από τα κριτήρια C1 έως C6. Στη χώρα μας δεν υπάρχουν στην παρούσα φάση, ούτε εκτιμάται ότι θα υπάρξουν στο μέλλον, τέτοιες περιοχές για τις οποίες θα χρειαστεί να εφαρμοσθεί ένα τόσο ελαστικό κριτήριο. Αντιθέτως, η χρήση μόνο των ανωτέρω επτά συγκεκριμένων κριτηρίων, εναρμονίζεται με τη διεθνή πρακτική, χωρίς να επιτρέπει παρεκκλίσεις και παρερμηνείες.

3.2. Κατευθύνσεις οριοθέτησης υποψήφιων ΖΕΠ στην Ελλάδα

Για την οριοθέτηση των υποψήφιων ΖΕΠ προτείνεται να ακολουθηθεί η διεθνής εμπειρία όπως περιγράφηκε στο υποκεφάλαιο 1.5, δηλαδή οι κατευθύνσεις που έχουν υιοθετήσει το BirdLife International, τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης Ραμσάρ, η Μεγάλη Βρετανία και η Ολλανδία.

Με βάση την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, είναι σαφές ότι τα όρια των ΖΕΠ πρέπει να χαράσσονται ώστε να καλύπτονται επαρκώς οι οικολογικές απαιτήσεις των ειδών για τα οποία γίνεται ο χαρακτηρισμός της ΖΕΠ. Επομένως, στη ΖΕΠ πρέπει να περιλαμβάνονται τα κρίσιμα ενδιαίτηματα συγκεκριμένων ειδών χαρακτηρισμού, όπως αυτά προκύπτουν με βάση τη χρήση που κάνουν στη ΖΕΠ τα είδη αυτά.

Κρίσιμα ενδιαίτηματα των ειδών χαρακτηρισμού είναι τα ενδιαίτηματα:

- αναπαραγωγής (φωλεοποίησης)
- καταφυγίου
- τροφοληψίας
- αλλαγής φτερώματος (πετερόρροιας)
- στάθμευσης κατά τη μετανάστευση
- διαχείμασης

Κάθε υποψήφια προς επιλογή περιοχή θα πρέπει κατά το δυνατόν:

1. Να έχει διακριτό χαρακτήρα σε σχέση με την περιβάλλουσα περιοχή, με βάση τα ενδιαίτηματα ή/και την ορνιθολογική της σημασία και να μπορεί να προσδιορισθεί και αναγνωρισθεί ως ανεξάρτητη οντότητα.
2. Να είναι από μόνη της ή σε συνδυασμό με άλλες περιοχές επαρκής για την κάλυψη των αναγκών των ειδών για τα οποία θεωρείται σημαντική και τα οποία την χρησιμοποιούν και για όσο καιρό βρίσκονται εκεί. Κατά την οριοθέτηση της περιοχής θα πρέπει να συνεκτιμάται η πρόβλεψη της παραγράφου 2 του Άρθρου 4 της Οδηγίας των πτηνών, για λήψη ειδικών μέτρων στις περιοχές αναπαραγωγής, πετερόρροιας, διαχείμασης και στάθμευσης κατά τη μετανάστευση για τα μεταναστευτικά είδη, διασφαλίζοντας ότι, τα όρια κάθε ΖΕΠ προσδιορίζονται έτσι ώστε εντός της

να περιλαμβάνεται έκταση επαρκής για την κάλυψη των αναγκών διατήρησης κάθε είδους ενδιαφέροντος, κατά την εποχή ή τις εποχές του έτους και για τους συγκεκριμένους σκοπούς (δηλαδή αναπαραγωγή, πτερόρροια κ.λπ), για τους οποίους διερευνάται ο χαρακτηρισμός της περιοχής.

3. Κατά τη χάραξη των ορίων της, να συνυπολογίζεται η ύπαρξη προστατευόμενης ή υπό προστασία φυσικής περιοχής, με ή χωρίς περιφερειακή ζώνη, ή περιοχής που να μπορεί να υποστεί διαχείριση με σκοπό τη διατήρηση της φύσης. Δεδομένου ότι στην Ελλάδα πολλές υποψήφιας περιοχές βρίσκονται κοντά ή σχετίζονται με άλλο τρόπο με προτεινόμενους ΤΚΣ, σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, θα πρέπει τα όρια των τελευταίων να λαμβάνονται υπόψη.

Τα ανωτέρω γνωρίσματα δεν ισχύουν για περιοχές «μεταναστευτικά περάσματα», όπου μεγάλοι αριθμοί μεταναστευτικών ειδών εμφανίζονται λόγω της γεωγραφικής θέσης ή των φυσιογραφικών χαρακτηριστικών της περιοχής.

Συνοπώς,

Το πρώτο βήμα κατά την οριοθέτηση μιας υποψήφιας ΖΕΠ αφορά στον καθορισμό της απαραίτητης έκτασης για την κάλυψη των αναγκών, σε ενδιαιτήματα, του είδους ή των ειδών για τα οποία η περιοχή θα χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ.

Οι επιστημονικές αυτές εκτιμήσεις λαμβάνουν υπόψη τις οικολογικές απαιτήσεις των ειδών (από τη βιβλιογραφία ή από παρατηρήσεις στην περιοχή) αλλά και τα ίδια τα γνωρίσματα της εξεταζόμενης περιοχής (π.χ. φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων της). Απαιτείται, επομένως, η κατά το δυνατόν πληρέστερη γνώση της πληθυσμιακής κατάστασης και κατανομής των ειδών χαρακτηρισμού στην εξεταζόμενη περιοχή. Στις περιπτώσεις που η υφιστάμενη γνώση για την περιοχή κρίνεται ελλιπής, θα πρέπει να διεξάγεται έρευνα πεδίου.

Για τη διασφάλιση της συνεκτικότητας του δικτύου των ΖΕΠ, κατά την εκτίμηση της έκτασης κάθε υποψήφιας ΖΕΠ, μπορούν να λαμβάνονται υπόψη (χωρίς ωστόσο να είναι υποχρεωτικό) οι απαιτήσεις σε ενδιαιτήματα και εκείνων των ειδών χαρακτηρισμού τα οποία απαντούν στην περιοχή, όχι όμως σε πληθυσμούς που να

δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό της περιοχής ως ΖΕΠ με βάση τα είδη αυτά. Έτσι, για κάθε επιμέρους ΖΕΠ μπορεί να δημιουργούνται δύο «τοπικοί» κατάλογοι ειδών οι οποίοι θα αποτελούν την «ταυτότητά» της: α) ο «τοπικός κατάλογος ειδών χαρακτηρισμού» και β) ο «τοπικός κατάλογος ειδών οριοθέτησης». Ο τοπικός κατάλογος ειδών χαρακτηρισμού θα περιλαμβάνει εκείνα τα είδη χαρακτηρισμού του εθνικού καταλόγου (Πίνακας 2.1.) τα οποία πληρούν τουλάχιστον ένα από τα έξι κριτήρια στην περιοχή. Ο τοπικός κατάλογος ειδών οριοθέτησης θα περιλαμβάνει είδη από τις ακόλουθες ομάδες ειδών:

- 1) Είδη χαρακτηρισμού του εθνικού καταλόγου (Πίνακας 2.1.) τα οποία απαντούν στην περιοχή, όχι όμως σε πληθυσμούς που να δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό της περιοχής ως ΖΕΠ με βάση τα είδη αυτά.
- 2) Είδη ευρείας εξάπλωσης του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στον εθνικό κατάλογο των «ειδών χαρακτηρισμού» (Πίνακας 2.1.) επειδή θεωρείται ότι εξαιτίας της ευρείας διασποράς τους, δεν μπορεί να προστατευθούν αποτελεσματικά εντός συγκεκριμένων και μόνο περιοχών.
- 3) Είδη που θεωρούνται απειλούμενα στη χώρα μας και περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο, τα οποία όμως δεν περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τα ακόλουθα έξι είδη: *Falco cherrug*, *Columba oenas*, *Glaucidium glandarius*, *Oenanthe isabellina*, *Turdus torquatus*, και *Lanius nubicus*.

Οι ανάγκες των «ειδών οριοθέτησης» μιας ΖΕΠ μπορούν να λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό των ορίων της, χωρίς όμως αυτό να είναι υποχρεωτικό, όταν τα είδη αυτά απαντούν σε «σημαντικούς πληθυσμούς». Τα είδη αυτά μπορούν να χρησιμοποιούνται κατά την οριοθέτηση της περιοχής επειδή θεωρείται ότι, η συνεκτικότητα του δικτύου των ΖΕΠ αυξάνει όταν τα όρια των περιοχών επιλέγονται όχι μόνο με βάση τα είδη που πληρούν τις προϋποθέσεις χαρακτηρισμού τους αλλά και με άλλα είδη της Οδηγίας, τα οποία χρησιμοποιούν την περιοχή σε «αξιόλογους αριθμούς». Αξιόλογοι θεωρούνται οι πληθυσμοί των ειδών αυτών όταν συνιστούν τουλάχιστον το 1% του εθνικού αναπαραγόμενου πληθυσμού είδους του

Παραρτήματος Ι ή του Εθνικού Κόκκινου Βιβλίου ή τουλάχιστον το 0,1% του βιογεωγραφικού πληθυσμού ενός αποδημητικού είδους.

Το δεύτερο βήμα κατά την οριοθέτηση μιας υποψήφιας ΖΕΠ είναι ο προσδιορισμός των ορίων της.

Τα όρια θα πρέπει να προσδιορίζονται χρησιμοποιώντας στο μέγιστο δυνατό βαθμό γεωμορφολογικά (π.χ. ακτογραμμή, ποτάμια, κορυφογραμμές) ή άλλα χαρακτηριστικά (π.χ. δρόμοι, μονοπάτια, κανάλια) που εύκολα θα μπορούν να αναγνωριστούν από τους υπεύθυνους για τη διαχείριση της περιοχής. Χρησιμοποιώντας τα γνωρίσματα αυτά μπορεί να προκύψει έκταση, της προς χαρακτηρισμό ΖΕΠ, ελαφρώς μεγαλύτερη από την απολύτως απαραίτητη για να περιλάβει τις πλέον κατάλληλες περιοχές για τα είδη χαρακτηρισμού. Γραμμικά στοιχεία του τοπίου όπως δρόμοι, σιδηροδρομικές γραμμές, ποτάμια ή αρδευτικά κανάλια, μπορούν ακόμη να χρησιμοποιούνται προκειμένου μία μεγάλη σε έκταση περιοχή να διαχωριστεί σε δύο ή περισσότερες περιοχές μικρότερης έκτασης.

Κατά τον καθορισμό των ορίων της υποψήφιας ΖΕΠ θα πρέπει να υιοθετείται διαχειριστική προσέγγιση, δηλαδή, να διασφαλίζεται ότι τα γνωρίσματα της περιοχής που προκύπτει με τα συγκεκριμένα όρια επιτρέπουν τη διαχείρισή της, στην κατάλληλη κλίμακα, ώστε να διατηρηθεί ο οικολογικός της χαρακτήρας. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στη διασφάλιση, κατά το δυνατόν, ότι η εντός των ορίων περιοχή είναι επαρκώς προστατευμένη από οχλούσες δραστηριότητες και συνεπώς, δεν υπάρχουν ασύμβατες χρήσεις (π.χ. οικισμοί, βιομηχανικές περιοχές). Με τη διαχειριστική προσέγγιση επιδιώκεται, να περιλαμβάνονται εντός της ΖΕΠ (εφόσον υπάρχουν εντός της ζώνης των κατάλληλων ενδιαιτημάτων για τα είδη χαρακτηρισμού και οριοθέτησης) προστατευόμενες περιοχές όπως ΤΚΣ (δηλαδή οι μελλοντικές ΕΖΔ του Δικτύου NATURA), Καταφύγια Άγριας Ζωής, αρχαιολογικοί χώροι κ.λπ. Επιδιώκεται, επίσης, κατά τη χάραξη των ορίων της ΖΕΠ να συνεκτιμάται η ύπαρξη άλλων χρήσεων που δεν εξυπηρετούν σκοπούς διατήρησης της φύσης (π.χ. οικισμοί, θεσμοθετημένες χρήσεις όπως ΒΠΠΕ). Αυτό βοηθάει και στον εντοπισμό περιπτώσεων προς εξαίρεση ή ειδική μεταχείριση.

Στο πλαίσιο της υιοθέτησης διαχειριστικής προσέγγισης κατά τον καθορισμό των ορίων μιας ΖΕΠ, σε περιπτώσεις υποψήφιων ΖΕΠ οι οποίες βρίσκονται σε στενή γειτνίαση με ΤΚΣ ή επικαλύπτονται μερικώς από ΤΚΣ, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα όρια και η περιγραφή του υφιστάμενου ΤΚΣ προκειμένου να διευκολύνεται μελλοντικά η ενιαία διαχείριση των περιοχών.

Τα όρια της υπό ένταξη περιοχής πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να επιτρέπουν και να διασφαλίζουν την επιτέλεση των λειτουργιών των οικοσυστημάτων της, οι οποίες κρίνονται απαραίτητες για τη διατήρηση των γνωρισμάτων διεθνούς σημασίας και της οικολογικής ακεραιότητας της περιοχής.

Εάν η έκταση της υποψήφιας ΖΕΠ δεν είναι εφικτό να καλύψει ολόκληρη την επικράτεια ενός είδους (π.χ. κάποιου αρπακτικού ευρείας επικράτειας όπως το όρνιο), ή να υποστηρίξει έναν βιώσιμο (αυτορυθμιζόμενο) πληθυσμό του, τότε θα πρέπει να υιοθετούνται πρόσθετα μέτρα, σχετικά με το είδος και το ενδιαίτημά του, στην ευρύτερη περιοχή (ή στην περιφερειακή ζώνη).

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, γίνονται αποδεκτές ΖΕΠ οι οποίες επιλέγονται για συγκεκριμένα είδη και αποτελούν συσσωματώσεις μικρότερων χωρικών ενοτήτων, (που μπορεί να απέχουν αρκετά η μία από την άλλη) όταν:

1. κάποια στοιχεία της περιοχής συνδέονται οικολογικά λόγω της κοινής χρήσης τους από έναν ενιαίο πληθυσμό (π.χ. μια ομάδα εναλλακτικών θέσεων κουρνιάσματος ή τροφοληψίας, ενός πληθυσμού υδρόβιων πτηνών), ή/και
2. αποτελούσαν παλαιότερα μια συνεχή χωρική ενότητα, η οποία όμως κατακερματίστηκε εξαιτίας ανθρωπογενών αιτιών (π.χ. ένα δάσος βελανιδιάς το οποίο σήμερα έχει μορφή υπολειμματικών συστάδων), ή/και
3. όταν ο αναπαραγόμενος πληθυσμός ενός είδους είναι διάσπαρτος σε μια περιοχή και οι θέσεις φωλιάσματος του διαχωρίζονται, εξαιτίας της παρουσίας άλλων ενδιαιτημάτων, που δεν συνδέονται άμεσα με τη διατήρηση του είδους, τότε αυτές οι ενδιάμεσες ακατάλληλες περιοχές μπορούν να εξαιρούνται από τις χαρακτηριζόμενες ΖΕΠ.

Συνοψίζοντας τα ανωτέρω, κατά τη διαδικασία οριοθέτησης μιας υποψήφιας ΖΕΠ τα όρια επιλέγονται ώστε:

- Να** περιλαμβάνονται εντός τους τα κρίσιμα ενδιαιτήματα των ειδών χαρακτηρισμού, με βάση τις οικολογικές τους απαιτήσεις.
- Να** διασφαλίζουν την οικολογική ακεραιότητα και τις λειτουργίες της ΖΕΠ, προστατεύοντάς την αποτελεσματικά από εξωγενείς απειλές.
- Να** είναι εύκολα αναγνωρίσιμα με βάση φυσιογραφικά χαρακτηριστικά, δρόμους κ.λπ.
- Να** συμβάλλουν στον μέγιστο δυνατό βαθμό στην αποτελεσματική διαχείριση της ΖΕΠ, περιλαμβάνοντας υφιστάμενες προστατευόμενες φυσικές ή άλλες περιοχές [π.χ. ΤΚΣ (τις μελλοντικά ΕΖΔ του Δικτύου NATURA), Καταφύγια Αγριας Ζωής, αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία φυσικού κάλλους].
- Να** λαμβάνεται πρόνοια ώστε να συμπεριλαμβάνονται εντός της ΖΕΠ κατάλληλα ενδιαιτήματα για «είδη οριοθέτησης», εφόσον υπάρχουν τέτοια.

Εκτιμάται ότι, με τις κατευθύνσεις αυτές διασφαλίζεται η βέλτιστη οικολογικά και διαχειριστικά οριοθέτηση των προς χαρακτηρισμό περιοχών, ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνεται η μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας και συνεκτικότητας του δικτύου των ΖΕΠ, προκειμένου να επιτυγχάνονται οι στόχοι της Οδηγίας των πτηνών αλλά και ευρύτερα του Δικτύου NATURA, του οποίου οι ΖΕΠ αποτελούν συστατικό μέρος.

4. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΟΡΙΑ ΕΙΔΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ

4.1. Πληθυσμιακά δεδομένα αναφοράς

Για την εφαρμογή των έξι κριτηρίων που περιγράφηκαν στο Κεφάλαιο 3 είναι απαραίτητος ο καθορισμός συγκεκριμένων πληθυσμιακών ορίων όσο αφορά στα είδη χαρακτηρισμού και οριοθέτησης. Τα πληθυσμιακά αυτά όρια δεν είναι αυθαίρετα, αλλά καθορίζονται σύμφωνα με το σκεπτικό του κάθε κριτηρίου σε σχέση πάντα με τον πληθυσμό κάθε είδους ξεχωριστά, σε παγκόσμιο, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Για να επιτευχθεί αυτό χρησιμοποιήθηκαν τα πιο πρόσφατα διεθνώς αναγνωρισμένα πληθυσμιακά δεδομένα των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης. Περιλήφθηκαν δεδομένα που αφορούν τους πληθυσμούς των ειδών αυτών κατά την αναπαραγωγή, διαχείμαση και μετανάστευση, σε επίπεδο Ελλάδας, Ευρωπαϊκής Ένωσης, βιογεωγραφικών πληθυσμών που χρησιμοποιούν διακριτή μεταναστευτική οδό στην οποία περιλαμβάνεται η χώρα μας, και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκαν δημοσιευμένα δεδομένα από τις ακόλουθες βιβλιογραφικές πηγές:

BirdLife International. 2000. Threatened Birds of the World. Barcelona and Cambridge, UK: Lynx Editions and BirdLife International.

BirdLife International 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK: BirdLife International. (BirdLife Conservation Series No.12).

BirdLife International 2004. Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, The Netherlands: BirdLife International.

Hagemeijer, E.J.M. and M.J. Blair (Editors). 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T & A D Poyser, London.

Scott, D. A. and Rose, P. M. 1996. Atlas of Anatidae populations in Africa and Western Europe. Wageningen, Netherlands: Wetlands International (Wetlands International Publ. No. 41).

Wetlands International 2002. Waterbird Population Estimates - Third Edition, Wetlands International Global Series No. 12, Wageningen, The Netherlands. 226 pp.

Νεότερα δεδομένα χρησιμοποιήθηκαν μόνο για ένα πολύ περιορισμένο αριθμό ειδών για τα οποία υπήρχαν διαθέσιμα δημοσιευμένα στοιχεία και συγκεκριμένα για είδη για τα οποία:

- έχουν εκπονηθεί Διεθνή Σχέδια Δράσης από το BirdLife International (1999, 2002, 2003) (*Haliaeetus albicilla*, *Falco eleonorae*, *Emberiza cineracea*) (Heredia, Rose & Painter 1996).
- έχει σημειωθεί αξιόλογη αλλαγή του πληθυσμού τους, όπως το παγκόσμια απειλούμενο *Chettusia gregaria*, που βάσει νεότερων στοιχείων ο πληθυσμός του έχει συρρικνωθεί σε περίπου 200 ζευγάρια (BirdLife in Europe 2004, Vol 9, No 1)
- έχουν εκπονηθεί μελέτες και υπάρχουν νεότερες εκτιμήσεις, σχετικά με τους αναπαραγόμενους πληθυσμούς τους στην Ελλάδα (*Botaurus stellaris*, *Gyps fulvus*).

Αντίθετα, σε περιπτώσεις ειδών όπως τα *Pelecanus crispus*, *Ciconia nigra*, *Buteo rufinus*, *Falco peregrinus* για τα οποία, από ανεπίσημα δεδομένα προκύπτει αύξηση του πληθυσμού τους τα τελευταία έτη, δεν ενημερώθηκε η εκτίμηση του εθνικού πληθυσμού, αφού τα δεδομένα αυτά είναι δεν έχουν ακόμη δημοσιοποιηθεί από τους φορείς διεξαγωγής των σχετικών ερευνών.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το BirdLife International βρίσκεται κοντά στην ολοκλήρωση της έκδοσης νέων πληθυσμιακών δεδομένων για τις χώρες της Ευρώπης, περιλαμβανομένης και της Ελλάδας με στοιχεία της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας. Όταν εκδοθούν τα νέα αυτά πληθυσμιακά δεδομένα, κι εφόσον υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στον πληθυσμό ορισμένων ειδών χαρακτηρισμού ή οριοθέτησης, θα πρέπει να επανεξεταστούν τα αριθμητικά όρια των κριτηρίων που προέκυψαν από την παρούσα μελέτη.

4.2 Ανάλυση πληθυσμιακών ορίων για κάθε κριτήριο

Για κάθε ένα από τα έξι κριτήρια, τα αριθμητικά όρια των πληθυσμών των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης που θα πρέπει να πληρούνται προκύπτουν από την διαδικασία που περιγράφεται παρακάτω.

Κριτήριο 1. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση σημαντικούς πληθυσμούς παγκοσμίως απειλούμενων ειδών, οποιαδήποτε εποχή του έτους.

Με το πρώτο κριτήριο, αναγνωρίζονται οι περιοχές που διατηρούν σημαντικούς πληθυσμούς από ένα παγκοσμίως απειλούμενο είδος ή άλλο είδος παγκοσμίου ενδιαφέροντος ως προς τη διατήρησή του. Οι όροι «τακτική παρουσία» και «σημαντικός πληθυσμός» που περιέχονται σε αυτό το κριτήριο, στοχεύουν στην εξαίρεση περιπτώσεων α) τυχαίας εμφάνισης ατόμων ενός είδους, β) οριακής παρουσίας και γ) πολύ παλαιών ή ιστορικών καταγραφών. Θα πρέπει όμως να διευκρινιστεί ότι, η τακτική παρουσία περιλαμβάνει και την εποχιακή παρουσία καθώς και την παρουσία ανά μεγαλύτερα διαστήματα, εάν κατάλληλες συνθήκες εμφανίζονται σε μία περιοχή μόνο ανά μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, π.χ. εποχιακοί υγρότοποι σε παρατεταμένες περιόδους ξηρασίας.

Στα είδη του Κριτηρίου 1 περιλαμβάνονται αυτά που έχουν αναγνωριστεί ως άμεσα απειλούμενα με εξαφάνιση (CR), κινδυνεύοντα (EN) και τρωτά (VU), σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διεθνώς αναγνωρισμένα κριτήρια της IUCN (1994) για το παγκόσμιο καθεστώς διατήρησης των ειδών. Περιλαμβάνονται, επίσης, τα είδη που έχουν χαρακτηριστεί ως εξαρτώμενα από τα μέτρα διατήρησης (CD), ανεπαρκώς γνωστά (DD) και σχεδόν απειλούμενα (near threatened-NT). Τα τελευταία είδη, αν και δεν ανήκουν αυστηρά στα παγκοσμίως απειλούμενα είδη, περιλαμβάνονται σε αυτό το κριτήριο διότι κατατάσσονται στις πρώτες προτεραιότητες για την προστασία των πουλιών παγκοσμίως.

Για την κατάταξη των παγκοσμίως απειλούμενων ειδών χρησιμοποιήθηκε η έκδοση με τίτλο «*Threatened Birds of the World*» (BirdLife International 2000). Στην Ελλάδα εμφανίζονται 23 παγκοσμίως απειλούμενα είδη, εκ των οποίων τα επτά δεν χρησιμοποιήθηκαν ως κριτήρια χαρακτηρισμού ΖΕΠ διότι έχουν είτε τυχαία, σποραδική εμφάνιση είτε μη προβλέψιμη διασπορά στην Ελλάδα και, κατά συνέπεια, δεν είναι εφικτός ο χαρακτηρισμός ΖΕΠ για αυτά.

Για τις δύο πρώτες κατηγορίες παγκοσμίως απειλούμενων ειδών [άμεσα απειλούμενων με εξαφάνιση (CR) και κινδυνεύοντων (EN) ειδών], η τακτική παρουσία ενός είδους σε μία περιοχή, θεωρείται επαρκής για τον χαρακτηρισμό της ως Ζώνης Ειδικής Προστασίας, ανεξαρτήτως του μεγέθους του πληθυσμού του είδους. Στην Ελλάδα τέτοια είδη είναι το Κεφαλούδι (*Oxyura leucocephala*) και η Λεπτομούτα (*Numenius tenuirostris*). Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι, με βάση νεότερα στοιχεία (BirdLife International 2004), άλλαξε πρόσφατα η κατάταξη ορισμένων ειδών ως προς το παγκόσμιο καθεστώς διατήρησής τους. Για παράδειγμα, το είδος *Chettusia (Vanellus) gregarius* (Αγελοκαλημάνα) το οποίο περιλαμβανόταν στην κατηγορία Τρωτά (BirdLife International 2000), εμφανίζει σήμερα ραγδαία μείωση του πληθυσμού του και περιλήφθηκε το 2004 στην κατηγορία των άμεσα απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών (CR). Κατά συνέπεια, αν αποδειχθεί στο μέλλον ότι το είδος αυτό έχει τακτικότερη παρουσία στην Ελλάδα, κατά την επιλογή περιοχών για ΖΕΠ θα πρέπει να τύχει αντίστοιχης αντιμετώπισης.

Για τα είδη των υπόλοιπων κατηγοριών (VU, CD, DD και NT), αυτά θα πρέπει να εμφανίζονται σε σημαντικούς πληθυσμούς σε μία περιοχή για να πληρείται το Κριτήριο 1. Για να προσδιοριστεί το αριθμητικό μέγεθος του κριτηρίου για κάθε ένα από τα είδη που υπάγονται στις ανωτέρω κατηγορίες, χρησιμοποιήθηκε η αξιολόγηση που χρησιμοποιήθηκε και από το BirdLife International (Heath & Evans 2000). Το πληθυσμιακό όριο κάθε είδους υπολογίζεται από το μέγεθος του παγκόσμιου πληθυσμού του και εξαρτάται, επίσης, από το σωματικό μέγεθος του και από το εάν αναπαράγεται σε αποικίες ή έχει ευρεία διασπορά κατά την αναπαραγωγή του. Η αξιολόγηση των Heath & Evans (2000) παρουσιάζεται στον πίνακα 4.1.

Πίνακας 4.1. Υπολογισμός των διαφορετικών επιπέδων πληθυσμιακών ορίων τα οποία θα πρέπει να εφαρμόζονται για είδη που ανήκουν στις κατηγορίες VU, CD, DD και NT (κατά Heath & Evans 2000).

	Ευρωπαϊκός πληθυσμός (ζευγάρια)		
	<1.000	1.000-10.000	>10.000
Μεγάλο μέγεθος ή/και είδος με μεγάλη διασπορά	2	5	10
Μικρό μέγεθος ή/και είδος αναπαραγόμενο σε αποικίες	5	10	20

Όλοι οι αριθμοί αφορούν ζευγάρια εκτός εάν αναφέρεται η ένδειξη (ind) που αφορά άτομα. Για να μετατραπεί ο πληθυσμός από άτομα (ind) σε ζευγάρια, διαιρείται με το 3 (για την αντίστροφη μετατροπή ο πληθυσμός πολλαπλασιάζεται με τον ίδιο παράγοντα).

Τα πληθυσμιακά όρια που απαιτούνται για τα παγκοσμίως απειλούμενα είδη, προκειμένου να πληρείται το Κριτήριο 1, παρουσιάζονται στον πίνακα VI του παραρτήματος.

Κριτήριο 2. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού ή του συνολικού πληθυσμού της Ε.Ε., είδους του Παραρτήματος I, οποιαδήποτε εποχή του έτους.

Οι περιοχές που θα επιλεγούν με βάση το κριτήριο αυτό, θα πρέπει να υποστηρίζουν ανάλογους πληθυσμούς ενός είδους ή υποείδους του Παραρτήματος I της Οδηγίας. Για την εφαρμογή αυτού του κριτηρίου απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αναγνώριση των πληθυσμιακών ορίων

- του 1% του αναπαραγόμενου πληθυσμού των ειδών ή υποειδών του Παραρτήματος I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, στην Ευρωπαϊκή Ένωση και
- του 1% του διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού τουλάχιστον ενός μεταναστευτικού είδους του Παραρτήματος I.

Για τον υπολογισμό των πληθυσμιακών στοιχείων των ειδών ή υποειδών του Παραρτήματος I στην Ευρωπαϊκή Ένωση χρησιμοποιήθηκε η έκδοση με τίτλο «*Birds in the European Union: a status assessment*» (BirdLife International. 2004). Αντίστοιχα, για τον υπολογισμό του πληθυσμού μεταναστευτικής οδού των υδρόβιων μεταναστευτικών ειδών του Παραρτήματος I, χρησιμοποιήθηκαν οι εκδόσεις α) «*Waterbird Population Estimates*» [Wetlands International (third edition) 2002] και β) «*Atlas of Anatidae populations in Africa and Western Europe*» (Scott and Rose 1996).

Τα πληθυσμιακά δεδομένα για τους πληθυσμούς μεταναστευτικών οδών και το όριο του 1% παρουσιάζονται για τα μεταναστευτικά υδρόβια στον πίνακα VII του παραρτήματος. Τα πληθυσμιακά δεδομένα και όρια για τα υπόλοιπα είδη χαρακτηρισμού παρουσιάζονται στον πίνακα VIII του παραρτήματος.

Κριτήριο 3. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση $\geq 1\%$ του διερχόμενου από τη μεταναστευτική οδό πληθυσμού ενός αποδημητικού είδους που δεν περιλαμβάνεται στο Παράρτημα I, οποιαδήποτε εποχή του έτους.

Οι περιοχές που θα επιλεγούν με βάση το κριτήριο αυτό, θα πρέπει να υποστηρίζουν ανάλογο πληθυσμό ενός τουλάχιστον μεταναστευτικού είδους από τα μεταναστευτικά είδη χαρακτηρισμού του Άρθρου 4.2. της Οδηγίας. Για την εφαρμογή αυτής της προϋπόθεσης είναι απαραίτητη η αναγνώριση του πληθυσμιακού ορίου του 1% του βιογεωγραφικού πληθυσμού τουλάχιστον ενός μεταναστευτικού μη απειλούμενου είδους.

Για τον υπολογισμό του πληθυσμού μεταναστευτικής οδού των υδρόβιων μεταναστευτικών ειδών του Άρθρου 4.2 της Οδηγίας, χρησιμοποιήθηκαν και πάλι οι εκδόσεις α) «*Waterbird Population Estimates*» [Wetlands International (third edition) 2002] και β) «*Atlas of Anatidae populations in Africa and Western Europe*» (Scott and Rose 1996).

Για τον υπολογισμό των πληθυσμιακών ορίων των υπολοίπων μεταναστευτικών Θαλασσοπουλιών και Συναθροιστικών ειδών του Άρθρου 4.2 της Οδηγίας, χρησιμοποιήθηκε η έκδοση «*Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*» (BirdLife International. 2004).

Τα πληθυσμιακά δεδομένα για τους πληθυσμούς μεταναστευτικών οδών και το όριο του 1% παρουσιάζονται για τα μεταναστευτικά υδρόβια στον πίνακα VII. Πληθυσμιακά δεδομένα και όρια για τα υπόλοιπα είδη χαρακτηρισμού παρουσιάζονται στον πίνακα VIII.

Κριτήριο 4. Η περιοχή υποστηρίζει σε τακτική βάση τουλάχιστον 20.000 άτομα μεταναστευτικών υδρόβιων πτηνών ή 10.000 ζευγάρια από αποδημητικά θαλασσοπούλια, που ανήκουν σε ένα ή περισσότερα είδη.

Οι περιοχές που θα επιλεγούν με βάση το κριτήριο, θα πρέπει να φιλοξενούν ανάλογες συναθροίσεις υδρόβιων ειδών ή μεταναστευτικών θαλασσοπουλιών.

Για τον ορισμό των υδρόβιων ειδών υιοθετείται η προσέγγιση της Σύμβασης Ραμσάρ, σύμφωνα με την οποία ως υδρόβια είδη (waterbirds) θεωρούνται «τα είδη πτηνών που εξαρτώνται οικολογικά από τους υγροτόπους». Με βάση τον ορισμό αυτό στην

κατηγορία των υδρόβιων περιλαμβάνονται όλα τα υγροτοπικά είδη, δηλαδή οι τάξεις Gaviiformes, Podicipediformes, Pelecaniformes, Ciconiiformes, Phoenicopteriformes, Anseriformes, Gruiformes, Charadriiformes καθώς και τα σχετιζόμενα με υγροτόπους αρπακτικά των τάξεων Accipitriformes, Falconiformes.

Πληθυσμιακά δεδομένα και όρια για τα είδη αυτά παρουσιάζονται στον πίνακα VIII.

Κριτήριο 5. Η περιοχή θεωρείται ως «σημαντικό μεταναστευτικό πέρασμα» όταν τουλάχιστον 5.000 πελαργοί (Ciconiidae) ή 3.000 άτομα από μεταναστευτικά αρπακτικά (Accipitriformes και Falconiformes) ή γερανούς (Gruidae) ή τουλάχιστον 500.000 στρουθιόμορφα (Passeriformes), διέρχονται τακτικά κατά την εαρινή ή φθινοπωρινή μετανάστευση.

Οι περιοχές που θα επιλεγούν με βάση το κριτήριο, θα πρέπει να υποστηρίζουν κατά τη μετανάστευση ανάλογους πληθυσμούς είτε από τα δύο είδη πελαργών, είτε από αρπακτικά, είτε από γερανούς, είτε από στρουθιόμορφα.

Οι περιοχές που θα επιλεγθούν μπορεί να μην συγκεντρώνουν εντυπωσιακούς αριθμούς πουλιών σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, συνολικά όμως τα αντίστοιχα είδη που περνούν μπορεί να φθάσουν σε υψηλούς αριθμούς μέσα σε μία μεταναστευτική περίοδο. Το γεγονός της μη ταυτόχρονης συγκέντρωσης εντυπωσιακών αριθμών πουλιών ταυτόχρονα σε μία περιοχή δεν υποβιβάζει τη σημασία της για τη μετανάστευση, παρότι είναι διεθνώς αναγνωρισμένο ότι προκαλεί προβλήματα υπολογισμού του συνολικού αριθμού ατόμων που χρησιμοποιούν μια περιοχή.

Κριτήριο 6. Η περιοχή είναι μία από τις πέντε σημαντικότερες για το είδος ή υποείδος χαρακτηρισμού του Παραρτήματος I της Οδηγίας των πτηνών, στη γεωγραφική περιφέρεια (α) βόρεια, β) νησιωτική, και γ) δυτική κεντρική και νότια Ελλάδα, υποστηρίζοντας σημαντικούς πληθυσμούς του ($\geq 1\%$ του εθνικού πληθυσμού για είδη Παραρτήματος I ή $\geq 0,1\%$ του βιογεωγραφικού πληθυσμού για τα μεταναστευτικά είδη του ίδιου Παραρτήματος).

Οι περιοχές που θα επιλεγούν με βάση το κριτήριο αυτό, θα πρέπει να υποστηρίζουν σημαντικό πληθυσμό τουλάχιστον ενός είδους ή υποείδους από τα είδη

χαρακτηρισμού του Παραρτήματος I της Οδηγίας. Για την εφαρμογή αυτής της προϋπόθεσης είναι απαραίτητη η αναγνώριση των πληθυσμιακών ορίων

- του 1% του αναπαραγόμενου πληθυσμού των ειδών ή υποειδών του Παραρτήματος I στην Ελλάδα, και
- του 0,1% του/των βιογεωγραφικού/ών πληθυσμού/ών των μεταναστευτικών ειδών του Παραρτήματος I που εμφανίζονται στην Ελλάδα.

Για τον υπολογισμό των πληθυσμιακών στοιχείων των ειδών της Ελλάδας χρησιμοποιήθηκε η έκδοση «*Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*» (BirdLife International, 2004).

Πληθυσμιακά δεδομένα και όρια για τα είδη αυτά παρουσιάζονται στον πίνακα VIII του παραρτήματος. Συνοπτικός κατάλογος με τα πληθυσμιακά όρια όλων των ειδών χαρακτηρισμού όσον αφορά τα κριτήρια 1, 2, 3 & 6, καθώς και του ορίου 1% του εθνικού πληθυσμού των ειδών οριοθέτησης παρουσιάζεται στον πίνακα 4.2.

Πίνακας 4.2. Πληθυσμιακά όρια κριτηρίων 1, 2, 3 & 6 για τα είδη χαρακτηρισμού και πληθυσμιακά όρια οριοθέτησης [Με έντονα στοιχεία (Bold) σημειώνονται τα είδη που χρησιμοποιούνται για το χαρακτηρισμό ΖΕΠ (δηλαδή τα είδη χαρακτηρισμού) και με κανονικά στοιχεία σημειώνονται τα είδη τα ενδιατήματα των οποίων μπορούν να ληφθούν υπόψη για την οριοθέτηση των ΖΕΠ (δηλαδή τα είδη οριοθέτησης)].

ΑΑ Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	παγκοσμίως απειλούμενα είδη (ζευγάρια)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ε.Ε (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστο διαχειμάζοντος πληθυσμού Ε.Ε. 25 (άτομα)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ευρώπης (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ευρώπης (άτομα)	5 περιοχές γεωγραφ. περιφέρειας με >1% εθνικού πληθυσμού ή >0,1 βιογεωγραφικού πληθυσμού	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ελλάδας (ζευγάρια)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ελλάδας (άτομα)
		Κριτ. 1	Κριτ. 2 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 2 (μετανάστ.)	Κριτ. 2 (διαχείριση)	Κριτ. 3 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 3 (μετανάστ.)	Κριτ. 3 (διαχείριση)	Κριτ. 6 (αναπαραγωγή)	Κριτήριο οριοθέτησης	Κριτήριο οριοθέτησης
2	<i>Gavia arctica</i>		140	10.000	83						1
4	<i>Tachybaptus ruficollis</i>					990	3.400	720		15	
5	<i>Podiceps cristatus</i>					3.000	10.000	2.400		8	
6	<i>Podiceps grisegena</i>					320	1.000	44			
8	<i>Podiceps nigricollis</i>					530	2.800	700		1	
9	<i>Calonectris diomedea</i>		2.600						50	50	
10	<i>Puffinus yelkouan</i>		120	950					13	40	
11	<i>Hydrobates pelagicus</i>		1.300	350					1	1	
13	<i>Phalacrocorax carbo</i>					3.100	1.450	4.200		43	
14	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>		460	300	30				10	10	15
15	<i>Phalacrocorax pygmeus</i>	20	14	400	350				13	13	345
16	<i>Pelecanus onocrotalus</i>		1	270	1				1	1	1
17	<i>Pelecanus crispus</i>	10	5	30	9				5	5	9
18	<i>Botaurus stellaris</i>		79	900					1	1	
19	<i>Ixobrychus minutus</i>		94	2.200					5	5	
20	<i>Nycticorax nycticorax</i>		230	1.200					8	8	
21	<i>Ardeolla ralloides</i>		22	600					4	4	
24	<i>Egretta garzetta</i>		390	580					15	15	100
25	<i>Egretta alba</i>		25	470					1	1	13
26	<i>Ardea cinerea</i>					2.100	2.200	860		6	
27	<i>Ardea purpurea</i>		78	2.200					1	1	
28	<i>Ciconia nigra</i>		42	250					1	1	
29	<i>Ciconia ciconia</i>		1.000	4.000					20	20	

ΑΑ Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	παγκοσμίως απειλούμενα είδη (ζευγάρια)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ε.Ε (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστο διαχειμάζοντος πληθυσμού Ε.Ε. 25 (άτομα)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ευρώπης (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ευρώπης (άτομα)	5 περιοχές γεωγραφ. περιφέρειας με >1% εθνικού πληθυσμού ή >0,1 βιογεωγραφικού πληθυσμού	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ελλάδας (ζευγάρια)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ελλάδας (άτομα)
		Κριτ. 1	Κριτ. 2 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 2 (μετανάστ.)	Κριτ. 2 (διαχείριση)	Κριτ. 3 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 3 (μετανάστ.)	Κριτ. 3 (διαχείριση)	Κριτ. 6 (αναπαραγωγή)	Κριτήριο οριοθέτησης	Κριτήριο οριοθέτησης
30	<i>Plegadis falcinellus</i>		6	530					2	2	
31	<i>Platalea leucorodia</i>		34	120					2	2	1
32	<i>Phoenicopus ruber</i>		410	2.900	660						58
33	<i>Cygnus olor</i>					860	450	2.600		1	
37	<i>Anser albifrons</i>					620	5300 / 250	11.000			33
38	<i>Anser erythropus</i>	5		110	1						1
39	<i>Anser anser</i>					1.200	250/ 850	3.900		1	
41	<i>Branta ruficollis</i>	60 ind		880	23						23
42	<i>Tadorna ferruginea</i>		1	200	2				1	1	2
43	<i>Tadorna tadorna</i>					420	750	1.800		1	
44	<i>Anas penelope</i>					3.000	3.000	17.000			500
45	<i>Anas strepera</i>					600	1.100	900		1	
46	<i>Anas crecca</i>					9.200	10.600	7.300			
47	<i>Anas platyrhynchos</i>					33.000	20.000	37.000		1	
48	<i>Anas acuta</i>					3.200	10.000	1.200			
49	<i>Anas querquedula</i>					3.900	20.000			0	
51	<i>Anas clypeata</i>					1.700	4.500	2.000			
53	<i>Netta rufina</i>					270	320	840		0	
54	<i>Aythya ferina</i>					2.100	10.000	7.900		0	
55	<i>Aythya nyroca</i>	20	9	530	2				1	1	
56	<i>Aythya fuligula</i>					7.300	7.000	12.000			
57	<i>Aythya marila</i>					1.800	1.500	1.200			1
61	<i>Melanitta fusca</i>					850	10.000 / 15	1.400			
62	<i>Bucephala clangula</i>					4.900	750	3.100			
63	<i>Mergulus albellus</i>		13	350	110						1
64	<i>Mergus serrator</i>					590	500	890			3
65	<i>Mergus merganser</i>					470	1	1.500		1	

ΑΑ Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	παγκοσμίως απειλούμενα είδη (ζευγάρια)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ε.Ε (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστο διαχειμάζοντος πληθυσμού Ε.Ε. 25 (άτομα)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ευρώπης (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ευρώπης (άτομα)	5 περιοχές γεωγραφ. περιφέρειας με >1% εθνικού πληθυσμού ή >0,1 βιογεωγραφικού πληθυσμού	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ελλάδας (ζευγάρια)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ελλάδας (άτομα)
		Κριτ. 1	Κριτ. 2 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 2 (μετανάστ.)	Κριτ. 2 (διαχείμαση)	Κριτ. 3 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 3 (μετανάστ.)	Κριτ. 3 (διαχείμαση)	Κριτ. 6 (αναπαραγωγή)	Κριτήριο οριοθέτησης	Κριτήριο οριοθέτησης
66	<i>Oxyura leucocephala</i>	5	3	75	7						3
67	<i>Pernis apivorus non br</i>					1.100				10	
69	<i>Milvus migrans</i>		300						1	1	
71	<i>Haliaeetus albicilla</i>	5	15		35				1	1	
72	<i>Gypaetus barbatus</i>		1						1	1	
73	<i>Neophron percnopterus</i>		16						1	1	
74	<i>Gyps fulvus</i>		180						2	2	
75	<i>Aegypius monachus</i>	5	14						1	1	
76	<i>Circaetus gallicus</i>		54						3	3	
77	<i>Circus aeruginosus</i>		290						1	1	
78	<i>Circus cyaneus</i>		110								
79	<i>Circus macrourus</i>	5									
80	<i>Circus pygargus</i>		94						1	1	
83	<i>Accipiter brevipes non br</i>		10							10	
84	<i>Buteo buteo</i>					7.100				30	
85	<i>Buteo rufinus</i>		2						2	2	
87	<i>Aquila pomarina</i>		70						1	1	
88	<i>Aquila clanga</i>	2	1								
89	<i>Aquila nipalensis</i>					50					
90	<i>Aquila heliaca</i>	2	1						0	0	
91	<i>Aquila chrysaetos</i>		41						1	1	
92	<i>Hieraaetus pennatus</i>		27						1	1	
93	<i>Hieraaetus fasciatus</i>		9						1	1	
94	<i>Pandion haliaetus</i>		53								
95	<i>Falco naumanni</i>	20	180						20	20	
97	<i>Falco vespertinus</i>		9								
98	<i>Falco columbarius</i>		76								1

ΑΑ Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	παγκοσμίως απειλούμενα είδη (ζευγάρια)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ε.Ε (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστο διαχειμάζοντος πληθυσμού Ε.Ε. 25 (άτομα)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ευρώπης (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ευρώπης (άτομα)	5 περιοχές γεωγραφ. περιφέρειας με >1% εθνικού πληθυσμού ή >0,1 βιογεωγραφικού πληθυσμού	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ελλάδας (ζευγάρια)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ελλάδας (άτομα)
		Κριτ. 1	Κριτ. 2 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 2 (μετανάστ.)	Κριτ. 2 (διαχείριση)	Κριτ. 3 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 3 (μετανάστ.)	Κριτ. 3 (διαχείριση)	Κριτ. 6 (αναπαραγωγή)	Κριτήριο οριοθέτησης	Κριτήριο οριοθέτησης
100	<i>Falco eleonora</i>		58						6	45	
101	<i>Falco biarmicus</i>		1						1	1	
102	<i>Falco cherrug</i>		2								
103	<i>Falco peregrinus</i>		74						2	2	
105	<i>Bonasa bonasia</i>		4.700						1	1	
107	<i>Tetrao urogallus</i>		3.000						2	2	
113	<i>Coturnix coturnix</i>					28.000				20	
116	<i>Porzana porzana</i>		84	10.000					0	0	
117	<i>Porzana parva</i>		170	10.000					1	1	
119	<i>Crex crex</i>	20	1.100								
122	<i>Fulica atra</i>					13.000	20.000	25.000		20	
127	<i>Otis tarda</i>	30 ind	25.000 ind								1
128	<i>Haematopus ostralegus</i>					3.000	10.200	8.400		1	
129	<i>Himantopus himantopus</i>		200	340					10	10	
130	<i>Recurvirostra avosetta</i>		300	470	410				3	3	20
131	<i>Burhinus oedicephalus</i>		390	380					3	3	
133	<i>Glareola pratincola</i>		55	240					5	5	
135	<i>Charadrius dubius</i>					1.100	2.400			30	
136	<i>Charadrius hiaticula</i>					1.200	730	620			1
137	<i>Charadrius alexandrinus</i>		110	410					10	10	17
138	<i>Charadrius leschenaultii</i>					10					
142	<i>Pluvialis apricaria</i>		1.300	8.000	8.200						5
143	<i>Pluvialis squatarola</i>					21	2.500	1.200			5
144	<i>Hoplopterus spinosus</i>		1	1.000					1	1	
147	<i>Vanellus vanellus</i>					17.000	20.000	28.000		1	
148	<i>Calidris canutus</i>					150	3.400	4.700			1
149	<i>Calidris alba</i>					250	1400 / 1.200	470			

ΑΑ Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	παγκοσμίως απειλούμενα είδη (ζευγάρια)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ε.Ε (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστο διαχειμάζοντος πληθυσμού Ε.Ε. 25 (άτομα)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ευρώπης (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ευρώπης (άτομα)	5 περιοχές γεωγραφ. περιφέρειας με >1% εθνικού πληθυσμού ή >0,1 βιογεωγραφικού πληθυσμού	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ελλάδας (ζευγάρια)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ελλάδας (άτομα)
		Κριτ. 1	Κριτ. 2 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 2 (μετανάστ.)	Κριτ. 2 (διαχείριση)	Κριτ. 3 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 3 (μετανάστ.)	Κριτ. 3 (διαχείριση)	Κριτ. 6 (αναπαραγωγή)	Κριτήριο οριοθέτησης	Κριτήριο οριοθέτησης
150	<i>Calidris minuta</i>					460	2.000	91			8
151	<i>Calidris temminckii</i>					850	600	1			
154	<i>Calidris ferruginea</i>						7.400	1			
156	<i>Calidris alpina</i>					3.000	13.300	13.000			
157	<i>Limicola falcinellus</i>					92	630				
158	<i>Philomachus pugnax</i>		510								1
159	<i>Lymnocyptes minimus</i>					180		120			1
160	<i>Gallinago gallinago</i>					9.300	20.000	3.100			
163	<i>Scolopax rusticola</i>					18.000	20.000	4.900		0	
164	<i>Limosa limosa</i>					990	1.300	640			
165	<i>Limosa lapponica</i>		1	1.200	1.200						1
166	<i>Numenius phaeopus</i>					1.600	2.300				
167	<i>Numenius tenuirostris</i>	0		1							
168	<i>Numenius arquata</i>					2.200	42.000	4.200			
169	<i>Tringa erythropus</i>					190	1.000	14			1
170	<i>Tringa totanus</i>					2.800	3.400	1.800		4	
171	<i>Tringa stagnatilis</i>					120	370				
172	<i>Tringa nebularia</i>					750	3.100	26			1
174	<i>Tringa ochropus</i>					3.300	14.500	37			5
175	<i>Tringa glareola</i>		2.500	20.000							
177	<i>Actitis hypoleucos</i>					7.200		16		1	
179	<i>Arenaria interpres</i>					340	1.000	800			1
187	<i>Larus melanocephalus</i>		75	8.400					10	10	10
189	<i>Larus minutus</i>		120	1.000							1
190	<i>Larus ridibundus</i>					23.000	15.000	32.000			
191	<i>Larus genei</i>		55	1.800					1	1	17
192	<i>Larus audouinii</i>	20	180	580					8	8	2

ΑΑ Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	παγκοσμίως απειλούμενα είδη (ζευγάρια)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ε.Ε (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστο διαχειμάζοντος πληθυσμού Ε.Ε. 25 (άτομα)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ευρώπης (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ευρώπης (άτομα)	5 περιοχές γεωγραφ. περιφέρειας με >1% εθνικού πληθυσμού ή >0,1 βιογεωγραφικού πληθυσμού	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ελλάδας (ζευγάρια)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ελλάδας (άτομα)
		Κριτ. 1	Κριτ. 2 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 2 (μετανάστ.)	Κριτ. 2 (διαχείριση)	Κριτ. 3 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 3 (μετανάστ.)	Κριτ. 3 (διαχείριση)	Κριτ. 6 (αναπαραγωγή)	Κριτήριο οριοθέτησης	Κριτήριο οριοθέτησης
193	<i>Larus canus</i>					5.900	10.000	9.100			
194	<i>Larus fuscus</i>					3.000	1.900	1.300			1
200	<i>Gelochelidon nilotica</i>		38	270					1	1	
201	<i>Sterna caspia</i>		15	65							
203	<i>Sterna sadvicensis</i>		550	590					1	1	10
204	<i>Sterna hirundo</i>		2.360	1.900					10	10	
207	<i>Sterna albifrons</i>		170	960					10	10	
208	<i>Chlidonias hybridus</i>		79	1.000					3	3	
209	<i>Chlidonias niger</i>		130	4.000					1	1	
210	<i>Chlidonias leucopterus</i>					740	20.000				
214	<i>Columba oenas</i>					4.800				10	
215	<i>Columba palumbus</i>					90.000				50	
217	<i>Streptopelia turtur</i>					35.000				100	
220	<i>Clamator glandarius</i>					580				1	
223	<i>Otus scops</i>					2.100				50	
224	<i>Bubo bubo</i>		91						2	2	
229	<i>Asio flammeus</i>		52						0	0	
231	<i>Caprimulgus europaeus</i>		1.900						100	100	
232	<i>Apus apus</i>					69.000				500	
234	<i>Apus melba</i>					1.400				10	
237	<i>Alcedo atthis</i>		390						1	1	
240	<i>Merops apiaster</i>					4.800				20	
241	<i>Coracias garrulus</i>		48						2	2	
243	<i>Jynx torquilla</i>					5.800				1	
244	<i>Picus canus</i>		350						1	1	
246	<i>Dryocopus martius</i>		1.300						10	10	
248	<i>Dendrocopos syriacus</i>		300						100	100	

ΑΑ Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	παγκοσμίως απειλούμενα είδη (ζευγάρια)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ε.Ε (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστο διαχειμάζοντος πληθυσμού Ε.Ε. 25 (άτομα)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ευρώπης (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ευρώπης (άτομα)	5 περιοχές γεωγραφ. περιφέρειας με >1% εθνικού πληθυσμού ή >0,1 βιογεωγραφικού πληθυσμού	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ελλάδας (ζευγάρια)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ελλάδας (άτομα)
		Κριτ. 1	Κριτ. 2 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 2 (μετανάστ.)	Κριτ. 2 (διαχείριση)	Κριτ. 3 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 3 (μετανάστ.)	Κριτ. 3 (διαχείριση)	Κριτ. 6 (αναπαραγωγή)	Κριτήριο οριοθέτησης	Κριτήριο οριοθέτησης
249	<i>Dendrocopos medius</i>		780						100	100	
250	<i>Dendrocopos leucotos</i>		77						5	5	
252	<i>Picoides tridactylus</i>		260						1	1	
254	<i>Melanocorypha calandra</i>		10.000						30	30	
258	<i>Calandrella brachydactyla</i>		22.000						200	200	
260	<i>Lullula arborea</i>		8.600						50	50	
261	<i>Alauda arvensis</i>					400.000				20	
263	<i>Riparia riparia</i>					54.000				100	
265	<i>Hirundo rustica</i>					160.000				500	
267	<i>Delichon urbica</i>					99.000				500	
269	<i>Anthus campestris</i>		46.000						50	50	
274	<i>Motacilla flava</i>					79.000				100	
290	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>					68.000				20	
294	<i>Oenanthe isabellina</i>					21.000				1	
297	<i>Oenanthe hispanica</i>					14.000				500	
302	<i>Monticola saxatilis</i>					1.000				100	
305	<i>Turdus torquatus</i>					3.100				1	
317	<i>Acrocephalus melanopogon</i>		130						1	1	
324	<i>Hippolais pallida</i>					33.000				500	
326	<i>Hippolais olivetorum</i>		30						11	30	
334	<i>Sylvia rueppelli</i>		30						30	30	
335	<i>Sylvia hortensis</i>					1.700				50	
336	<i>Sylvia nisoria</i>		820						1	1	
351	<i>Muscicapa striata</i>					140.000				100	
352	<i>Ficedula parva</i>		1.200						1	1	
353	<i>Ficedula semitorquata</i>		10						10	10	
354	<i>Ficedula albicollis</i>		1.500								

ΑΑ Πιν. I	Επιστημονική ονομασία	παγκοσμίως απειλούμενα είδη (ζευγάρια)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ε.Ε (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστο διαχειμάζοντος πληθυσμού Ε.Ε. 25 (άτομα)	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ευρώπης (ζευγάρια)	1% flyway (άτομα)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ευρώπης (άτομα)	5 περιοχές γεωγραφ. περιφέρειας με >1% εθνικού πληθυσμού ή >0,1 βιογεωγραφικού πληθυσμού	1% ελάχιστου αναπαραγόμενου πληθυσμού Ελλάδας (ζευγάρια)	1% ελάχιστου διαχειμάζοντος πληθυσμού Ελλάδας (άτομα)
		Κριτ. 1	Κριτ. 2 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 2 (μετανάστ.)	Κριτ. 2 (διαχείμαση)	Κριτ. 3 (αναπαραγωγή)	Κριτ. 3 (μετανάστ.)	Κριτ. 3 (διαχείμαση)	Κριτ. 6 (αναπαραγωγή)	Κριτήριο οριοθέτησης	Κριτήριο οριοθέτησης
365	<i>Sitta krueperi</i>		1						1	1	
372	<i>Oriolus oriolus</i>					34.000				200	
374	<i>Lanius collurio</i>		15.000						100	100	
375	<i>Lanius minor</i>		65						20	20	
376	<i>Lanius excubitor</i>					2.500					
377	<i>Lanius senator</i>					4.800				100	
378	<i>Lanius nubicus</i>		45						5	5	
383	<i>Pyrrhocorax pyrrhacorax</i>		150						11	11	
392	<i>Passer hispaniolensis</i>					28.000				2.000	
414	<i>Emberiza cineracea</i>	10	1						1	1	
415	<i>Emberiza hortulana</i>		4.300						200	200	
416	<i>Emberiza caesia</i>		130						50	50	
421	<i>Emberiza melanocephala</i>					28.000				300	

5. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΖΕΠ

5.1 Η διαδικασία σε θεσμικό επίπεδο

Αρχικά θα πρέπει να αποσαφηνισθεί ο στόχος της διαδικασίας χαρακτηρισμού ΖΕΠ. Αυτός δεν είναι άλλος από τη συμμόρφωση της χώρας με τις προβλέψεις και τις απαιτήσεις της Οδηγίας των πτηνών ώστε α) να προστατευθεί επαρκώς το προστατευόμενο αντικείμενο της Οδηγίας και β) με την εκπλήρωση του στόχου να αρθούν οι αιτιάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά το ζήτημα της παραπομπής της Ελλάδας στο ΔΕΚ, για ελλιπή εφαρμογή της Οδηγίας.

Η διαδικασία χαρακτηρισμού ΖΕΠ, όπως αυτή προκύπτει από την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, περιγράφεται σε αδρές γραμμές στο σχήμα 5.1., όπου παρατίθενται συνοπτικά τα διαδοχικά στάδιά της και οι ενέργειες που πρέπει να υλοποιηθούν σε κάθε επιμέρους στάδιο. Σε εθνικό επίπεδο, τα στάδια 1, 2 και 3 έχουν εφαρμοσθεί στο πλαίσιο του παρόντος έργου (βλ. κεφάλαια 2, 3 και 4 της παρούσας μελέτης). Ωστόσο, τα στάδια αυτά θα πρέπει να εφαρμοσθούν και σε επίπεδο περιοχής, προκειμένου να εκπονηθεί ο τοπικός κατάλογος ειδών χαρακτηρισμού για κάθε περιοχή (στάδια 1 και 2) και να προσδιορισθούν τα κριτήρια χαρακτηρισμού της (στάδιο 3). Ειδικά για το στάδιο 3 θα πρέπει να επισημανθεί ότι, σε εθνικό επίπεδο αφορά στην επιλογή των κριτηρίων που θα υιοθετήσει η χώρα (Κεφάλαιο 3), ενώ σε επίπεδο περιοχής αφορά στον προσδιορισμό του κριτηρίου (ή των κριτηρίων) που πληροί μία περιοχή και βάσει του οποίου (ή των οποίων) θα χαρακτηριστεί η περιοχή ως ΖΕΠ. Ο τρόπος με τον οποίο το σύνολο της διαδικασίας εφαρμόζεται σε επίπεδο περιοχής περιγράφεται στο υποκεφάλαιο 5.3. Υπενθυμίζεται ότι, το ΔΕΚ με τις αποφάσεις του (οι οποίες αναλύθηκαν σε προηγούμενα κεφάλαια), έχει δεχθεί ως επιστημονική βάση αναφοράς των ΖΕΠ τις απογραφές IBA που έχει διεξαγάγει το BirdLife International, με πιο πρόσφατη την απογραφή του 2000. Η συγκεκριμένη απογραφή θα πρέπει να αποτελέσει βάση αναφοράς και στην Ελλάδα κατά την εφαρμογή της διαδικασίας χαρακτηρισμού ΖΕΠ, για ουσιαστικούς λόγους, αφού αποτελεί την πιο πρόσφατη και ολοκληρωμένη ορνιθολογική απογραφή στη χώρα

μας, αλλά και για τυπικούς λόγους αφού θα χρησιμοποιηθεί από το ΔΕΚ ως μέτρο σύγκρισης του βαθμού συμμόρφωσης της χώρας στην εκκρεμούσα υπόθεση.

Η διαδικασία χαρακτηρισμού των ΖΕΠ κινείται σε δύο διαφορετικά επίπεδα: στο θεσμικό και στο επιστημονικό (πρακτικό) επίπεδο. Στο θεσμικό επίπεδο περιλαμβάνονται οι προβλέψεις και απαιτήσεις των Οδηγιών 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ για τις ΖΕΠ, όπως και οι απαιτούμενες «ρυθμίσεις» και ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβεί μία χώρα προκειμένου να μπορέσει να εφαρμόσει τις εν λόγω Οδηγίες. Στις απαιτούμενες ενέργειες περιλαμβάνονται και αυτές που σχετίζονται με την επόπτευση και καθοδήγηση της διαδικασίας στο επιστημονικό επίπεδο και την έγκριση των αποτελεσμάτων. Στο επιστημονικό επίπεδο περιλαμβάνονται οι ενέργειες για την απόκτηση της απαιτούμενης επιστημονικής γνώσης και για την αξιοποίηση της γνώσης αυτής στην εφαρμογή των κριτηρίων για τον χαρακτηρισμό και την οριοθέτηση των ΖΕΠ. Οι ενέργειες στο επιστημονικό επίπεδο έχουν ως σκοπό να οδηγήσουν στο τελικό αποτέλεσμα, δηλαδή στην οριστικοποίηση του καταλόγου των ΖΕΠ και στην παραγωγή του απαραίτητου υλικού (συνοδευτικού και τεκμηρίωσης, π.χ. βάση δεδομένων, Τυποποιημένα Δελτία Δεδομένων, χάρτες με τα όρια των ΖΕΠ, έκθεση αξιολόγησης των περιοχών και του δικτύου των ΖΕΠ).

Τα ανωτέρω συνεπάγονται, σε θεσμικό επίπεδο, ότι έχει οριστεί η αρμόδια εθνική αρχή για τις ΖΕΠ με αρμοδιότητες που ορίζονται από την εθνική νομοθεσία. Στην Ελλάδα, αρμοδιότητα στο θέμα της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ έχουν το ΥΠΕΧΩΔΕ και το Υπουργείο Γεωργίας, ενώ με βάση την ελληνική νομοθεσία, η Επιτροπή «ΦΥΣΗ 2000» γνωμοδοτεί σε ζητήματα εφαρμογής των Οδηγιών 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ. Στην εφαρμογή, ωστόσο, της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ εμπλέκονται, έμμεσα, και άλλοι φορείς όπως οι σχετικές υπηρεσίες των Νομαρχιών και των Περιφερειών, οι Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ΑΕΙ, Ερευνητικά Ινστιτούτα, Μη Κρατικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις (ΜΚΟ). Για παράδειγμα, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία ήταν ο εθνικός εταίρος του BirdLife International, που εκπόνησε την εθνική ορνιθολογική απογραφή που χρησιμοποιήθηκε στο IBA 2000, ενώ τα τελευταία χρόνια έχει παράσχει τεχνική υποστήριξη προς το ΥΠΕΧΩΔΕ σε ό,τι αφορά στην αξιολόγηση περιοχών ως ΖΕΠ. Διάφορες άλλες ΜΚΟ και οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στον τομέα της διατήρησης του

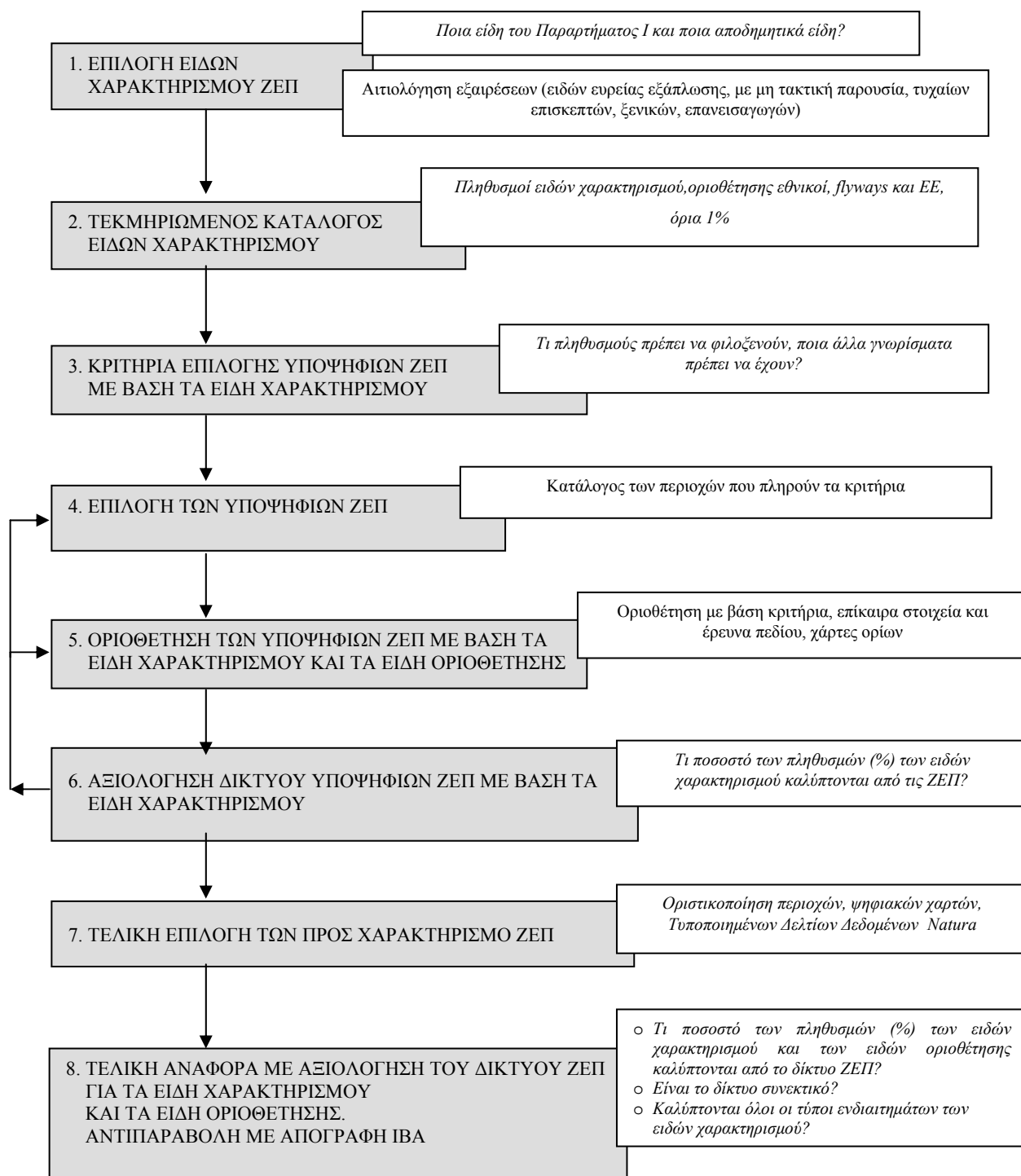
φυσικού περιβάλλοντος όπως και ερευνητές από τα ΑΕΙ και τα Ερευνητικά Ιδρύματα της χώρας έχουν επίσης παράσχει πληροφόρηση και τεχνική υποστήριξη προς τις καθ' ύλην αρμόδιες αρχές. Τέλος, ας μην ξεχνάμε ότι ενδιαφέρον για την εφαρμογή της Οδηγίας έχουν, επίσης, και όλοι εκείνοι που έχουν άμεσο ή έμμεσο, υλικό ή άυλο συμφέρον σε μία περιοχή, δηλαδή οι μέτοχοι (stakeholders) μιας περιοχής.

Από τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι, στο θεσμικό επίπεδο, ένα σημαντικό βήμα για την εφαρμογή της διαδικασίας χαρακτηρισμού και οριοθέτησης των ΖΕΠ, είναι η σύσταση μίας υπο-επιτροπής για τις ΖΕΠ (ΥΕΖΕΠ) στο πλαίσιο λειτουργίας της Επιτροπής «Φύση 2000».

Κατ' αντιστοιχία με την προτεινόμενη υπο-επιτροπή, στη Μεγάλη Βρετανία έχει συσταθεί ομάδα εργασίας για τις ΖΕΠ (SPA Working Group) η οποία έχει, μεταξύ άλλων, εποπτεύσει τη διαδικασία αναθεώρησης των ΖΕΠ που ολοκληρώθηκε το 2001, ενώ στο πλαίσιο των πάγιων καθηκόντων της γνωμοδοτεί για επιστημονικά ζητήματα που άπτονται του χαρακτηρισμού και της λειτουργίας των ΖΕΠ.

Μία τέτοια υπο-επιτροπή, στο πλαίσιο των ευρύτερων αρμοδιοτήτων της για το Δίκτυο NATURA 2000, θα συμπλήρωνε τα κενά που υπάρχουν στους τομείς της καθοδήγησης και της παροχής συμβουλών για το θέμα του χαρακτηρισμού και της οριοθέτησης των ΖΕΠ. Θα μπορούσε να είναι στελεχωμένη με ειδικούς σε ορνιθολογικά θέματα επιστήμονες από το ΥΠΕΧΩΔΕ, το Υπουργείο Γεωργίας, τα ΑΕΙ, τα Ερευνητικά Ιδρύματα και από σχετικούς οργανισμούς και ΜΚΟ.

Μια τέτοια υπο-επιτροπή θα μπορούσε να γνωμοδοτεί ή να διατυπώνει προτάσεις επί επιστημονικών ζητημάτων της διαδικασίας (βλ. σχήμα 5.1), τα οποία θα τίθενται, κατά περίπτωση, από την αρμόδια αρχή. Θα μπορούσε, επίσης, να διατυπώνει με δική της πρωτοβουλία προτάσεις προς την αρμόδια για τις ΖΕΠ αρχή, επί ζητημάτων στρατηγικής και επί ζητημάτων εφαρμογής του Άρθρου 4 της Οδηγίας των πτηνών.

Σχήμα 5.1. Διαδικασία χαρακτηρισμού ΖΕΠ: Διαδοχικά στάδια και ενέργειες που πρέπει να υλοποιηθούν σε κάθε επιμέρους στάδιό της.

5.2. Η διαδικασία σε επιστημονικό επίπεδο

5.2.1. Τύπος και ποιότητα ορνιθολογικών δεδομένων

Για την εφαρμογή της διαδικασίας χαρακτηρισμού και οριοθέτησης ΖΕΠ, όπως αυτή περιγράφεται στο σχήμα 5.1, απαιτούνται δεδομένα σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο περιοχής (δηλαδή για κάθε υποψήφια ΖΕΠ), για τα προς διερεύνηση είδη πτηνών.

Σε εθνικό επίπεδο απαιτούνται τα ακόλουθα ορνιθολογικά δεδομένα:

- πρόσφατος εθνικός κατάλογος ειδών, με το καθεστώς παρουσίας τους και με ένδειξη της σχετικής αφθονίας τους (π.χ. κοινό, σπάνιο, εξαιρετικά σπάνιο), (αφορά το στάδιο 1)
- αξιόπιστες εκτιμήσεις του εθνικού αναπαραγόμενου πληθυσμού, αλλά και του διερχόμενου και διαχειμάζοντος πληθυσμού κάθε είδους χαρακτηρισμού (δηλ. για τα είδη του Παραρτήματος Ι και τα αποδημητικά είδη του Άρθρου 4 παράγραφος 2 της Οδηγίας), (αφορά το στάδιο 2)
- γεωγραφική κατανομή των ειδών χαρακτηρισμού στη χώρα (όταν υπάρχουν δεδομένα ορνιθολογικού άτλαντα, αυτά καλύπτουν επαρκώς το θέμα) (αφορά τα στάδια 4 έως 8)
- οικολογικές απαιτήσεις των ειδών χαρακτηρισμού, καθώς και διαχειριστικές προτεραιότητες για τη διατήρησή τους, (αφορούν επίσης τα στάδια 4 έως 8).

Σε επίπεδο περιοχής (δηλαδή για κάθε μία από τις υποψήφιες περιοχές, προκειμένου να είναι δυνατή η εφαρμογή των κριτηρίων σε κάθε υπό διερεύνηση περιοχή), απαιτούνται πληθυσμιακά δεδομένα για τα είδη χαρακτηρισμού. Ο βαθμός ακρίβειας και αξιοπιστίας καθώς και η χρονική περίοδος λήψης των δεδομένων αυτών, είναι παράγοντες που θα έχουν σημαντική επίδραση στο αποτέλεσμα στο οποίο θα οδηγήσει η εφαρμογή των έξι κριτηρίων. Είναι, συνεπώς, προφανές ότι τόσο η αξιοποίηση υφιστάμενων ορνιθολογικών δεδομένων όσο και η συγκέντρωση νέων δεδομένων με εργασία πεδίου θα πρέπει να πληρούν συγκεκριμένες προδιαγραφές αξιοπιστίας και ελέγχου, οι οποίες θα πρέπει να τεθούν από την αρμόδια για τις ΖΕΠ εθνική αρχή. Τέτοιες προδιαγραφές έχουν ήδη παραχθεί στο πλαίσιο της Α Φάσης του παρόντος έργου (βλ. «Τεύχος αναλυτικών προδιαγραφών των απαραίτητων

εργασιών για την οριοθέτηση Ζωνών Ειδικής Προστασίας, και των παραδοτέων τους», (ΕΚΒΥ 2004).

Για την εφαρμογή των κριτηρίων C2, C3, C4 και C5, απαιτούνται, για κάθε περιοχή, οι μέσοι όροι μετρήσεων τουλάχιστον τριών περιόδων (δηλαδή είτε αριθμοί αναπαραγόμενων ατόμων ή ζευγαριών ανά έτος, είτε μέγιστες καταμετρήσεις ατόμων ή ζευγαριών κατά τη διαχείμαση ή τη διέλευση κατά τη μετανάστευση)⁵. Αυτό διότι, σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ (ψηφίσμα VII.11, Παράρτημα Β, COP7) για τους υγροτόπους διεθνούς σημασίας, ο όρος «υποστηρίζει σε τακτική βάση» έχει ορισθεί ως εξής:

«Ο υγρότοπος υποστηρίζει σε τακτική βάση ένα συγκεκριμένου μεγέθους πληθυσμό όταν:

- 1. ο αναγκαίος αριθμός πτηνών είναι γνωστό ότι έχει καταγραφεί στα δύο τρίτα των περιόδων (εποχιακών δηλαδή καταγραφών) για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, με συνολικό αριθμό τουλάχιστον τριών περιόδων, ή*
- 2. ο μέσος όρος των μέγιστων καταγραφών, τουλάχιστον μιας πενταετίας, κατά τις εποχές στις οποίες ο υγρότοπος θεωρείται διεθνούς σημασίας, ξεπερνάει το συγκεκριμένο όριο που θέτει η Σύμβαση (μέσοι όροι τριών ή τεσσάρων χρόνων λαμβάνονται υπόψη μόνο σε προσωρινές εκτιμήσεις υγροτόπων)».*

Για την εφαρμογή των κριτηρίων C1 και C6, μία μόνο μέτρηση (ή μία εκτίμηση πυκνότητας για είδη με διάσπαρτη κατανομή) μπορεί να θεωρηθεί επαρκής, εάν οι τοπικοί πληθυσμοί των ειδών θεωρηθούν σταθεροί⁶.

Η διαθεσιμότητα των ορνιθολογικών δεδομένων καθορίζει σε μεγάλο βαθμό και το χρονικό διάστημα πέρα από το οποίο αυτά θεωρούνται ανεπίκαιρα και επομένως μη αξιόπιστα για την επιλογή και οριοθέτηση των ΖΕΠ. Η χρήση δεδομένων της τελευταίας πενταετίας, εφόσον υπάρχουν διαθέσιμα, θεωρείται η βέλτιστη επιλογή. Συνήθως όμως χρησιμοποιούνται δεδομένα δεκαετίας ή και ακόμα παλαιότερα σε

⁵ Αυτό δίνεται από το BirdLife International ως κατεύθυνση για ελάχιστη απαίτηση σε δεδομένα, για την εφαρμογή των κριτηρίων.

⁶ Όπως ανωτέρω.

περιπτώσεις στις οποίες δεν αναμένονται σημαντικές πληθυσμιακές μεταβολές. Στην πρόσφατη απογραφή των υποψήφιων ΖΕΠ της Ολλανδίας που ολοκληρώθηκε το 2000, λήφθηκαν υπόψη δεδομένα της πενταετίας 1993-1998. Αντίστοιχα, η αξιολόγηση των ΖΕΠ της Μεγάλης Βρετανίας, που ολοκληρώθηκε το 2001, χρησιμοποίησε ορνιθολογικά δεδομένα της περιόδου 1991-1995, αφού αυτά ήταν τα πλέον πρόσφατα αξιόπιστα στοιχεία κατά την έναρξη της αξιολόγησης.

Στην περίπτωση της χώρας μας είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν τα διαθέσιμα δεδομένα της τελευταίας δεκαετίας (από το 1994 και μετά), εκτός από τις περιπτώσεις για τις οποίες θα κριθεί ότι απαιτείται η χρήση και παλαιότερων στοιχείων, σύμφωνα πάντα με τα προβλεπόμενα στο Τεύχος Προδιαγραφών της Α Φάσης του παρόντος έργου (βλ. Χατζηχαραλάμπους κ.ά. 2004).

5.2.2. Συλλογή και αξιοποίηση ορνιθολογικών δεδομένων – Παραγωγή τελικών παραδοτέων

Για κάθε υποψήφια ΖΕΠ δημιουργείται αρχικά ένας *πίνακας εργασίας* (δηλαδή ένας πίνακας που δεν αποτελεί τελικό παραδοτέο της ορνιθολογικής αξιολόγησης, χρησιμοποιείται όμως για την εκτίμηση της αξιοπιστίας των δεδομένων της αξιολόγησης). Οι γραμμές του πίνακα αυτού περιέχουν τα είδη χαρακτηρισμού και τα είδη οριοθέτησης, ενώ οι στήλες του περιλαμβάνουν:

- τον τύπο του κάθε είδους χαρακτηρισμού (είδος Παρ. Ι ή/και μεταναστευτικό)
- το έτος της πληθυσμιακής εκτίμησης (έτος και κωδικός αξιοπιστίας πληθυσμιακής εκτίμησης ανά έτος καταγραφής, όπως παρακάτω)
- τον τύπο της πληθυσμιακής εκτίμησης (μέσος όρος καταγραφών ή κάτι άλλο)
- την μέση πληθυσμιακή εκτίμηση
- τον αριθμό ετών καταγραφών (N) από όπου υπολογίσθηκε η μέση εκτίμηση
- τα είδη για τα οποία η περιοχή επιλέχθηκε κατά την απογραφή IBA 2000 και το κριτήριο επιλογής της
- τα είδη για τα οποία η περιοχή επιλέχθηκε κατά την παρούσα απογραφή και το κριτήριο επιλογής της.

Με βάση τον ανωτέρω πίνακα εργασίας, για κάθε υποψήφια ΖΕΠ ετοιμάζεται ένας πίνακας ορνιθολογικών δεδομένων και αξιολόγησης των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης. Στον πίνακα αυτόν παρουσιάζονται τα δεδομένα που έχουν συγκεντρωθεί για τα είδη αυτά, σε όλες τις φάσεις παρουσίας τους στην περιοχή μελέτης (υποψήφια ΖΕΠ). Αυτό διότι, σύμφωνα με την Οδηγία των πτηνών αλλά και τη διεθνή πρακτική, η διατήρηση ενός είδους διασφαλίζεται όταν λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα σε όλες τις φάσεις του βιολογικού κύκλου του είδους.

Ο πίνακας αυτός αποτελεί τελικό παραδοτέο για την ορνιθολογική αξιολόγηση κάθε υποψήφιας περιοχής και ενσωματώνεται σε παράρτημα στην έκθεση ορνιθολογικής αξιολόγησης της περιοχής. Τυποποιημένο πρότυπο για τη δημιουργία του πίνακα ορνιθολογικών δεδομένων και αξιολόγησης των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης κάθε περιοχής παρέχεται στον πίνακα ΙΧ του παραρτήματος.

Με βάση τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον πίνακα ΙΧ (Ορνιθολογικών δεδομένων και αξιολόγησης των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης), προκύπτουν τα είδη τα οποία στην περιοχή μελέτης πληρούν κάποιο από τα κριτήρια χαρακτηρισμού ΖΕΠ για την Ελλάδα (δηλαδή τα είδη χαρακτηρισμού της περιοχής μελέτης), όπως και τα είδη τα ενδιαίτηματα των οποίων μπορούν να ληφθούν υπόψη για την οριοθέτησή της (δηλαδή τα είδη οριοθέτησης της περιοχής μελέτης). Στον πίνακα αυτόν, σκιάζονται, για κάθε είδος που πληροί κριτήριο χαρακτηρισμού ή οριοθέτησης, τα αντίστοιχα κελιά των σχετικών κριτηρίων

Τέλος, τα είδη χαρακτηρισμού και οριοθέτησης της περιοχή μελέτης (υποψήφια ΖΕΠ), όπως αυτά προκύπτουν από τον πίνακα ΙΧ παρουσιάζονται σε πίνακες, στο κυρίως σώμα της έκθεσης ορνιθολογικής αξιολόγησης της περιοχής. Παραδείγμα τέτοιων πινάκων για τα είδη χαρακτηρισμού και οριοθέτησης μιας υποθετικής περιοχής Χ, παρατίθενται στη συνέχεια (βλ. πίνακες 5.1 και 5.2).

Πίνακας 5.1. Είδη χαρακτηρισμού ανά κριτήριο για την περιοχή X

Α/Α Πιν. Ι	Επιστημονική ονομασία	Κριτήρια					
		1	2	3	4	5	6
10	<i>Puffinus yelkouan</i>				x		
95	<i>Falco naumanni</i>	x	1% πληθ. ΕΕ				
97	<i>Falco vespertinus</i>					x	
101	<i>Falco biarmicus</i>		2% πληθ. ΕΕ				2 ^η
122	<i>Fulica atra</i>				x		
421	<i>Emberzia melanocephala</i>			>1% Ευρ. Πληθ.			1 ^η

Πίνακας 5.2. Είδη οριοθέτησης για την περιοχή X

Α/Α Πιν. Ι	Επιστημονική ονομασία	Ελληνική ονομασία	Είδη οριοθέτησης
103	<i>Falco peregrinus</i>	Πετρίτις	3% πληθυσμού Ελλάδας
131	<i>Burhinus oedicephalus</i>	Πετροτριλίδα	>1% πληθυσμού Ελλάδας

Τα ανωτέρω αποτελούν τη βάση για τη συμπλήρωση των πεδίων 3.2.α και 3.2.β. του Τυποποιημένου Δελτίου Δεδομένων κάθε περιοχής. Το *Τυποποιημένο Δελτίο Δεδομένων* συμπληρώνεται βάσει των προδιαγραφών και οδηγιών που περιλαμβάνονται στο Τεύχος Προδιαγραφών της Φάσης Α του έργου (βλ. Χατζηχαλαράμπος κ.ά. 2004). Τα στοιχεία που περιέχονται στο Τυποποιημένο Δελτίο Δεδομένων καταχωρούνται στην βάση δεδομένων για τις ΖΕΠ η οποία αποτελεί τμήμα της βάσης δεδομένων για το Δίκτυο NATURA 2000.

Εκτός από τους πίνακες, κατασκευάζονται *χάρτες κρίσιμων ενδιαιτημάτων* για τα είδη χαρακτηρισμού και τα είδη οριοθέτησης τα οποία απαντούν σε σημαντικούς πληθυσμούς (>1% εθνικού ή 0,1% βιογεωγραφικού) στην κάθε περιοχή. Στους χάρτες αυτούς απεικονίζονται, με διαφορετικό συμβολισμό για κάθε είδος, τα κρίσιμα ενδιαιτήματα (περιοχές φωλεοποίησης, τροφοληψίας, καταφυγίου, κ.λπ.) για τις διαφορετικές εποχές εμφάνισης του είδους στην περιοχή.

Οι χάρτες αυτοί συνοδεύονται από *έκθεση ορνιθολογικής αξιολόγησης* της περιοχής, όπου για κάθε είδος χαρακτηρισμού, αλλά και για τα είδη οριοθέτησης (εάν αυτά χρησιμοποιηθούν), περιγράφεται η πληθυσμιακή κατάσταση, τα κρίσιμα ενδιαιτήματα (με αναφορά στον χάρτη κρίσιμων ενδιαιτημάτων), καθώς και η χρήση της περιοχής από κάθε είδος. Αυτό διότι, σύμφωνα με την Οδηγία, θα πρέπει σε κάθε ΖΕΠ να διασφαλίζεται η διατήρηση των ειδών χαρακτηρισμού για τη χρήση που

κάνουν στην περιοχή τα είδη αυτά (π.χ. αναπαραγωγή, διαχείριση, στάθμευση, πτερόρροια). Η έκθεση ορνιθολογικής αξιολόγησης της περιοχής περιλαμβάνει, επίσης, τεκμηρίωση των επιλογών για την οριοθέτηση της περιοχής όπου περιγράφονται συνοπτικά τα γνωρίσματα της περιλαμβανόμενης στην οριοθέτηση περιοχής (έκταση, γεωμορφολογία, ενδιαίτηματα, διαχειριστική κατάσταση), το σκεπτικό με το οποίο επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα όρια για την περιοχή (π.χ. επαρκής έκταση κρίσιμων ενδιαιτημάτων ειδών χαρακτηρισμού, ύπαρξη κατάλληλων ενδιαιτημάτων για είδη οριοθέτησης, ένταξη ήδη προστατευόμενων περιοχών), καθώς και οι πληθυσμοί των ειδών κατάταξης και οριοθέτησης που θεωρείται ότι καλύπτονται από τη συγκεκριμένη πρόταση.

Με βάση την ορνιθολογική αξιολόγηση και τον χάρτη των κρίσιμων ενδιαιτημάτων, διαμορφώνεται ο *χάρτης οριοθέτησης* της ΖΕΠ. Ο χάρτης αυτός διαμορφώνεται ώστε να περιλαμβάνει τα κρίσιμα ενδιαίτηματα των ειδών κατάταξης για όλες τις εποχές που αυτά χρησιμοποιούν την περιοχή, καθώς και αντίστοιχα ενδιαίτηματα των ειδών οριοθέτησης (εάν αυτά χρησιμοποιηθούν). Η οριοθέτηση της περιοχής γίνεται με βάση τις κατευθύνσεις του κεφαλαίου 3 της παρούσας μελέτης, ενώ η διαμόρφωση του χάρτη οριοθέτησης ακολουθεί τις προδιαγραφές που παρατίθενται στο Τεύχος Προδιαγραφών της Α Φάσης του παρόντος έργου (βλ. Χατζηχαραλάμπους κ.ά. 2004). Η τεκμηρίωση των επιλογών για την οριοθέτηση της περιοχής περιλαμβάνεται σε σχετικό κεφάλαιο της έκθεσης ορνιθολογικής αξιολόγησης.

Τα ανωτέρω παραδοτέα, δηλαδή ο τελικός χάρτης οριοθέτησης μιας περιοχής, η έκθεση ορνιθολογικής αξιολόγησής της και το Τυποποιημένο Δελτίο Δεδομένων της, αποτελούν τον φάκελο τεκμηρίωσης του χαρακτηρισμού της περιοχής ως ΖΕΠ. Ο φάκελος αυτός, αφού εγκριθεί από την αρμόδια αρχή, αποτελεί πλέον την επίσημη τεκμηρίωση του χαρακτηρισμού της ΖΕΠ.

5.3. Η διαδικασία βήμα προς βήμα

Το *πρώτο βήμα* στη διαδικασία οριοθέτησης των ΖΕΠ, είναι η εφαρμογή των έξι κριτηρίων στις υπό εξέταση περιοχές, για τα είδη του πίνακα 2.1. Η εφαρμογή των κριτηρίων (βλ. κεφάλαια 3 και 4) θα προσδιορίσει τα κριτήρια που πληροί κάθε περιοχή και για ποια είδη και θα οδηγήσει στον καθορισμό των ειδών χαρακτηρισμού

και των ειδών οριοθέτησης (βλ. κεφάλαιο 2) της κάθε περιοχής. Κατά την εφαρμογή των κριτηρίων χρησιμοποιούνται: α) οι πίνακες 2.1. και 4.2. (συμπληρωματικά και οι πίνακες VI έως VIII του παραρτήματος) και β) ορνιθολογικές εκτιμήσεις οι οποίες στηρίζονται σε βιβλιογραφικά ή αδημοσίευτα δεδομένα, τα οποία αξιολογούνται με τη διαδικασία που περιγράφεται στο Τεύχος Προδιαγραφών της Φάσης Α του παρόντος έργου (βλ. Χατζηχαλαράμπος κ.ά. 2004).

Για την εφαρμογή των κριτηρίων δημιουργείται ένας πίνακας *ορνιθολογικών δεδομένων και αξιολόγησης των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης* για κάθε περιοχή (κατά το πρότυπο του Πίνακα ΙΧ του Παραρτήματος), ο οποίος περιλαμβάνει και την πληθυσμιακή εκτίμηση των ειδών από δημοσιευμένες ή αδημοσίευτες πηγές. Σε αυτόν παρατίθενται τα είδη και οι εκτιμώμενοι πληθυσμοί τους στην περιοχή και προσδιορίζεται ποια από τα είδη αυτά πληρούν τα κριτήρια ως είδη χαρακτηρισμού και ποια ως είδη οριοθέτησης. Ο πίνακας αυτός θα αποτελέσει τη βάση για την αξιολόγηση των υφιστάμενων διαθέσιμων στοιχείων και τον καθορισμό της απαιτούμενης εργασίας πεδίου στη συγκεκριμένη περιοχή.

Το πρώτο βήμα συνδέεται με τα στάδια 1, 3 και 4 του σχήματος 5.1.

Το *δεύτερο βήμα* είναι η διεξαγωγή της απαιτούμενης *εργασίας πεδίου* για την ορνιθολογική αξιολόγηση των περιοχών. Τα αποτελέσματα της εργασίας πεδίου θα επιτρέψουν την επιβεβαίωση ή την τροποποίηση και οριστικοποίηση του ανωτέρω πίνακα. Επίσης, με την εργασία πεδίου θα προσδιορισθούν τα κρίσιμα ενδιαιτήματα των ειδών χαρακτηρισμού και των ειδών οριοθέτησης, τα οποία θα πρέπει να περιληφθούν εντός των ορίων της ΖΕΠ.

Οι ερευνητές πραγματοποιούν την έρευνα πεδίου εφαρμόζοντας τις οδηγίες που περιγράφονται στο τεύχος προδιαγραφών της Α Φάσης του παρόντος έργου (βλ. Χατζηχαλαράμπος κ.ά. 2004). Από την έρευνα πεδίου προσδιορίζονται οι πληθυσμοί και τα κρίσιμα ενδιαιτήματα των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης του παραπάνω πίνακα, σε όλες τις εποχές εμφάνισης των ειδών στις προς διερεύνηση περιοχές.

Για την εφαρμογή των κριτηρίων C2, C3, C4 και C5 απαιτούνται οι μέσοι όροι μετρήσεων τουλάχιστον τριών περιόδων (δηλαδή είτε αριθμοί αναπαραγόμενων ατόμων ή ζευγαριών ανά έτος, είτε μέγιστες καταμετρήσεις ατόμων ή ζευγαριών

κατά τη διαχείριση ή τη διέλευση κατά τη μετανάστευση). Για την εφαρμογή των κριτηρίων C1 και C6, μία μόνο μέτρηση (ή μία εκτίμηση πυκνότητας για είδη με διάσπαρτη κατανομή) μπορεί να θεωρηθεί επαρκής, υπό την προϋπόθεση ότι οι τοπικοί πληθυσμοί των ειδών μπορούν να θεωρηθούν σταθεροί.

Σε κάθε περίπτωση, και ειδικότερα σε περιοχές όπου αναπαράγονται είδη χαρακτηρισμού, θα πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια ώστε τα χρονικά πλαίσια ενός έργου οριοθέτησης ΖΕΠ να επιτρέπουν την διερεύνηση κάθε περιοχής για περισσότερες από δύο αναπαραγωγικές περιόδους. Σε κάθε περίπτωση, και ειδικότερα στην περίπτωση κατά την οποία ο προηγούμενος όρος δεν μπορεί να ισχύσει, θα πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια αξιοποίησης της διαθέσιμης αξιόπιστης βιβλιογραφικής και αδημοσίευτης πληροφορίας για τις προς διερεύνηση περιοχές, με βάση τη διαδικασία που περιγράφεται στο τεύχος προδιαγραφών της Α Φάσης του παρόντος έργου.

Το δεύτερο βήμα συνδέεται με τα στάδια 2 έως 7 του σχήματος 5.1., περιλαμβανομένης και της διαδικασίας ελέγχου και ανατροφοδότησης που φαίνεται στο σχήμα.

Το *τρίτο βήμα* είναι η διαμόρφωση του *χάρτη κρίσιμων ενδιαιτημάτων*, για τα είδη χαρακτηρισμού και τα είδη οριοθέτησης κάθε περιοχής.

Για τη διαμόρφωση του *χάρτη κρίσιμων ενδιαιτημάτων* ο ερευνητής χρησιμοποιεί τα δεδομένα που προέκυψαν από την εργασία πεδίου. Στον *χάρτη* αυτό, περιγράφονται με διαφορετικό συμβολισμό για κάθε είδος, τα κρίσιμα ενδιαιτήματα (π.χ. φωλεοποίησης, τροφοληψίας, καταφυγίου, κουρνιάσματος) για τις εποχές εμφάνισης του είδους στην περιοχή.

Το τρίτο βήμα συνδέεται με τα στάδια 5 έως 7 του σχήματος 5.1.

Το *τέταρτο βήμα* περιλαμβάνει τη σύνταξη *έκθεσης ορνιθολογικής αξιολόγησης* της κάθε περιοχής, την *οριοθέτησή* της και τη διαμόρφωση του *χάρτη οριοθέτησης*.

Στην *έκθεση ορνιθολογικής αξιολόγησης* της περιοχής, περιγράφεται, για κάθε είδος χαρακτηρισμού (αλλά και για τα είδη οριοθέτησης στην περίπτωση που αυτά έχουν χρησιμοποιηθεί), η πληθυσμιακή κατάστασή του, τα κρίσιμα ενδιαιτήματά του με αναφορά στον *χάρτη ενδιαιτημάτων*, καθώς και η χρήση της περιοχής από κάθε

είδος. Αυτό διότι, σύμφωνα με την Οδηγία, θα πρέπει σε κάθε ΖΕΠ να διασφαλίζεται η διατήρηση των ειδών χαρακτηρισμού για τη χρήση που κάνουν στην περιοχή τα είδη αυτά (αναπαραγωγή, διαχείμαση, στάθμευση, πτερόρροια).

Η έκθεση ορνιθολογικής αξιολόγησης της περιοχής περιλαμβάνει, επίσης, τεκμηρίωση των επιλογών για την οριοθέτηση της περιοχής όπου περιγράφονται συνοπτικά α) τα χαρακτηριστικά της περιλαμβανόμενης στην οριοθέτηση περιοχής (έκταση, γεωμορφολογία, ενδιαιτήματα, διαχειριστική κατάσταση), β) το σκεπτικό με το οποίο επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα όρια για την περιοχή (π.χ. επαρκής έκταση κρίσιμων ενδιαιτημάτων ειδών χαρακτηρισμού, ύπαρξη κατάλληλων ενδιαιτημάτων για είδη οριοθέτησης, ένταξη ήδη προστατευόμενων περιοχών) και γ) οι πληθυσμοί των ειδών χαρακτηρισμού και οριοθέτησης που θεωρείται ότι καλύπτονται από τη συγκεκριμένη οριοθέτηση.

Οι επιλογές για την οριοθέτηση της κάθε περιοχής στηρίζονται στις κατευθύνσεις οριοθέτησης του Κεφαλαίου 3 της παρούσας μελέτης και διαμορφώνονται με βάση την έκθεση ορνιθολογικής αξιολόγησης και τον χάρτη κρίσιμων ενδιαιτημάτων.

Ο χάρτης οριοθέτησης της περιοχής διαμορφώνεται ώστε να περιλαμβάνει τα κρίσιμα ενδιαιτήματα των ειδών χαρακτηρισμού για όλες τις εποχές που αυτά χρησιμοποιούν την περιοχή, καθώς και αντίστοιχα ενδιαιτήματα των ειδών οριοθέτησης. Η διαμόρφωση του χάρτη οριοθέτησης ακολουθεί τις προδιαγραφές που παρατίθενται στο τεύχος προδιαγραφών της Α Φάσης του παρόντος έργου (βλ. Χατζηχαράλαμπος κ.ά. 2004).

Το τέταρτο βήμα συνδέεται με τα στάδια 5 έως 8 του σχήματος 5.1.

Το *πέμπτο βήμα* είναι η συμπλήρωση *Τυποποιημένου Δελτίου Δεδομένων* (ΤΔΔ) για κάθε περιοχή και η καταχώρηση των δεδομένων αυτών στην *βάση δεδομένων* για τις ΖΕΠ. Για την συμπλήρωση του ΤΔΔ χρησιμοποιείται η πληροφορία που περιλαμβάνεται στην έκθεση ορνιθολογικής αξιολόγησης και στους χάρτες κρίσιμων ενδιαιτημάτων και οριοθέτησης κάθε περιοχής. Για την συμπλήρωση του ΤΔΔ ακολουθούνται οι προδιαγραφές και οδηγίες που παρατίθενται στο τεύχος προδιαγραφών της Α Φάσης του παρόντος έργου (βλ. Χατζηχαράλαμπος κ.ά. 2004). Τα δεδομένα που περιλαμβάνονται στα ΤΔΔ καταχωρούνται στη συνέχεια στη σχετική βάση δεδομένων.

Το πέμπτο βήμα συνδέεται με το στάδιο 7 του σχήματος 5.1.

Έκτο, και τελευταίο, βήμα στην όλη διαδικασία αποτελεί η έγκριση και παραλαβή των παραδοτέων από την αρμόδια αρχή. Οι χάρτες, η έκθεση και το Τυποποιημένο Δελτίο Δεδομένων, μαζί με την βάση δεδομένων, αποτελούν τον φάκελο τεκμηρίωσης του χαρακτηρισμού της περιοχής ως ΖΕΠ. Αυτά υποβάλλονται προς έλεγχο και έγκριση στην αρμόδια αρχή.

Με την έγκριση και παραλαβή των παραδοτέων, η αρμόδια αρχή μπορεί να προχωρήσει στην προβλεπόμενη από την εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία διαδικασία για την θεσμοθέτηση των ΖΕΠ.

Η αρμόδια αρχή έχει την ευθύνη της τελικής διαμόρφωσης του καταλόγου ΖΕΠ και των ορίων κάθε περιοχής.

Το έκτο βήμα συνδέεται με το στάδιο 8 του σχήματος 5.1.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- BirdLife International. 1995. IBA criteria. Categories and thresholds. Cambridge, UK: BirdLife International (unpublished report).
- BirdLife International. 1999. International Species Action Plan, Eleonora's falcon *Falco eleonora*, Birdlife International.
- BirdLife International. 2000. Threatened Birds of the World. Barcelona and Cambridge, UK: Lynx Editions and BirdLife International.
- BirdLife International. 2002. Action Plan for the conservation of White-tailed Sea Eagle (*Haliaeetus albicilla*). BirdLife International.
- BirdLife International. 2003. International Species Action Plan for the Cinereous Bunting (*Emberiza cineracea*), Birdlife International.
- BirdLife International 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK: BirdLife International. (BirdLife Conservation Series No.12).
- BirdLife International 2004. Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, The Netherlands: BirdLife International.
- BirdLife International and European Bird Census Council. 2000. European bird populations: estimates and trends. Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 10).
- Bonetti, A. & Παπακωνσταντίνου Κ. 2000. Τα πουλιά στη λιμνοθάλασσα Γιάλοβα και τη γύρω προστατευόμενη περιοχή. Σελ. 20-79 σε Καρδακάρη, Ν. (επιμέλεια). Τα πουλιά στο Διβάρι της Μεσσηνίας: Αναφορά στην Ορνιθοπανίδα της Σημαντικής για τα Πουλιά Περιοχής Λιμνοθάλασσα Γιάλοβα και Νήσος Σφακτηρία. Αθήνα, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.
- Bourdakis, S. & Vareltzidou S. 2000. Greece. P.p. 261–333 in Heath, M.F. & M.I. Evans, eds. Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation. 2: Southern Europe. Cambridge, UK: BirdLife International (Birdlife Conservation Series No. 8).
- Bourdakis S., H. Alivizatos, P. Asmanis, B. Hallmann, M. Panayotopoulou, C. Papakonstantinou, N. Probonas, Y. Rousopoulos, D. Skartsi, K. Stara, R. Tsiakiris and S. Xirouchakis. 2002 The situation of the Griffon Vulture in Greece. In Griffon Vulture European Action Plan. (unpublished report).
- Collar, N.J. and S.N. Stuart. 1985. Threatened birds of Africa and related islands: the ICBP/IUCN Red Data Book. Part I. 3rd Edition, Cambridge, UK and Gland, Switzerland.
- Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. 1994. Σημαντικές Περιοχές για Πουλιά της Ελλάδας. Αθήνα.
- European Commission 1991. CORINE biotopes manual – a method to identify and describe consistently sites of major importance for nature conservation.

- Methodology – Volume 1. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities. 70 pp.
- Grimmett, R. F. A. and Gammell, A. B. 1989. Inventory of Important Bird Areas in the European Community. (Unpublished report prepared for the Directorate-General for the Environment, Consumer Protection and Nuclear Safety of the European Community, study contract B6610-54-88.) Cambridge, UK: International Council for Bird Preservation.
- Grimmett, R. F. A. and Jones, T. A. 1989. Important Bird Areas in Europe. Cambridge, UK: International Council for Bird Preservation (ICBP Technical Publication 9).
- Hagemeijer, E.J.M. and M.J. Blair (Editors). 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T & A D Poyser, London.
- Handrinos, G. and Akriotis, T. 1997. The Birds of Greece. London, UK: Helm Publ.
- Heath, M.F. & M.I. Evans., eds. 2000. Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation. 2: Southern Europe. Cambridge, UK: BirdLife International (Birdlife Conservation Series No. 8).
- Huggett, D. 2002. The selection of terrestrial Special protection Areas for birds in the UK. Unpublished Report. The Royal Society for the Protection of Birds, UK. 12 pp
- IUCN. 1994. IUCN Red List categories. Gland, Switzerland: IUCN—The World Conservation Union.
- Joint Nature Conservation Committee. 2002. The Birds Directive Selection guidelines for Special Protection Areas. [http:// www.jncc.gov.uk](http://www.jncc.gov.uk)
- Johnston, C., Turnbull, C. and Tasker, M. 2002. NATURA 2000 in UK Offshore Water: Advice to support the implementation of the EC Habitats and Birds Directives in UK offshore waters. Joint Nature Conservation Committee, Report 325.
- Καρανδεινός, Μ., (επιμ.). 1992. Το κόκκινο βιβλίο των απειλούμενων σπονδυλοζώων της Ελλάδας. Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία & Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.
- Κατσούφρος, Θ. 1999. Δικονομικές και ουσιαστικές πτυχές του νομολογιακού κεκτημένου σε θέματα προστασίας υγροτόπων. Νόμος και Φύση.
- Κομηνός, Θ. 1995. Κύθηρα, στο δρόμο των πουλιών, Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών.
- Μπουρδάκης, Σ. 2003. Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά της Ελλάδας (ΣΠΠΕ). Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.
- Μπούσμπουρας Δ. 2004. Έκθεση ορνιθολογικής αξιολόγησης της περιοχής «GR19 Θεσσαλικός Κάμπος», για το χαρακτηρισμό της ως Ζώνη Ειδικής

- Προστασίας. ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα και Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων (EKBY), Θέρμη. .... σελ. + i παράρτημα.
- Osieck, E.R. 1999. IBA review and the EU Birds Directive. Cambridge, UK: BirdLife International (Internal report; 6th and final draft. 18 April 1998). (unpublished report).
- Osieck, E.R. and Morzer Bruyns. 1981. Important Bird Areas in the European Community. Cambridge, UK: International Council for Bird Preservation.
- Peterson, R., Mountfort, G., Hollom, P., Κανέλλης, Α. & Bauer, W. 1981. Τα πουλιά της Ελλάδας και της Ευρώπης. Χρυσός Τύπος, Αθήνα.
- Ramsar Convention Bureau 2000. Ramsar handbooks for the wise use of wetlands. No. 7. Strategic Framework and guidelines for the future development of the List of Wetlands of International Importance. Ramsar Convention Bureau, Gland, Switzerland. 60 pp.
- Rasmussen, J.F. 1999. Birds of Danish SPAs: *trends in occurrence*. Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen. 119 pp.
- Rose, P.M. & Scott, D.A. 1994. Waterfowl population estimates. IWRB Special Publication 29. 102 pp.
- Rose, P. M. and Scott, D. A. 1997. Waterfowl population estimates. Second edition. Wageningen, Netherlands: Wetlands International (Publication 44).
- Scott, D. A. and Rose, P. M. 1996. Atlas of Anatidae populations in Africa and Western Europe. Wageningen, Netherlands: Wetlands International (Wetlands International Publ. No. 41).
- Tucker, G.M. and Heath, M.F. 1994. Birds in Europe: their conservation status. Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series no 3).
- Wetlands International 2002. Waterbird Population Estimates - Third Edition, Wetlands International Global Series No. 12, Wageningern, The Netherlands. 226 pp.
- Χατζηχαραλάμπους Έλενα, Α. Δημαλέξης, Ε. Μπουρδάκης και Δ. Μπούσμπουρας. 2004: Τεύχος αναλυτικών προδιαγραφών των απαραίτητων εργασιών για την οριοθέτηση ΖΕΠ και των παραδοτέων τους. ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα και Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων (EKBY), Θέρμη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ